

Złożenie pracy online:
2014-09-25 02:29:16
Kod pracy:
12168

Grażyna Leśniak
(nr albumu: 18717*PO/SUM)

Praca magisterska

**Aktywność mieszkańców Gminy Stary Sącz w
działalności samorządowej i organizacjach
pozarządowych w latach 2006 - 2013**

**The activity of the inhabitants of Stary Sącz commune
in local governments and non - governmental
organizations in the years 2006 - 2013**

Wydział: Nauk Społecznych i Informatyki

Kierunek: Politologia

Specjalność: instytucje i administracja publiczna

Promotor: dr hab. Józef Hampel

Streszczenie

Społeczeństwo obywatelskie to obywatele aktywni, zaangażowani w wiele dziedzin życia publicznego, kontrolujący poczynania władzy, gotowi do ustępstw i troski o coś więcej niż własny interes. Główny problem badawczy niniejszej pracy, dotyczył właśnie kwestii aktywności społeczeństwa w działalności samorządowej i społecznej w Gminie Stary Sącz.

Zakres badań obejmował, zarówno analizę udziału obywateli w działalności publicznej poprzez kandydowanie i udział w wyborach radnych i burmistrza, wyborach przedstawicieli samorządu wsi i osiedli, zaangażowanie w sprawowaniu kontroli i podejmowaniu decyzji przez władze samorządowe, poprzez udział w zebraniach wiejskich i osiedlowych, jak również udział obywateli w działalności organizacji pozarządowych. Praca zawiera analizę danych dotyczących wyborów samorządowych, zebrań wiejskich, oraz działalności stowarzyszeń i fundacji za okres od 2006 do 2013 roku oraz analizę badań ankietowych grupy młodzieży, pod kątem ich gotowości do angażowania się w działalność społeczną i zainteresowanie życiem lokalnej społeczności.

Dla rozwiązania problemu badawczego zastosowano badania jakościowe, które polegały na analizie dokumentów (wyniki wyborów, protokoły zebrań mieszkańców) oraz badania ilościowe - (dane statystyczne, wyniki wyborów, listy zebrań mieszkańców), kwestionariusz ankiety.

Przeprowadzone badania pozwoliły stwierdzić, że mieszkańcy Gminy w niskim stopniu uczestniczą w życiu lokalnej wspólnoty samorządowej, wykazują się małą aktywnością w organizacjach pozarządowych. Społeczeństwo Gminy nie można nazwać społeczeństwem obywatelskim, aktywność zaledwie 7% mieszkańców, to zdecydowanie za mało, by można mówić o realnym ich wpływie na prawa, dobór polityków, o kształtowaniu kierunków polityki i kontroli władz samorządowych, jak również o poczuciu więzi społecznej.

Słowa kluczowe

społeczeństwo obywatelskie, aktywność obywatelska, frekwencja wyborcza, organizacje pozarządowe, dobro wspólne, więź społeczna

Abstract

Civic society can be defined as active citizens, involved in many areas of public life, controlling the actions of authorities, willing to find compromises and take care of more than self-interest. The main research problem of this paper concerned this issue of civic participation in the local and communal activities in the municipality of Stary Sącz.

The scope of this research included both the analysis of citizens' participation in public activities, being candidates and taking part in the elections of councilors and mayors, the elections of village and housing development representatives, the involvement in controlling and decision-making by local authorities, participation in the rural and local gatherings as well as the participation of citizens in the activities of non - governmental organizations. This paper contains the analysis of data on local elections, rural gatherings and the activities of associations and foundations from 2006 to 2013, and the analysis of the surveys among young people in terms of their willingness to engage in social activities and their interest in the life of the local community.

The qualitative research methods were used to solve the research problem which consisted in the analysis of documents (the results of the elections, the minutes of residents' meetings) and quantitative research (statistical data, election results, registers of residents' meetings), questionnaires. This research can confirm that the residents of the municipality of Stary Sącz rarely engage in local community life as well as they are rarely active in the non-governmental organizations.

The society of Stary Sącz commune cannot be called a civic society, only 7% of its population engages in the activity of the commune, and therefore it is not enough to talk about their real impact on the regulations, the selection of politicians, shaping public policy and control of local authorities, as well as social bonding.

Keywords

civic society, civic participation, turnout, non - governmental organizations, welfare, social bond

*Promotorowi dr hab. Józefowi Hampłowi
serdecznie dziękuję za pomoc i cenne wskazówki
przy pisaniu niniejszej pracy.*

WSTĘP.....	2
ROZDZIAŁ 1.....	6
Społeczeństwo obywatelskie w świetle literatury przedmiotu.....	6
1.1. Rola i istota społeczeństwa obywatelskiego	6
1.2. Organizacje pozarządowe podstawą rozwoju społeczeństwa obywatelskiego.....	10
1.3. Udział lokalnych liderów w budowaniu zaufania społecznego do instytucji publicznych	14
1.4. Rozwiązania prawne sprzyjające aktywności obywatelskiej Polaków	16
1.5. Społeczeństwo obywatelskie w Polsce po 1980 roku.....	20
1.6. Bariery rozwoju społeczeństwa obywatelskiego w Polsce	24
ROZDZIAŁ 2.....	29
Udział mieszkańców Gminy Stary Sącz w działalności samorządowej	29
2.1. Lokalna społeczność	29
2.2. Kandydaci na radnych i radni Rady Miejskiej kadencji 2006 - 2010 i 2010 - 2014..	32
2.3. Udział mieszkańców w wyborach samorządowych - frekwencja wyborcza.....	39
2.4. Kandydaci do samorządu wsi i uczestnictwo mieszkańców w wyborach sołtysa i rad sołeckich.....	45
2.5. Zaangażowanie obywateli Gminy w sprawowaniu kontroli i podejmowaniu decyzji przez władze samorządowe poprzez udział w zebraniach mieszkańców	48
ROZDZIAŁ 3.....	53
Aktywność mieszkańców w organizacjach pozarządowych w latach 2006 - 2013.....	53
3.1. Formy wspierania organizacji pozarządowych i inicjatyw obywatelskich przez władze lokalne.....	53
3.2. Organizacje pozarządowe - członkowie, formy aktywności.....	55
3.3. Postawy obywatelskie młodzieży Gminy Stary Sącz - analiza badań ankietowych..	63
ROZDZIAŁ 4.....	70
Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych Gniazdo	70
4.1. Misja, cele, członkowie Stowarzyszenia.....	70
4.2. Działalność Stowarzyszenia.....	72
4.3. Fundusze Stowarzyszenia na realizację zadań statutowych i zleconych	74
ZAKOŃCZENIE.....	77
BIBLIOGRAFIA.....	81
SPIS TABEL	92
SPIS WYKRESÓW	94
ZAŁĄCZNIKI.....	95

WSTĘP

Społeczeństwo obywatelskie to pojęcie, któremu poświęcono wiele prac z zakresu filozofii, socjologii i politologii, zarówno teoretycznych jak również w formie badań i analiz na temat istoty, roli oraz wpływu na wiele aspektów życia społecznego i gospodarczego. U większości badaczy temat społeczeństwa obywatelskiego, wiąże się nierozdzielnie z demokracją, bowiem wielu z nich wskazuje, że istnienie społeczeństwa, które łączy wspólny cel i wspólne działanie, może funkcjonować wyłącznie w ustroju demokratycznym. Wszyscy badacze są zgodni co do tego, że w demokratycznym państwie, obywatele winni posiadać realny wpływ na prawa, dobór polityków, mogą kształtować kierunki polityki państwa. To społeczeństwo obywatelskie ma inicjować nawyk współdziałania między ludźmi, wzbudzać aktywność, uczyć gotowości do ustępstw i troski o coś więcej niż własny interes. Jak wynika z analizy literatury przedmiotu, poziom rozwoju społeczeństwa obywatelskiego w Polsce, po ponad dwudziestu latach od początku transformacji jest w dalszym ciągu niezadawalający. Współczesne doświadczenia wskazują, że jesteśmy daleko od idei budowy społeczeństwa obywatelskiego. Czy zatem społeczeństwo Gminy Stary Sącz można nazwać społeczeństwem obywatelskim, w którym obywatele mają wpływ na działania władzy i ją kontrolują, czy podejmują własne inicjatywy?

Głównym celem pracy było uzyskanie wiedzy na temat uczestnictwa obywateli Gminy Stary Sącz w życiu społecznym i politycznym. Problem badawczy był ukierunkowany na uzyskanie odpowiedzi na następujące pytania szczegółowe, takie jak:

1. Jaki jest poziom aktywności wyborczej w Gminie Stary Sącz?
2. Jakie są formy aktywności?
3. Czy cechy indywidualne, takie jak: wiek, płeć, wykształcenie, miejsce zamieszkania, mają wpływ na aktywność?
4. Jaka część społeczeństwa Gminy jest zaangażowana w organizacjach pozarządowych?
5. Czy bardziej aktywni są mieszkańcy miasta czy wsi?
6. Czy młodzież klas maturalnych wykazuje gotowość do angażowania się w działalność społeczną i zainteresowanie sprawami i życiem lokalnej społeczności?

Praca składa się z czterech rozdziałów, pierwszy rozdział został poświęcony kwestiom ogólnym, dotyczącym definicji społeczeństwa obywatelskiego w opinii współczesnych socjologów i politologów. Omówiony w nim został proces kształtowania się społeczeństwa obywatelskiego w okresie przełomu historycznego w Polsce, ze szczególnym

uwzględnieniem roli organizacji pozarządowych oraz liderów lokalnych. Opisano też bariery funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego.

Z kolei drugi rozdział przedstawia społeczność Miasta i Gminy Stary Sącz i jej udział w działalności publicznej (samorządowej), która wyraża się poprzez kandydowanie i udział w wyborach radnych i burmistrza, zaangażowaniem obywateli w sprawowaniu kontroli i podejmowaniu decyzji przez władze samorządowe, poprzez udział w zebraniach wiejskich i osiedlowych. Jako wskaźnik aktywności wyborczej przyjęto frekwencję wyborczą w wyborach do samorządu gminnego w roku 2006, 2010 i przedterminowych wyborach burmistrza w 2012 roku, frekwencję w wyborach sołtysa w 2007 i 2011 roku oraz liczbę kandydatów na radnego, sołtysa, przewodniczącego zarządu osiedla. W rozdziale tym podjęto próbę analizy zaangażowania obywateli Gminy, w sprawowaniu kontroli i podejmowaniu decyzji przez władze samorządowe poprzez udział w zebraniach mieszkańców. Do tego celu wykorzystano protokoły zebrań wiejskich i osiedlowych w latach 2007 - 2013. Dla rozwiązania problemu badawczego, w sposób dokładny i rzetelny, zastosowano badania jakościowe, które polegały na analizie dokumentów (wyniki wyborów, protokoły zebrań mieszkańców oraz badania ilościowe - (dane statystyczne, wyniki wyborów, listy zebrań mieszkańców).

W trzecim rozdziale opisano partycypację społeczną mieszkańców miasta i gminy, czyli działalność w organizacjach pozarządowych (stowarzyszenia, fundacje) oraz organizacjach katolickich. Jako wyznacznik tej aktywności, przyjęto liczbę stowarzyszeń oraz liczbę członków w stosunku do liczby pełnoletnich mieszkańców Gminy. Rozdział ten zawiera dane ilościowe dotyczące liczby stowarzyszeń, fundacji, liczbę członków tych organizacji oraz klasyfikację ze względu na główny przedmiot ich działalności. Analizie poddano organizacje pozarządowe w latach 2006 - 2013. Dane dotyczące organizacji pozarządowych pozyskano z Krajowego Rejestru Sądowego, Powiatowego Centrum Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi i Urzędu Miejskiego w Starym Sączu, przy czym informacje o organizacjach, a w szczególności rok powstania, liczbę członków, formy aktywności oraz informacje o likwidacji zweryfikowano na podstawie informacji uzyskanych od liderów tych organizacji. W rozdziale trzecim zawarto ponadto analizę badań grupy młodzieży, pod kątem ich gotowości do angażowania się w działalność społeczną i zainteresowanie życiem lokalnej społeczności. Odpowiedzi na te problemy miało dostarczyć badanie, które zostało przeprowadzone w kwietniu 2014 roku. W celu przeprowadzenia badań wybrano grupę maturzystów jednej z dwóch szkół średnich w Starym Sączu. W maju 2014 roku do matury przystąpiło 257 uczniów. W badaniach wzięło udział 77,82% maturzystów,

czyli 200 uczniów klas maturalnych z Liceum Ogólnokształcącego Starym Sączu. Celem badania było ustalenie poziomu aktywności młodego pokolenia w działalności społecznej oraz poziomu zainteresowania sprawami lokalnego samorządu. Badanie miało dostarczyć informacji, w jakim stopniu szkoła kształtuje postawy obywatelskie i uczy zachowań demokratycznych. Generalnie badacz był zainteresowany udziałem młodzieży w życiu społecznym Gminy Stary Sącz, jak również uzyskaniem odpowiedzi: czy polski system edukacji przekazuje społeczeństwu obywateli biernych, nastawionych tylko i wyłącznie na realizację własnych planów i zamierzeń, czy młodzi ludzie potrafią pomóc i pomagają drugiemu człowiekowi. Do celów badawczych zastosowano kwestionariusz ankiety, jako zestaw pytań zamkniętych, otwartych i półotwartych. Ankieta środowiskowa, anonimowa, dawała gwarancję udzielenia wiarygodnych odpowiedzi. Ankiety zostały przez badacza dostarczone do uczniów osobiście i osobiście odebrane. Pytania w kwestionariuszu były jednakowe dla każdego, dotyczyły zarówno faktów, jak również opinii respondentów. Kwestionariusz składał się z trzech części: pierwsza część była wprowadzeniem do kwestionariusza, zawierała cel. Druga część składała się z 19 pytań, w tym dwóch otwartych. Trzecia część dotyczyła respondenta, jego cech demograficznych: płci, wieku, miejsca zamieszkania. Pytania zawarte w ankiecie miały na celu uzyskanie informacji, czy młodzież pełnoletnia posiada wiedzę i świadomość obywatelską, jak również czy wyraża gotowość do pełnego uczestnictwa w życiu społecznym i politycznym lokalnego środowiska. Pytania miały służyć analizie postaw społecznych młodzieży i stopnia zainteresowania potrzebami drugiego człowieka, określić zainteresowania młodzieży i ustalić poziom wiedzy na temat możliwości korzystania z dostępnych źródeł informacji na temat życia Gminy. Część pytań miała na celu sprawdzenie wiedzy na temat funkcjonowania samorządu gminnego, dostępności i korzystania z lokalnych źródeł informacji o funkcjonowaniu samorządu gminnego. W ankiecie zawarto krótkie wprowadzenie, m. in. kto prowadzi badanie, czego badanie dotyczy, do jakich celów posłużą wyniki. Zawarte w ankiecie pytania odnosiły się do celu badań.

Rozdział czwarty poświęcony został Stowarzyszeniu Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych Gniazdo w Starym Sączu, najbardziej prężnej i rozpoznawalnej organizacji w Gminie. Wybór tej organizacji nie był przypadkowy, badanie ankietowe przeprowadzone wśród młodzieży klas maturalnych, potwierdziło, że stowarzyszenie to jest najczęściej wymienianą i znaną młodzieży organizacją, działającą w lokalnym środowisku. Spośród 200 badanych, tylko 91 respondentów wykazało się wiedzą na temat lokalnych organizacji, a ponad 60% badanych wskazało na Stowarzyszenie Na Rzecz Osób

Niepełnosprawnych Gniazdo. Organizacja ta, działa nieprzerwanie od 2006 roku integrując środowisko osób niepełnosprawnych, dając przykład nieprzerwanej aktywności i zaangażowania społecznego.

W pracy wykorzystano literaturę poświęconą kwestii rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, autorstwa polskich socjologów i politologów, a w szczególności: *Ani książkę, ani kupiec, obywatel, idea, społeczeństwo obywatelskie* - Józefa Szackiego, *Socjologia życia publicznego* - Edmunda Wnuka - Lipińskiego, *Krewni - znajomi - obywatele - kapitał społeczny a lokalna polityka społeczna* - Marii Theiss, *Szkice o sferze publicznej i polskim społeczeństwie obywatelskim* - Kazimierza Z. Sowy, *Lokalne społeczeństwo obywatelskie* - Jacka Kurczewskiego, *Organizacje pozarządowe - fundament społeczeństwa obywatelskiego* - Danuty Moroń, *Spółeczeństwo obywatelskie na tle historycznego przełomu Polska 1980 - 1989* - Inki Słodkowskiej, *Lokalny dialog obywatelski - refleksje i doświadczenia* - Barbary Lewenstein, *Podstawy psychologii politycznej* - Krystyny Skarzyńskiej, *Przemiany więzi społecznych* - Anny Gizy - Poleszczuk i Mirosławy Marody, *Spółeczeństwo w stanie obłężenia* - Zygmunta Bauman, *Władza, odpowiedzialność, prawda* - Ludwika Habudy.

Ponadto w pracy wykorzystano artykuły zamieszczone w czasopismach, takich jak: „Trzeci Sektor” - kwartalnik organizacji pozarządowych, „Kultura i Społeczeństwo” - kwartalnik, „Praca Socjalna” - dwumiesięcznik, „Polityka Społeczna” - miesięcznik, „Samorząd Terytorialny” - miesięcznik o profilu naukowym, „Znak” - miesięcznik społeczno-kulturalny, oraz „Odra” - dwutygodnik społeczno - kulturalny.

Natomiast dla celów przeprowadzenia analizy aktywności mieszkańców sołectw i osiedli wykorzystano łącznie 177 protokołów zebrań wiejskich i osiedlowych, z zebrań które odbyły się w latach 2007 - 2010, 2011 - 2013, oraz listy obecności mieszkańców na zebraniach. Materiały do badań w tym zakresie uzyskano z zasobów archiwalnych Urzędu Miejskiego w Starym Sączu.

Nieocenioną skarbnicą i źródłem wiedzy na temat organizacji pozarządowych okazały się informacje uzyskane od lokalnych liderów, pozwoliły one na aktualizację danych dotyczących funkcjonowania stowarzyszeń, liczby członków i form aktywności. Informacje te pozwoliły zweryfikować i zaktualizować dane zawarte w Krajowym Rejestrze Sądowym, Głównym Urzędzie Statystycznym, Powiatowym Centrum Organizacji Pozarządowych i Portalu Organizacji Pozarządowych: www.ngo.pl oraz na stronie internetowej Gminy Stary Sącz. Wiedza tych osób pozwoliła na weryfikację danych, będących w posiadaniu powyższych instytucji, które to dane, jak wynikało w trakcie prowadzonych badań, były w dużej mierze zawyżone i od wielu lat nie aktualizowane.

ROZDZIAŁ 1.

Spółeczeństwo obywatelskie w świetle literatury przedmiotu

1.1. Rola i istota społeczeństwa obywatelskiego

Spółeczeństwo obywatelskie to pojęcie, któremu poświęcono wiele prac z zakresu filozofii, socjologii i politologii, zarówno teoretycznych jak również w formie badań i analiz na temat istoty, roli oraz wpływu na wiele aspektów życia społecznego i gospodarczego. U większości badaczy, temat społeczeństwa obywatelskiego wiąże się nierozzerwalnie z demokracją, bowiem wielu z nich wskazuje, że istnienie społeczeństwa, które łączy wspólny cel i wspólne działanie może funkcjonować wyłącznie w ustroju demokratycznym. W demokratycznym państwie, obywatele winni posiadać realny wpływ na prawa, dobór polityków, mogą kształtować kierunki polityki państwa. W demokracji funkcjonuje społeczeństwo debatujące, otwarte, szukające rozwiązań, a obywatele są aktywni i odpowiedzialni.

Należy zgodzić się z twierdzeniem, że demokracja nie jest nam dana jako gotowy i doskonały status quo. Jest ona normatywnym projektem, którego realizacja wymaga wielu kompetencji praktycznych. Nade wszystko, jednak demokracja jest zadaniem etycznym ludzi, którzy realizują swoją wolność w sposób rozumny i racjonalny: jako społeczeństwo obywatelskie działające podług wspólnie uzgodnionych norm i reguł, dążące do urzeczywistnienia wspólnie uznanych dóbr i celów¹. Społeczeństwo obywatelskie to takie społeczeństwo, w którym funkcjonują aktywni, myślący o interesach społecznych obywatele, zależności polityczne oparte są na zasadach równości, a stosunki społeczne polegają na zaufaniu i współpracy².

Zdaniem Artura Kościańskiego, społeczeństwo obywatelskie to zbiorowość obywateli danego państwa, która aktywnie uczestniczy we współrzędzeniu tym państwem w granicach wyznaczonych prawem³. Z kolei Leszek Koczanowicz, społeczeństwem obywatelskim nazywa sieć organizacji pozarządowych, które wykonują ważną pracę na różnych poziomach i w różnych sferach życia społecznego⁴. W innym miejscu, Koczanowicz mówi, że społeczeństwo obywatelskie jest niekończącą się rozmową, jest dyskusją, która nie zawsze

¹ K. Cern, E. Nowak, P.W. Juchacz, *Etyka życia publicznego*, Wydawnictwo Naukowe Instytutu Filozofii

² R. Putnam, *Demokracja w działaniu*, Wydawnictwo Znak, Kraków 1995, s. 23.

³ A. Kościański, Warunki dialogu obywatelskiego w społeczeństwie posttradycyjnym na przykładzie doświadczeń lokalnej samorządności w Chinach kontynentalnych, w: *Lokalny dialog obywatelski, refleksje i doświadczenia*, pr. zbior. pod red. B. Lewenstein, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2011, s. 83.

⁴ L. Koczanowicz, *Współczesna filozofia społeczna: rozmowy i eseje o społeczeństwie obywatelskim i etyce*. Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Sopot 2011, s. 55.

musi prowadzić do zbliżenia stanowisk, ale jak twierdzi filozof na pewno doprowadzi do zrozumienia⁵.

Jerzy Szacki określa pojęcie „społeczeństwo obywatelskie” jako element demokratycznej nowomowy. Nie znajduje uzasadnienia dla używania tego określenia, jego zdaniem można je po prostu określić takimi terminami jak „demokracja”, „stowarzyszenia”, „samorząd”, „trzeci sektor”, czy „zasada pomocniczości”. Szacki udowadnia, że ta modna współcześnie idea jest w istocie bardzo stara, była znana już antycznym autorom. Znany historyk i socjolog, definiuje społeczeństwo obywatelskie jako: wszelkie przedsięwzięcia inicjowane i przeprowadzane przez osoby prywatne i stowarzyszenia osób, które zmierzają do osiągnięcia celów o charakterze publicznym, zarówno drobne przedsięwzięcia lokalne, jak również ruchy społeczne o zasięgu ogólnokrajowym a nawet ponadnarodowym⁶.

Krystyna Kietlińska, również odnosi się do historii terminu społeczeństwo obywatelskie. Wspomina Arystotelesa, jako ojca tego pojęcia, niemniej jednak uważa, że głównymi twórcami tej idei byli filozofowie oświecenia: John Locke oraz Jan Jakub Rousseau, którzy stworzyli najbardziej demokratyczną teorię państwa, opierającą się na umowie społecznej, uznającej prawo jednostki do tworzenia społeczności wolnych i równych obywateli. Kietlińska analizuje historyczny rozwój społeczeństwa obywatelskiego, wspomina znaczenie Wielkiej Rewolucji Francuskiej i ogłoszonej Deklaracji Praw Człowieka i Obywatela, która przyznała prawo bycia obywatelem. Okres II wojny światowej, lata 60. i 70. XX wieku uważa za czas odejścia od społeczeństwa obywatelskiego. Kietlińska za wieloma socjologami uważa, że odrodzenie społeczeństwa obywatelskiego nastąpiło na początku lat 80, wraz z przemianami ustrojowymi. Definiuje istotę społeczeństwa obywatelskiego w ten sposób: społeczeństwo uzyskuje określone prawa, dzięki którym może organizować i koordynować swoje działania przez powołanie określonych instytucji, wolnych od państwowego nadzoru. Organizacje te mogą znacząco wpływać na kształt lub zmiany polityki społecznej państwa. Kietlińska przypisuje idei społeczeństwa obywatelskiego szereg funkcji, m.in.: funkcję pluralizmu społecznego, integracyjną, współdecydowania o rozwoju lokalnym, roszczeniową, socjalizacyjną, ochronną i kontrolną⁷.

Zdaniem Edmunda Wnuka – Lipińskiego, społeczeństwo obywatelskie to ogół niepaństwowych instytucji, organizacji i stowarzyszeń cywilnych działających w sferze

⁵ L. Koczanowicz, *Współczesna ...*, op. cit., s. 188.

⁶ J. Szacki, *Ani książkę, ani kupiec: Obywatel idea społeczeństwa obywatelskiego w myśli współczesnej*, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Kraków 1997, s. 53 - 54.

⁷ K. Kietlińska, *Rola trzeciego sektora w społeczeństwie obywatelskim*. Wydawnictwo Difin SA, Warszawa 2010, s. 14 - 15.

publicznej. Są to struktury względnie autonomiczne wobec państwa, powstające oddolnie i charakteryzujące się na ogół dobrowolnym uczestnictwem swoich członków. Społeczeństwo obywatelskie nie jest ani wspólnotą, ani stowarzyszeniem, jest ono całością, na którą składają się zarówno wspólnoty, jak i stowarzyszenia. Wnuk - Lipiński określa społeczeństwo obywatelskie jako „wspólnota stowarzyszeń” i także „stowarzyszenie wspólnot”⁸.

W opinii Marii Theiss, społeczeństwo obywatelskie wyznacza ideał społeczeństw - wspólnotę wolnych i równych obywateli, którzy łączą się, aby dobrze żyć, a zatem realizować dobro wspólne, jako wspólnota obywateli, z której nikt, kto żyje w jej terytorialnych granicach, nie może być wykluczony⁹. Według Ireneusza Krzemińskiego, społeczeństwo obywatelskie to stan rzeczy, w którym obywatele mają wpływ na działania władzy i mogą ją kontrolować, mają prawo do podejmowania własnych inicjatyw i organizowania się w różny sposób. Zdaniem zaś Lecha Garlickiego: społeczeństwo obywatelskie to społeczeństwo pluralistyczne, w którym każdy ma możliwość działania w wybranych przez siebie organizacjach i strukturach, służących realizacji podmiotowości jako obywatela, pracownika czy mieszkańca¹⁰.

Z kolei Marcin Rachwał wysuwa tezę, że w systemie demokratycznym społeczeństwo obywatelskie jest postrzegane jako niezależna od państwa, choć przez nie chroniona, sfera społecznego współdziałania. Społeczeństwo obywatelskie nie działa w opozycji do demokratycznego państwa, ale współpracuje z nim. Autor jest zdania, że społeczeństwo obywatelskie jest budowane w sposób oddolny i niezależny od instytucji państwa, tworzy zatem siatkę struktur pośredniczących między jednostkami i grupami społecznymi a państwem. Uczestnictwo w społeczeństwie obywatelskim jest wynikiem wolnej decyzji jego uczestników i przyjmuje głównie postać udziału w stowarzyszeniach. Autor jest przekonany, że demokracja bez społeczeństwa obywatelskiego nie funkcjonuje dobrze, gdyż dla prawidłowego działania tego systemu politycznego niezbędny jest kapitał społeczny, zaufanie, wola współpracy i znajomość spraw publicznych. Te cechy, jego zdaniem są generowane przez społeczeństwo obywatelskie¹¹. Opinię tą podziela Dorota Pietrzyk - Reeves, w ocenie której istnienie otwartego, pluralistycznego społeczeństwa obywatelskiego sprzyja postawom obywatelskim, nadaje formalnej demokracji, charakter demokracji

⁸ E. Wnuk - Lipiński, *Socjologia życia publicznego*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2005, s. 139.

⁹ M. Theiss, *Krewni - znajomi - obywatele, kapitał społeczny a lokalna polityka społeczna*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2007, s. 31.

¹⁰ L. Garlicki, *Polskie prawo konstytucyjne. Zarys wykładu*, Warszawa 2006, s. 66, cyt. za: H. Izdebski *fundamenty współczesnych państw*, Wydawnictwo Prawnicze Lexis Nexis, Warszawa 2007, s. 58.

¹¹ M. Rachwał, *Demokracja bezpośrednia w procesie kształtowania się społeczeństwa obywatelskiego w Polsce*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2010, s. 26.

uczestniczącej i umożliwia różnorakie formy reprezentacji politycznej (interesów obywateli) poprzez publiczną dyskusję oraz agitację. Zdaniem autorki, społeczeństwo obywatelskie zapewnia jednostkom ochronę przed dominacją, zarówno mechanizmów politycznych, jak i rynkowych, zaś stowarzyszenia obywatelskie i obywatelska aktywność sprzyjają demokratycznym instytucjom oraz demokratycznej kulturze¹².

W opinii Ryszarda Paradowskiego, aktywnie uczestniczące w tworzeniu oraz utrzymywaniu porządku politycznego jednostki, nazywane są obywatelami; jeżeli mamy do czynienia z masowym ich występowaniem, mówimy o społeczeństwie obywatelskim¹³. Dorota Moroń dowodzi, że w społeczeństwie obywatelskim możliwa jest działalność niezależnych podmiotów, takich jak organizacje pozarządowe oraz aktywność indywidualnych jednostek, świadomych potrzeby działań na rzecz dobra wspólnego¹⁴.

W swoich rozważaniach Moroń podkreśla, że prawo do zrzeszania się, a więc tworzenia przez obywateli dobrowolnie i bez ingerencji władz publicznych, organizacji pozarządowych stanowi, wraz z innymi prawami i wolnościami obywatelskimi, formalnoprawną podstawę funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego. Równocześnie Moroń przyznaje, że same formy prawne nie czynią społeczeństwa obywatelskiego, ale bez nich prawdziwie obywatelskie społeczeństwo nie byłoby możliwe¹⁵.

Według Sowy, o społeczeństwie obywatelskim można mówić tylko wówczas, gdy istnieje wyraźna, trwale określona i nieprzekraczalna granica pomiędzy obszarem działalności rządu a obszarem wolnych działań obywateli, a granice kompetencji rządu są określane nie przez rząd, ale przez samych obywateli¹⁶. Podobną opinię wyraziła Inka Słodkowska, uznając jednoznacznie, że społeczeństwo obywatelskie budowane jest w sposób oddolny i niezależny od instytucji państwa, tworzy siatkę struktur pośredniczących pomiędzy państwem a jednostkami i grupami społecznymi¹⁷.

Zdaniem Andrzeja Sicińskiego, o społeczeństwie obywatelskim można mówić, wtedy gdy posiada ono pewne istotne cechy, do których zalicza: m.in. poziomą organizację życia

¹² D. Pietrzyk - Reeves, Współczesny kształt idei społeczeństwa obywatelskiego, w: *Czas społeczeństwa obywatelskiego między teorią a praktyką*, P. Borowiec i B. Krauz-Mozer, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2006, s. 13 - 35.

¹³ R. Paradowski, Społeczeństwo obywatelskie a demokracja, w: *Czas społeczeństwa...*, op. cit., s. 123 - 132.

¹⁴ D. Moroń, *Wolontariat w trzecim sektorze. Prawo i praktyka*. Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2009, s. 88.

¹⁵ D. Moroń D., *Organizacje pozarządowe - fundament społeczeństwa obywatelskiego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2012, s. 77.

¹⁶ K. Z. Sowa, *Szkice o sferze publicznej i polskim społeczeństwie obywatelskim*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2012, s. 55.

¹⁷ I. Słodkowska, *Społeczeństwo obywatelskie na tle historycznego przełomu Polska 1980 - 1989*, Instytut Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 2006, s. 47.

społecznego, zasadę pomocniczości władzy, otwartość na innych ludzi, gotowość troski o innych ludzi oraz kulturę obywatelską. Zdaniem socjologa, społeczeństwu polskiemu najbardziej brakuje kultury obywatelskiej, czyli gotowości przyjmowania na siebie obowiązków oraz świadomości praw i obowiązków, ludzie przestają kierować się w swoim postępowaniu ideałami demokracji i wolności, co leżało u początków budowy społeczeństwa obywatelskiego¹⁸. Szacki, wielki znawca historii i myśli społecznej twierdzi, że gdy mówi się o społeczeństwie obywatelskim, w grę wchodzi koniecznie cele publiczne na mniejszą lub mniejszą skalę¹⁹. Za filozofem Zygmuntem Baumanem można powtórzyć, że na tej planecie wszyscy jesteśmy od siebie uzależnieni i zarówno nasze działania, jak i zaniechania, mają wpływ na los innych. Z tego względu, z etycznego punktu widzenia, jesteśmy wszyscy za siebie odpowiedzialni²⁰.

Definicji społeczeństwa obywatelskiego jest wiele, jednak łączy je wspólny mianownik, aktywne społeczeństwo współpracujące ze sobą, niezależne od państwa, równocześnie nie działające przeciw państwu. Społeczeństwo obywatelskie ma inicjować nawyk współdziałania między ludźmi, wzbudzać aktywność, uczyć gotowości do ustępstw i troski o coś więcej niż własny interes.

1.2. Organizacje pozarządowe podstawą rozwoju społeczeństwa obywatelskiego

Wielu badaczy uznaje organizacje pozarządowe za fundament i istotę społeczeństwa obywatelskiego. Jak twierdzi Agnieszka Ciesiołkiewicz, organizacje pozarządowe są zaprzeczeniem biernego, sceptycznego, relatywistycznego podejścia do życia innych ludzi. Jak podkreśla autorka, organizacje społeczne opowiadają się za określonymi wartościami, uczą radości dzielenia się z drugim człowiekiem, nastawienia na jego potrzeby, odkrywania jego i własnej podmiotowości. Ciesiołkiewicz zwraca uwagę, że działalność jaką prowadzą organizacje pozarządowe pomaga zrozumieć, że człowiek nie jest sam, że jest potrzebny innym i także, że innych potrzebuje²¹.

Definicja organizacji pozarządowych jest zawarta w Ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o wolontariacie i pożytku publicznym, w art. 3 ust. 2 określa, że organizacjami pozarządowymi są niebędące jednostkami sektora finansów publicznych, w rozumieniu przepisów o finansach publicznych i nie działające w celu osiągnięcia zysku, osoby prawne lub jednostki nieposiadające osobowości prawnej utworzone na podstawie przepisów ustaw,

¹⁸ A. Siciński, Społeczeństwo obywatelskie bez obywateli. „Odra” 2006, s. 2 - 3.

¹⁹ J. Szacki, Ani książkę... , op. cit., s. 55.

²⁰ Z. Bauman, *Społeczeństwo w stanie oblężenia*. Wydawnictwo Sic! S. c., Warszawa, 2006, s. 23.

²¹ A. Ciesiołkiewicz, Organizacje społeczne jako środowisko edukacyjne, w: *Mała ojczyzna: kultura, edukacja, rozwój lokalny*, pr. zbior. pod red. W. Theiss, Wydawnictwo Żak, Warszawa 2001, s. 63 - 64.

w tym fundacje i stowarzyszenia²². Organizacje pozarządowe są istotnym elementem ustroju demokratycznego, pełnią specjalną funkcję w społeczności lokalnej. Są bardzo różnorodne, realizują społecznie użyteczne cele, działają nie dla zysku, tworzą przestrzeń dla realizowania wspólnych inicjatyw. Czynnie budują społeczeństwo obywatelskie²³.

Dorota Moroń stawia tezę, że organizacje pozarządowe (trzeci sektor) są fundamentalnym elementem społeczeństwa obywatelskiego. Stanowią dla obywateli zorganizowaną przestrzeń, w której podejmują działalność obywatelską. Organizacje pozarządowe są tworzone przez obywateli i dla obywateli. Autorka opisuje trzy nurty kształtowania się organizacji pozarządowych: pierwszy nurt o charakterze dobroczynnym i filantropijnym, który obejmuje aktywność na rzecz tworzenia i funkcjonowania podmiotów świadczących pomoc charytatywną ściśle powiązaną z kościołem katolickim, nurt drugi to aktywność o charakterze samopomocowym, trzeci obejmuje działalność o charakterze obywatelskim i politycznym, skoncentrowaną między innymi na problemach dobrego funkcjonowania władzy²⁴. Moroń zakłada, że społeczeństwo obywatelskie to nie tylko organizacje, ale również nieformalna, obywatelska aktywność poszczególnych osób, która ma również ogromne znaczenie. Jednak organizacje pozarządowe faktycznie stanowią widoczny przejaw funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego i jedną z podstawowych form jego aktywności²⁵.

Sporo uwagi organizacjom pozarządowym poświęca Grzegorz Makowski, uważa je za najlepszą formę organizacji społecznej, poprzez którą obywatele mogą brać udział w procesach podejmowania decyzji publicznych. Autor zakłada, że grupa obywateli, zrzeszona lub działająca w organizacji, współpracując ze sobą, aktywnie i kompetentnie uczestniczy w dialogu z władzą, przez co przyczynia się do korzystniejszych rozstrzygnięć dla lokalnej społeczności. Makowski wskazuje, że stowarzyszenia są najbardziej demokratyczną strukturą zinstytucjonalizowanego społeczeństwa obywatelskiego, są wyrazem mobilizacji obywateli i chęci podejmowania wspólnych działań²⁶.

Obywatelska kultura partycypacyjna przejawia się w aktywności społecznej, która wymaga umiejętności postrzegania własnych interesów przez pryzmat dobra wspólnego, godzenia tego, co jednostkowe, z tym co wspólne, wypracowania właściwych proporcji

²² Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o wolontariacie i pożytku publicznym (Dz. U. 2003 nr 96, poz.873 ze zm.).

²³ A. Daszkowska - Kamińska, Społeczność lokalna, w: *Budowanie współpracy w społeczności lokalnej*, Fundacja Inicjatyw Społeczno- Ekonomicznych, Warszawa 2009, s. 19.

²⁴ D. Moroń, *Organizacje...*, op. cit., s. 22.

²⁵ Tamże, s. 69.

²⁶ G. Makowski, Prawo o stowarzyszeniach - ważny instrument partycypacji publicznej - oczekiwanie na zmianę przepisów, w: *Prawo a partycypacja publiczna*, pr. zbior. pod red. P. Sobiesiak - Penszko, Fundacja Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2013, s. 67 - 68.

między indywidualną wolnością i równością. Jak twierdzi Moroń, ta działalność, wola oddolnego wpływania na społeczeństwo i władzę, realizowana jest przede wszystkim za pośrednictwem trzeciego sektora²⁷.

Barbara Lewenstein wskazuje, że o stanie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego świadczy liczba organizacji pozarządowych i zakres świadczeń, jakie one oferują, ale także formy w jakich instytucjonalnie i nieinstytucjonalnie podmioty tego społeczeństwa wyrażają swoje potrzeby i interesy, stosunek i zrozumienie dla odmiennych „opcji”, a także skłonność do osiągania kompromisu w kwestiach konfliktowych, zrozumienie dla tego co nazywamy dobrem zbiorowym czy interesem publicznym. Rozwój społeczeństwa obywatelskiego w Polsce zdaniem socjolog, przyczynia się do uruchomienia dialogu obywatelskiego, którego partnerem są przede wszystkim organizacje pozarządowe, będące najbardziej rozwiniętą formą społeczeństwa obywatelskiego²⁸. Tadeusz Szawiel zauważa, że struktury społeczeństwa obywatelskiego stanowią środowisko, które uczy i przyzwyczajają do innowacyjnych zachowań. Stowarzyszenia są źródłem nowych opinii, niezależnych od państwa i środkiem komunikacji tych nowych poglądów znacznej części obywateli²⁹.

Samorząd Gminy, od początku funkcjonowania w odrodzonej Polsce wspierał działania organizacji pozarządowych. Paweł Marciniak badał powody, dla których gminy powinny wspierać organizacje pozarządowe, określił zatem cele jakie decydują o podejmowaniu partnerskiej współpracy, przede wszystkim: bardziej efektywne wydatkowanie środków publicznych - organizacje pozarządowe podejmując działania należące do zadań własnych gminy, bywają efektywniejsze, lepiej od administracji rozpoznają problemy, następuje umacnianie poczucia podmiotowości mieszkańców - możliwość współpracy na zasadach partnerskich i pomocniczości umacnia w społeczności poczucie odpowiedzialności za siebie i wspólnotę lokalną. Ponadto organizacje pozarządowe są aktywne w środowisku, dlatego też istnieje możliwość wczesnego reagowania na problemy lokalne, organizacje pozarządowe są wyrazicielem i kreatorem opinii społecznej³⁰.

Paulina Sobiesiak - Penszko wskazuje, że organizacje pozarządowe są jednym z kluczowych i najbardziej aktywnie uczestniczących i współpracujących podmiotów z władzą lokalną. Zakres, w jaki mogą angażować się organizacje społeczne, zdaniem autorki

²⁷ D. Moroń, *Wolontariat... ,op. cit.*, s. 101.

²⁸ B. Lewenstein, *Lokalny dialog obywatelski. Refleksje i doświadczenia*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2011, s. 11.

²⁹ T. Szawiel, *Spółczesność obywatelska*, w: M. Grabowska, T. Szawiel, *Budowanie demokracji*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2001, s. 131.

³⁰ P. Marciniak, *Lokalne partnerstwo samorządu i organizacji pozarządowych*, w: *Opiekuńczość czy solidarność*, pr. zbior. pod red. G. Skąpskiej, Międzynarodowe Centrum Rozwoju Demokracji, Kraków 1998, s. 39 - 41.

jest bardzo szeroki, organizacje pozarządowe kształtują relacje między obywatelem a państwem³¹.

Nieco odmienne zdanie na temat organizacji pozarządowych prezentuje Jan Sowa. Autor analizuje i wykorzystuje do interpretacji polskich organizacji pozarządowych, opracowanie Agnieszki Rymszy, która przedstawiła badania dotyczące zmian w III sektorze prowadzone w Stanach Zjednoczonych. Autorka twierdzi, że od lat sześćdziesiątych postępuje tam wzrost zainteresowania państwa i administracji państwowej trzecim sektorem. Jak twierdzi autorka, rząd amerykański określa priorytetowe zadania do realizacji, daje na nie pieniądze, a trzeci sektor realizuje te przedsięwzięcia. W ocenie Rymszy, jest to z jednej strony sposób na odciążenie administracji państwowej i stworzenie obywatelom możliwości swobodnego działania, a z drugiej strony osłabienie prospołecznej funkcji, którą pełnił trzeci sektor. Jan Sowa, w pełni podziela stanowisko Rymszy, uznając że organizacje pozarządowe zmuszane są do działania w sposób jak najbardziej rynkowy. Startując w konkursach grantowych, organizacje muszą zaproponować najniższe koszty realizacji zadań, co w praktyce prowadzi do wycisku darmowej siły roboczej, jaką jest w trzecim sektorze wolontariat. To zjawisko, Sowa nazywa fazą bierną, tj. sterowanie trzecim sektorem przez manipulowanie priorytetami programów grantowych, autor wprowadza nowy termin - faza czynna, w której władza przechodzi do systemu zachęt, skutkiem czego jest masowe tworzenie fundacji, które po kilku miesiącach startują do konkursów o wielotysięczne dotacje i wygrywają je. Sowa wskazuje też, że organizacje pozarządowe nie mają żadnego wpływu na ustalanie priorytetowych zadań. Są one formułowane odgórnie i przedstawiane jako jedyne możliwe zadania do realizacji przez organizacje pozarządowe³².

Podobne wnioski na podstawie analizy współpracy gmin z organizacjami pozarządowymi woj. małopolskiego wysuwa Ewa Bogacz - Wojtanowska. Z badań autorki wynika, że samorzady postrzegają współpracę z organizacjami pozarządowymi jako dodatkową możliwość pozyskania środków finansowych na wykonywanie zadań publicznych wskazanych przez samorzady. Nie pozwala to organizacjom pozarządowym, jako reprezentantom lokalnej społeczności, wybierać takie projekty, które są ważne dla społeczności a nie dla władzy³³.

³¹ P. Sobiesiak - Penszko, Organizacja pozarządowe a partycypacja publiczna, w: *Dyktat czy uczestnictwo*, pr. zbior. pod red. A. Olech, Fundacja Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2012, s. 137.

³² J. Sowa, Cała władza w ręce rad? O formach demokratycznej kontroli nad wytwarzaniem kultury, „Kultura i Społeczeństwo” 2011, nr 1, s. 25 - 40.

³³ E. Bogacz - Wojtanowska, Współpraca jednostek samorządu terytorialnego z organizacjami pozarządowymi na przykładzie gmin, „Samorząd Terytorialny” 2006, 7/8, s. 53.

1.3. Udział lokalnych liderów w budowaniu zaufania społecznego do instytucji publicznych

Beata Kosiba wyjaśnia, że człowiek jest istotą społeczną i cała aktywność oraz rozwój dokonuje się w jakiejś społeczności, począwszy od najmniejszej, którą jest rodzina, przez grupy rówieśnicze do społeczności narodowych. W każdej z tych zbiorowości, żeby mogły właściwie funkcjonować i spełniać swoje zadania, wskazane jest, aby były osoby, które dzięki swoim cechom są w stanie „przewodzić” danej grupie³⁴. Autorka twierdzi, że praktyka dowodzi, że nic tak nie pociąga człowieka do określonego działania, jak pokładane w nim zaufanie, podobnie jak nic tak silnie nie przekonuje do słuszności racji jak zaufanie do osoby, za którą się podąża. Dzięki autorytetowi lidera, buduje się stabilność, ład i porządek społeczny. Jej zdaniem, człowiek wolny ma odwagę głosić prawdę w każdych okolicznościach, nawet w trudnych i niesprzyjających. Prawda jest zawsze ostatecznym kryterium, które rozstrzyga o odpowiedzialności i moralnej wartości działania. Ludzie sumienia, autorytetu, poszukują prawdy, a poznając ją, postępują zgodnie z nią³⁵.

Według Dariusza Zalewskiego, ludzie angażujący się w działalność organizacji pozarządowych to misjonarze, którym do szczęścia potrzebne jest szczęście drugiego człowieka³⁶. Zuzanna Osmólska twierdzi, że lider podejmuje decyzje, które mają służyć dobru wspólnoty. Zdaniem autorki, lider nie tylko nie musi stać na czele wszystkich form partycypacji obywatelskiej, ale musi sprawiać, aby jego wspólnota chciała w tych formach uczestniczyć. Musi być wzorem aktywnego obywatela, musi widzieć sens i cel aktywności i potrafi odpowiednio poprowadzić swoją wspólnotę do osiągnięcia zakładanego celu. Autorka zaznacza, że często liderami są lokalni działacze, zakładający małe stowarzyszenia, pomagające najbliższemu otoczeniu, a jednocześnie mający możliwość wywierania wpływu³⁷.

W opinii Zbigniewa Baumana, solidarność w obliczu losu nie jest kwestią wyboru. Od naszego bowiem wyboru zależy, czy nasz wspólny los zakończy wzajemne zniszczenie, czy też przyniesie on solidarność uczuć, celów i działań. Bez względu na nasze rozbieżne, a często diametralnie różne i wręcz antagonistyczne przekonania polityczne czy religijne, wszyscy chcemy żyć w godności, a nie w poniżeniu, i bez uczucia strachu szukać szczęścia.

³⁴ B. Kosiba, Autorytet jako cecha lidera politycznego, w: *Lider społeczny w XXI wieku*, pr. zbior. pod red. A. K. Piaseckiego, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2013, s. 15.

³⁵ Tamże, s. 20.

³⁶ D. Zalewski, Lokalne organizacje, konflikty i dialog, „Polityka Społeczna” 2011, nr 7, s. 20.

³⁷ Z. Osmólska, Kompetencje obywatelskie jako czynnik niezbędny do pełnienia roli lidera społecznego, w: *Lider społeczny...*, op. cit., s. 76.

I jest to płaszczyzna pewna i szeroka na tyle, by stanowiła fundament solidarności myśli i czynu³⁸.

Zdaniem Bogusława Kotarby, tworzenie warunków do szerokiego angażowania się obywateli w życie publiczne jest cechą demokracji, a podstawową formą zaangażowania jest udział w wyborach przedstawicieli do różnego rodzaju władz publicznych. Autor podkreśla, że procesy wyborcze, mimo że wiążą się z działaniem grupowym, wymagają formy przewodnictwa, pojawienia się liderów, którzy zdefiniują, określą możliwe sposoby ich realizacji a następnie pozyskają zwolenników. Każdy lider działa w określonym środowisku, a jego aktywność skierowana jest na osiągnięcie celów istotnych dla pewnej grupy społecznej³⁹.

Andrzej K. Piasecki zwraca uwagę na fakt, że w ostatnich latach nastąpiła masowa „produkcja” aktów prawnych, które w założeniu mają pomóc liderom w działaniu. Jednak jak twierdzi najczęściej zmniejszają one skuteczność pracy społecznej i utrudniają liderom mniej formalne działania, tak charakterystyczne dla tego rodzaju aktywności publicznej. Do tego dochodzą problemy barier finansowych, dlatego też jak autor twierdzi liderom społecznym towarzyszy zniechęcenie i frustracja. W opinii Piaseckiego, lider społeczny musi mieć autorytet, gdyż w swojej działalności napotyka na wiele trudności, działa najczęściej w wymiarze lokalnym, aktywność w tak bliskim środowisku rodzi szereg wątpliwości: jak pogodzić powiązania rodzinne, towarzyskie, zawodowe z zaangażowaniem społecznym, ile funkcji może pełnić aktywny lider społeczny, gdzie przebiega granica między bezinteresowną działalnością radnego, a jego politycznym mandatem⁴⁰.

Zdaniem Wioletty Szymczak, inklinacje do zaangażowania społecznego mogą być pochodną funkcji osobowości, cech psychicznych, przekonań, doświadczeń jednostki oraz wzorów kulturowych dostępnych w jej otoczeniu. Zgodnie z ustaleniami socjologów i antropologów, niezależnie od tego, że pewne predyspozycje jednostka otrzymuje wraz z urodzeniem, osobowość, jakiej później doświadcza jako subiektywnie i obiektywnie rozpoznawalnej tożsamości, jest wynikiem złożonych procesów społecznych, oddziaływania środowiska ludzkiego⁴¹. Według autorki, lokalność jest uprzywilejowanym terenem budowania więzi społecznych, sieci współpracy partnerskiej oraz świadczenia usług społecznych, a także kształtowania dojrzałych tożsamości społecznych i obywatelskich⁴².

³⁸ Z. Bauman, *Spoleczeństwo ...*, op. cit., s. 22.

³⁹ B. Kotarba, *Liderzy społeczni w gminie wiejskiej*, w: *Lider społeczny...*, op. cit., s. 342 - 343.

⁴⁰ A. K. Piasecki, *Dylematy i wyzwania współczesnego lidera*, w: *Lider społeczny...*, op. cit., s. 6 - 8.

⁴¹ W. Szymczak, *Partycypacja osób zaangażowanych społecznie, struktura, funkcje, modele*. Wydawnictwo KUL. Lublin 2013, s. 267.

⁴² Tamże, s. 9.

1.4. Rozwiązania prawne sprzyjające aktywności obywatelskiej Polaków

Socjolog Ireneusz Krzemiński podkreśla, że dobre demokratyczne państwo sprzyja solidarnemu współdziałaniu obywateli i stwarza instytucjonalną bazę dla gestów solidarności między obywatelami, uważa, że instytucje państwa demokratycznego powinny tak być zaprojektowane, aby pracujący w nich urzędnicy traktowali obywateli jako partnerów w rozwiązywaniu problemów codziennego życia i w wypełnianiu swoich organizacyjnych zadań⁴³.

Zdaniem Piotra Brody - Wysockiego, rozwój aktywności obywatelskiej, objawiający się jako aktywne działania, jest jednym z podstawowych czynników rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, jak twierdzi autor, rozwój tej aktywności obywatelskiej jest korzystny i pożądany, dlatego też wszelkie podejmowane działania przez różne podmioty winny mu pomagać, a nie go ograniczać⁴⁴.

Wielu badaczy uważa, że w Polsce nadal funkcjonują słabe mechanizmy, które umożliwiają obywatelom aktywnie uczestniczyć w życiu społecznym i samorządowym na poziomie lokalnym.

Jednym z instrumentów prawnych stwarzających możliwość uczestnictwa w życiu wspólnoty lokalnej jest Ustawa z dnia 8 marca 1960 roku o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. 2001 nr 142, poz.1591 ze zm.). Zgodnie z zapisami tej ustawy, mieszkańcy danej jednostki terytorialnej mają prawo wyboru władz gminy, prawo być wybieranym, mają prawo kontroli pracy organów samorządu gminnego, w istotnych kwestiach gminy mogą decydować poprzez referendum.

Andrzej Potoczek przypisuje samorządowi gminnemu, ważną rolę w kształtowaniu postaw obywatelskich, jak również w kreowaniu aktywności obywatelskiej. Zdaniem autora, samorząd stwarza podstawy do angażowania się obywateli w sprawy publiczne, do rozwoju aktywności obywatelskiej oraz tworzenia podstaw społeczeństwa obywatelskiego. Potoczek odnosząc się do idei społeczeństwa obywatelskiego oraz samorządności, zwraca uwagę na elementy polityki samorządu terytorialnego. Uznaje, że partycypacja środowisk lokalnych w sprawowaniu władzy powinna być stałym elementem tej władzy. Autor zwraca uwagę, że polityka ta powinna prowadzić do wzmocnienia i poszerzenia udziału mieszkańców w konsultowaniu i opiniowaniu decyzji, odnoszących się do problematyki rozwoju lokalnego, jak również ułatwianiu mieszkańcom podejmowania inicjatyw w sprawach istotnych dla

⁴³ I. Krzemiński, Społeczeństwo obywatelskie i symbole wspólnoty, w: *Jak Polacy przegrywają, jak Polacy wygrywają*, pr. zbior. pod red. M. Drogosz, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2005, s. 109.

⁴⁴ P. Broda - Wysocki, Analiza efektywności współdziałania państwa i organizacji pozarządowych w zwalczaniu ubóstwa i wykluczenia społecznego, „Polityka Społeczna” 2006, nr 11/12, s. 39.

wspólnoty samorządowej. Potoczek przekonuje, że dzięki temu tworzy się możliwości organizowania się tej społeczności i jej aktywnego działania⁴⁵.

Stanowisko Potoczka podziela Sławomir Komiński, który uważa, że partycypacja w odniesieniu do samorządu terytorialnego oznacza sytuację, w której lokalne władze powinny dać członkom miejscowej społeczności prawo do współdecydowania o zaspokojeniu ich potrzeb, do wspólnego określania tego, co dla danej społeczności jest najważniejsze i w jaki sposób to osiągnąć. Mieszkańcy powinni mieć możliwość przekazywania samorządowi informacji o tym, co jest ważne i potrzebne, a także powinni mieć wpływ na to, jak samorząd zaspakaja ich potrzeby podejmując określone decyzje. Zdaniem Komińskiego, uruchomienie procesu partycypacji i związanych z nim zasobów energii społecznej obejmuje działania takich mechanizmów jak: współodpowiedzialność, wzrost własnej wartości, poczucia wpływu, wzrost poczucia tożsamości grupowej⁴⁶.

Zuzanna Osmólska opisuje dwie formy aktywności obywatelskiej: aktywność społeczną i polityczną. Według autorki do głównych form partycypacji politycznej należy zaliczyć udział w wyborach (partycypacja wyborcza), przynależność do partii politycznej lub innej organizacji obywatelskiej, uczestnictwo w referendach, konsultacjach społecznych (szczególnie ważnych ze względu na udział w procesie decyzyjnym) oraz wszelkie formy partycypacji niekonwencjonalnej, takie jak protesty, manifestacje, happeningi⁴⁷.

Ustawa o samorządzie gminnym określa przypadki, w których obligatoryjnie muszą być przeprowadzone konsultacje: w przypadku: tworzenia, łączenia, podziału i znoszenia gmin oraz ustalanie ich granic (art. 4, ust. 1, pkt 1), nadania gminie lub miejscowości statusu miasta i ustalenia ich granic (art. 4, ust.1, pkt 2), ustalenia lub zmiany nazw gmin oraz siedzib ich władz (art. 4, ust. 1, pkt 3) ustalenia statutu jednostki pomocniczej. Konsultacje są obowiązkowe przy uchwalaniu programu współpracy z organizacjami pozarządowymi, przeprowadzeniu inwestycji mogących mieć wpływ na środowisko. Anna Olech wskazuje, że obowiązek konsultacji społecznych i zobowiązania władz samorządowych do ich prowadzenia rozproszone są w wielu aktach prawnych, co skutkuje brakiem spójnego systemu konsultowania⁴⁸.

⁴⁵ A. Potoczek, Społeczna rola samorządu terytorialnego, w: *Mała ojczyzna: kultura, edukacja, rozwój lokalny*, pr. zbior. pod red. W. Theiss, Wydawnictwo Żak, Warszawa 2001, s. 30 - 35.

⁴⁶ S. Kamiński, Mechanizm partycypacji i jego wykorzystanie w procesie budowania strategii rozwoju gmin, w: P. Buczkowski i P. Matczak, *Konflikt nieunikniony, wspólnoty i władze lokalne wobec konfliktów spowodowanych rozwojem*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej, Poznań 2004, s. 153.

⁴⁷ Z. Osmólska, *Kompetencje...*, op. cit., s. 70.

⁴⁸ A. Olech, Kiedy mieszkańcy uczestniczą w podejmowaniu decyzji, w: *Prawo a partycypacja publiczna*, pr. zbior. pod red. P. Sobiesiak - Penszko, Fundacja Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2012, s. 117 - 118.

Nowelizacja ustawy o pożytku publicznym i wolontariacie z dnia 22 stycznia 2010 roku (weszła w życie 12 marca 2010 roku), wprowadziła nowe zasady przygotowania przez samorządy lokalne uchwał, regulaminów, zasad konsultacji i udzielania dotacji projektom w ramach inicjatyw lokalnych. Jest to nowa forma współpracy jednostek samorządu terytorialnego z mieszkańcami, w celu realizowania zadań na rzecz społeczności lokalnej. W ramach inicjatywy lokalnej, mieszkańcy gminy mogą bezpośrednio lub za pośrednictwem organizacji pozarządowych ubiegać się o środki finansowe na realizację przedsięwzięć związanych z rozwojem społeczności lokalnych, w tym. m.in. kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego, podtrzymywania i upowszechniania tradycji narodowej.

K. Friszke i K. Pawłowska odnosząc się do problematyki partycypacji obywatelskiej, sprzeciwiają się przerabianiu prawa do obywatelskiej obecności w życiu publicznym. Ich zdaniem, warto dbać o prawo, które gwarantuje równą partycypację i zabiegać o stworzenie okoliczności, które umożliwiają realizację tego prawa, nie uważają jednak, że należy to prawo przekształcać w powinność. Jak twierdzą, konstruowanie prawa, mobilizującego do aktywności w życiu publicznym jest wyraźnym nieporozumieniem. Ich zdaniem, żadna organizacja nie jest im potrzebna do tego, by można było wspierać innego człowieka⁴⁹.

Jak twierdzi Tadeusz Kaźmierczak, angażowanie jako kategoria partycypacji publicznej, obejmuje działania inicjowane i kontrolowane przez władze publiczne w toku wypełniania ich statutowych zadań administracyjnych lub zarządczych. W jego opinii, takie działania służą uzyskaniu wsparcia i przychylności obywateli. Kaźmierczak ma na myśli wykorzystanie konsultacji społecznych⁵⁰.

Pauliana Sobiesiek - Penszko pokazuje, że koncepcja dialogu obywatelskiego czyni z organizacji pozarządowych, podstawowych negocjatorów interesów obywateli w sferze publicznej. Jak autorka zauważa, służy temu wiele procedur i instrumentów instytucjonalnych: m. in. wysłuchanie publiczne, oraz różne ciała konsultacyjne, które opiniują i uzgadniają kształt określonych decyzji. Ponadto wiele aktów prawnych, takich jak ustawa o pożytku publicznym i o wolontariacie, czy ustawa o pomocy społecznej daje organizacjom pozarządowym uprawnienie do uczestniczenia w procesach podejmowania decyzji na wszystkich szczeblach życia publicznego⁵¹.

⁴⁹ K. W. Friszke, K. Pawłowska, Obywatelska partycypacja: migotanie idei, w: *Partycypacja publiczna a uczestniczenie w życiu wspólnoty lokalnej*, pr. zbior. pod red. A. Olech, Instytut Spraw Publicznych. Warszawa 2011, s. 78.

⁵⁰ T. Kaźmierczak, A. Olech, Modele partycypacji publicznej, w: *Partycypacja publiczna.....*, op. cit., s. 87 - 88.

⁵¹ P. Sobiesiak - Penszko, *Organizacje pozarządowe....*, op. cit., s. 137.

Kolejną możliwość wyrażania swojej woli przez mieszkańców gminy jest podstawowa instytucja demokracji partycypacyjnej, czyli referendum. Uprawnienie to gwarantuje Konstytucja RP, natomiast zasady i tryb przeprowadzania określa ustawa z dnia 15 września 2000 roku o referendum lokalnym (Dz. U. z 2000 r., Nr 88, poz.985 z póź. zm.). Zgodnie z obowiązującymi przepisami mieszkańcy wspólnoty samorządowej mogą wystąpić z inicjatywą odwołania organu stanowiącego tj. wójta, burmistrza, a także wyrazić swoją wolę co do sposobu rozstrzygnięcia sprawy dotyczącej tej wspólnoty, mieszczącej się w zakresie zadań i kompetencji organów danej jednostki oraz w innych istotnych sprawach, dotyczących społecznych, gospodarczych lub kulturowych więzi, łączących tę wspólnotę. Z inicjatywą przeprowadzenia referendum na wniosek mieszkańców gminy może wystąpić co najmniej pięcioosobowa grupa, którym przysługuje prawo wyborcze. Inicjatorzy referendum muszą uzyskać poparcie 10% uprawnionych do głosowania mieszkańców gminy. Dla ważności referendum, konieczny jest udział 30% uprawnionych do głosowania. Wynik referendum jest rozstrzygający, jeżeli za jednym z rozwiązań oddano więcej niż połowę ważnych głosów.⁵²

Mieszkańcy mogą również decydować o podziale środków wydzielonych z budżetu samorządu gminnego na wybrane przez siebie zadania. Uprawnienie to wynika z przepisów Ustawy z dnia 20 lutego 2009 roku o funduszu sołeckim. W kwestii podziału środków musi wypowiedzieć się zebranie wiejskie w formie uchwały, w której ustalone będą konkretne przedsięwzięcia wraz z uzasadnieniem i szacunkiem tych kosztów. Mieszkańcy wsi są jednak ograniczeni w wyborze zadań, zgodnie z przepisami art., 7 ust.1 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym, przedsięwzięcia te muszą należeć do zadań własnych gminy, określonych w cytowanej wyżej ustawie⁵³.

Jedną z ostatnich, w badanym okresie inicjatyw państwa zmierzających do pobudzania aktywności mieszkańców, w szczególności osób starszych jest zapis zawarty w ustawie z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym. W uchwalonej 15 listopada 2013 roku zmianie do ustawy, dodano zapis mówiący o możliwości tworzenia przez Gminy, gminnych rad seniorów. Zamierzeniem ustawodawcy było dążenie do wykorzystania potencjału osób starszych, do działania na rzecz środowisk lokalnych.

⁵² P. Puch, Referendum tematyczne i w sprawie odwołania organu gminy, w: *Poradnik radnego i sołtysa na rok 2014*, pr. zbior. pod red. H. Iwanicki i E. Korzuchowska, Wielkopolskie Stowarzyszenie Sołtysów, Konin 2014, s. 117 - 118.

⁵³ Ustawa z dnia 20 lutego 2009 roku o funduszu sołeckim (Dz. U. 2009, nr 51, poz. 420).

1.5. Społeczeństwo obywatelskie w Polsce po 1980 roku

Społeczeństwo realnego socjalizmu, zdaniem Andrzeja Sicińskiego cechowało przymusowe lub dobrowolne wycofanie. Jeśli pojawiały się formy uczestnictwa, miały charakter pozorny albo przymusowy. Ideałem było społeczeństwo zamknięte na nowe idee, podporządkowane decyzjom i ideologii władzy⁵⁴.

Zdaniem Jerzego Szackiego, społeczeństwo pod rządami komunistów było zniewolone. To zniewolenie było szczególne, jak twierdzi socjolog, bowiem sprawiało, że społeczeństwo zatraciło w jakimś stopniu cechy społeczeństwa. Społeczeństwo realnego socjalizmu było zamknięte i puste, zubożone o fundamentalne wartości społeczne. Największym problemem tych czasów była konieczność zerwania więzów nałożonych przez państwo jak również przywrócenie do życia zniszczonej przez nie wspólnoty i odnowienie autentycznych więzi między ludźmi⁵⁵. W okresie realnego socjalizmu rozwój społeczeństwa obywatelskiego został zablokowany „odgórnie” - jak twierdzi Joanna Dzwonczyk, komunistyczne władze były przeciwne spontanicznemu organizowaniu się społeczeństwa, choć z drugiej strony zachęcały do aktywności w różnego rodzaju organizacjach i stowarzyszeniach, jednak uczestnictwo w tych organizacjach miało charakter instrumentalny, równocześnie w tym czasie organizacje te pozostawały pod kontrolą władzy, jako pozbawione autonomii, dlatego nie można je było uznać za elementy społeczeństwa obywatelskiego⁵⁶.

Powstanie „Solidarności” było przełomowym momentem historii, w którym czuło się autentyczną więź między ludźmi i wzajemną życzliwość. Wyzwolony przez tamten czas poziom społecznej energii, fantastycznych inicjatyw, pomysłów i idei był imponujący. Komunizm stracił definitywnie wszelką swoją legitymację. Ludzie autentycznie wierzyli, że od nich samych, od ich osobistego zaangażowania i determinacji zależy przyszłość i w jakim kraju będą ludzie żyli. Jak podkreśla Marek Safjan: był to jedyny dla jego pokolenia okres, w którym funkcjonowało w Rzeczypospolitej społeczeństwo obywatelskie. Po raz pierwszy udało się stworzyć ruch o najbardziej powszechnym charakterze, skupiający wszystkie warstwy społeczne i wyzwalający potrzebę wspólnego, solidarnego działania na rzecz nie tylko swych własnych interesów, nie tylko swej własnej grupy społecznej, ale także innych

⁵⁴ A. Siciński, Europejskie społeczeństwo obywatelskie instytucje i kultura, w: P. Gliński, B. Lewenstein, A. Siciński, *Samoorganizacja społeczeństwa polskiego: trzeci sektor*, Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa 2002, s. 19 - 20.

⁵⁵ J. Szacki, *Liberalizm po komunizmie*: Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Kraków 1994, s. 121 - 122.

⁵⁶ J. Dzwonczyk, *Rozwój społeczeństwa obywatelskiego w Polsce po 1989 roku*, w: J. Krauz Mozer, P. Borowiec, *Czas społeczeństwa obywatelskiego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2006, s. 161.

często odległych (pod względem pozycji, prestiżu, znaczenia) środowisk. Wprowadzenie stanu wojennego było więc przede wszystkim, ciosem wymierzonym przeciwko temu społeczeństwu. Zniszczyło pojawiające się szanse i nadzieje⁵⁷.

Poglądy Safjana podziela Inka Słodkowska, która potwierdza, że wydarzenia Sierpnia'80 i dalsze dzieje „Solidarności” ściśle łączyły się z ukonstytuowaniem w Polsce społeczeństwa obywatelskiego. Czas „Solidarności”, Słodkowska opisuje jako powstanie narodowe - czyli bezkrwawy zryw społeczny, w którym walka toczyła się bez użycia broni, a liczyła się tylko siła ludzkich postaw, wartości i idei. Miejsce uzbrojonej armii w walce o wolność i niepodległość zajęło społeczeństwo obywatelskie, czyli ludzie aktywni, organizujący się w dobrowolne związki i stowarzyszenia na wielu poziomach przestrzeni społecznej.⁵⁸ Słodkowska analizując „Solidarność” uznała, że okres od sierpnia 1980 do grudnia 1981 roku to czas współwystępowania etycznego i rewolucyjnego społeczeństwa obywatelskiego, w tym to okresie wytworzyła się potrzeba tworzenia nowego typu więzi międzyludzkich. Wolny dyskurs publiczny stanowił miarę do odzyskiwania godności przez naród⁵⁹. Słodkowska podkreśla cechy społeczeństwa obywatelskiego w latach 1980 - 1981, do których zaliczyła przede wszystkim niestosowanie przemocy w dążeniu do zmiany społecznej oraz kierowanie się zasadami kompromisu i dialogu. W okresie stanu wojennego, zdaniem Słodkowskiej społeczeństwo obywatelskie stworzyło formę siatki dobrowolnych grup celowych, stowarzyszeń i autonomicznych związków, podkreślając przy tym fakt, że środowiska te organizowały się wokół odmiennych interesów, ale równocześnie dążyły do współpracy w imię dobra wspólnego⁶⁰.

Opinię tą podziela Dorota Moroń twierdząc, że rok 1989 z perspektywy rozwoju organizacji pozarządowych i społeczeństwa obywatelskiego był dla Polski rokiem przełomowym. Zmiana systemu, umożliwiła tworzenie organizacji pozarządowych - zarówno fundacji, jak i stowarzyszeń, partii politycznych i związków zawodowych. Stworzono podstawy prawne dla powstawania i funkcjonowania konkretnych form prawnych⁶¹.

Ilona Hłowiecka - Tańska podkreśla, że po czerwcowych wyborach 1989 roku wierzono, że w Polsce nieskrępowanej zakazami powstanie samorządne i zaangażowane społeczeństwo, którego członkowie, skupieni w grupy, będą działać wspólnie na rzecz

57 M. Safjan, *Prawa Polska*, Wydawnictwo Rosner i wspólnicy, Warszawa 2005, s. 17 - 18.

58 I. Słodkowska, *Spoleczeństwo obywatelskie...*, op. cit., s. 9 – 10.

59 Tamże, s. 121.

60 Tamże, s. 161.

61 D. Moroń, *Organizacje...*, op. cit., s. 44.

rozwiązywania, również wspólnych, problemów. Ośrodkami takiej struktury miały być stowarzyszenia i związki, a ich sercem - lokalni działacze⁶².

Jarosław Ruszewski przekonuje, że zorganizowana działalność społeczna nie jest tylko wynikiem przemian ustrojowych, zapoczątkowanych dążeniami robotników do utworzenia niezależnych związków zawodowych i chęcią przełamania monopolu rządzącej partii. Zdaniem Ruszewskiego, masowe powstawanie organizacji pozarządowych po 1989 roku było wynikiem wspólnego wysiłku wielu osób przekonanych, że istnienie pozapaństwowej infrastruktury społecznej stanowi rzeczywistą podstawę funkcjonowania demokracji i przyczynia się do budowy społeczeństwa obywatelskiego⁶³.

Zdaniem Kazimierza Z. Sowy, społeczeństwo obywatelskie - jako pojęcie, ale także jako fenomen społeczny - odżyło dopiero w drugiej połowie XX wieku, po powstaniu „Solidarności”. Wolna Polska, która narodziła się w 1989 roku stała się krajem sprzyjającym rozwojowi społeczeństwa obywatelskiego, jedną z pierwszych ustaw uchwalonych przez sejm kontraktowy była ustawa o stowarzyszeniach. Jeszcze rząd Rakowskiego zapewnił fundamentalne warunki dla funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego, tzn. wolność prowadzenia działalności gospodarczej i wolność przemieszczania się⁶⁴.

Najbardziej widocznym przejawem społeczeństwa obywatelskiego przed 1989 rokiem, w okresie historycznego przełomu były komitety obywatelskie, które powstały w schyłkowej fazie rządów komunistycznych, w czasie, kiedy w ludziach budził się bunt i rodziła się potrzeba zmian. System komunistyczny świadomie eliminował poczucie godności i sprawiedliwości, nie mógł zaspokoić potrzeb. Wszystko co było, było dobrem rzadkim. Sytuacja w Polsce była napięta, brak systemu cen, kolejki, załamanie inwestycji, powodowało to sprzeciw, ludzie wychodzili na ulice, te momenty zmieniały ludzi. Odkrywali w sobie poczucie wewnętrznych racji, poczucie własnej godności. Dzięki aktywnemu włączeniu się ludzi Komitetów Obywatelskich w kampanię do Sejmu Kontraktowego, opozycja odniosła zwycięstwo. Ruch obywatelski doprowadził do upadku systemu komunistycznego w Polsce i narodzin III Rzeczypospolitej.

⁶² I. Hłowiecka - Tańska, *Liderzy i działacze o idei trzeciego sektora w Polsce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2011, s. 80.

⁶³ J. Ruszewski, *Relacje organizacji samorządowych z samorządem terytorialnym*, „Samorząd Terytorialny” 2010, 7/8, s. 147.

⁶⁴ K. Z. Sowa, *Szkice o sferze publicznej i polskim społeczeństwie obywatelskim*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2012, s. 80.

W opinii Inki Słodkowskiej, komitety obywatelskie zamknęły historię społeczeństwa obywatelskiego w komunistycznej Polsce, a zapoczątkowały czas społeczeństwa obywatelskiego w demokratycznym kraju⁶⁵.

Stanowiska tego nie podziela Paweł Śpiewak, jego zdaniem w przełomowych miesiącach roku 1989 i 1990 nikt nie myślał o dawnych podniosłych chwilach, wolność okazała się bardziej związana z prywatnością niż z obywatelskim powołaniem służenia ojczyźnie. Upadek komunizmu dokonał się na skutek niezadowolenia społecznego, ale bez czynnego udziału i niejako poza wiedzą szerszych grup społecznych. Reformy zostały wprowadzone od góry. Jak twierdzi publicysta, mało kto potrafił się odnaleźć w demokratycznej polityce, zmiany zastały obywateli słabo zorganizowanych, bez głębszego doświadczenia politycznego, co przełożyło się na spadek aktywności obywatelskiej. Autor dowodzi, że w tym czasie pierwsze rządy, bardziej bały się niezadowolenia i nadmiernej aktywności społecznej, niż spodziewały się ożywienia obywatelskich inicjatyw⁶⁶.

Zuzanna Osmólska wskazuje, że istnienie samorządnej gminy i wolnych stowarzyszeń to pierwsze wręcz warunki powstania i rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, czyli takiego, w którym obywatele biorą swoje sprawy we własne ręce⁶⁷. Podobne stanowisko prezentuje Krystyna Falszek, która uważa, że jednym z ważniejszych elementów przemian w Polsce po 1989 roku było powstanie demokratycznych struktur władzy na szczeblu lokalnym, zdaniem autorki stworzyło to warunki do partycypacji społecznej jednostek i grup społecznych⁶⁸.

Opinii tej nie podziela Marek Safjan, chociaż przyznaje, że 4 czerwca 1989 roku był początkiem nowej ery. Jak twierdzi, był to niezwykle impuls nowej energii słonecznej, ale niestety, ten dzień był aktem dokonany jedynie przez część społeczeństwa, bowiem w pierwszych demokratycznych wyborach tylko ok. 40% obywateli wzięło udział w wyborach. Jego zdaniem społeczeństwo w 1989 roku było już zasadniczo inne. Przyczyny tego stanu rzeczy upatruje w tym, że zmiana systemu w 1989 roku była wynikiem porozumienia elit nie tak jak w roku 1980, kiedy to rewolucja Solidarności była autentycznym ruchem masowym. Podaje trzy przyczyny klęski społeczeństwa obywatelskiego: brak autentycznego dialogu elit władzy ze społeczeństwem, społeczeństwo dotknięte jest głęboką traumą przeszłości czasów PRL, (bierność i konformizm, głębokie poczucie bezpieczeństwa socjalnego oraz mocno prymitywizowane poczucie egalitaryzmu). Safjan stawia tezę, że

⁶⁵ I. Słodkowska, *Spoleczeństwo...*, op. cit., s. 298.

⁶⁶ P. Śpiewak, *Apolityczna wolność*. „Znak” 2002, nr 6, s. 56 - 57.

⁶⁷ J. Szacki, *Ani książkę...*, op. cit., s. 58.

⁶⁸ K. Faliszek, *Lokalne i globalne uwarunkowania problemów społecznych i sposobów ich rozwiązywania*, w: D. Gizicka, W. Gizicki, *Człowiek i społeczeństwo wobec wyzwań współczesności. Aspekty kulturowe i społeczne*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2008, s. 160.

jesteśmy bierni, więc na ogół nie wychodzi nam dobrze ani demokracja na szczeblu centralnym, ani lokalnym. Nie lubimy się w cokolwiek angażować, nie przychodzimy na spotkania z kandydatami na posłów i radnych, nie mamy z reguły pojęcia na kogo głosujemy, jaki jest program wyborczy i dlaczego wybieramy jednych, a nie drugich⁶⁹. Żyjemy w naszych domach jak w zamkniętych fortecach, ogrodzeni z reguły wysokim ogrodzeniem, nie usiłujemy się ze sobą komunikować i bardzo szczelnie chronimy w ten sposób swoją prywatność. Jesteśmy obojętni wobec losu naszych bliższych i dalszych sąsiadów, nie bardzo chcemy wiedzieć, co możemy uczynić dla innych⁷⁰.

1.6. Bariery rozwoju społeczeństwa obywatelskiego w Polsce

Według danych zawartych w Diagnozie społecznej z 2013 roku, Polacy mają mało doświadczeń społecznych i obywatelskich, które nabywa się poprzez działalność w organizacjach, uczestnictwo w oddolnych inicjatywach społecznych i w zebraniach publicznych. Wyniki badań przeprowadzonych przez Antoniego Sułka pozwoliły wysunąć tezę, że Polacy nie potrafią się organizować, skutecznie wspólnie działać, zdaniem autora wynika to z faktu, że rzadko podejmują działania na rzecz innych ludzi, nie mają zatem okazji by się nauczyć zorganizowanego działania społecznego⁷¹.

Dorota Moroń wskazuje, że poziom rozwoju społeczeństwa obywatelskiego po ponad dwudziestu latach od początku transformacji jest w dalszym ciągu niezadawalający. Dowodzi, że bariery rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, które ujawniły się już w okresie transformacji mają swoje źródło w poprzednim systemie, kiedy to uczestnictwo w życiu publicznym polegało na uczestnictwie w kontrolowanych przez państwo organizacjach, partiach, wiecach czy uroczystościach państwowych. Socjolog opisuje postawę *homo sovieticus*, jako nie obywatela, ale klienta systemu, uzależnionego materialnie i mentalnie, z wpojoną bezradnością, która przejawiała się w poczuciu, że nie ma związku przyczynowego pomiędzy własnym działaniem a wpływem na sytuację. Cechuje go brak motywacji do działania oraz wycofanie się z kontaktów społecznych, negacja dobra wspólnego. Zdaniem Moroń, stąd dziś trudność przekonania obywateli co do ważności idei wspólnego dobra. W okresie realnego socjalizmu liczyło się przede wszystkim, jak dowodzi Moroń, zaspokojenie potrzeb najbliższych, realizowane nie zawsze legalnymi, ale społecznie

⁶⁹ M. Safjan, *Prawa...*, op. cit., s. 67.

⁷⁰ Tamże, s. 99.

⁷¹ A. Sułek, Stan społeczeństwa obywatelskiego. Doświadczenie, działania dla społeczności i kompetencje obywatelskie. Diagnoza Społeczna 2013 Warunki i Jakość Życia Polaków - Raport. [Special issue]. *Contemporary Economics*, 7, 275-284 DOI: 10.5709/ce.1897-9254.109, Vizja Press, Warszawa 2013, s. 278 – 280.

akceptowanymi sposobami (korupcja czy klientelizm), co zniszczyło społeczne zaufanie i wzajemną pomoc. Autentyczne obywatelskie zaangażowanie przejawiało się w działalności podziemnej, nielegalnej. Zdaniem Moroń, bariery poprzednich systemów nie zakończyły się w roku 1989. Niechęć do polityki ukształtowana w systemie realnego socjalizmu, wzmocniona jeszcze konfliktami, aferami i innymi problemami na szczytach władzy sprawiła, że wielu obywateli do dziś stroni od polityki⁷².

Jak twierdzi Sowa, czynnikiem utrudniającym rozwój społeczeństwa obywatelskiego przez dwa stulecia był fakt, że naród był pozbawiony własnego niepodległego państwa. Dlatego ludzie zrzeszali się i organizowali nie w państwie, lub obok państwa, ale przeciwko niemu. Kolejnym czynnikiem utrudniającym aktywność obywatelską jest wzmacniająca się biurokracja. Wszechstronna wszechobecność urzędników i przepisów niszczy samozaradność społeczeństwa i sprawia, że obywatele nabywają jakby podświadomie przekonania, że bez urzędowych formularzy, pieczętek i urzędniczych podpisów rzeczywiście niczego nie da się zrobić. Sowa dowodzi, że potrzebujemy więcej czasu na umocnienie wolności i rozwinięcie społeczeństwa obywatelskiego⁷³.

Sowa wymienia siedem cech, które utrudniają rozwój społeczeństwa obywatelskiego, należą do nich: 1) niewielka pracowitość i brak kultury czynu, czyli dokładności, wytrwałości i kompletności (przysłowiowy słomiany zapał), a także umiejętności efektywnej współpracy w osiąganiu celów, 2) niska kultura polityczna: słabe poczucie dobra wspólnego, nikła zdolność formułowania celów zbiorowych, bardzo słaba zdolność do kompromisu, nieumiejętność prowadzenia dyskursu politycznego, 3) brak zaufania społecznego i niechęć do obcych, 4) swarliwość i konfliktowość, mocne uczucie zawiści, 5) konformizm i lęk przed władzą (silne odczuwanie dystansu między rządzonymi a rządzącymi), ale zamiłowanie do rządzenia i wywyższania się, 6) większa zdolność do łączenia się przeciwko czemuś (komuś) niż w imię osiągnięcia czegoś, 7) powszechne zamiłowanie do tajemnicy i spisku⁷⁴.

Kazimierz Z. Sowa zwraca uwagę, że aby być dobrym, przygotowanym do odgrywania ról publicznych obywatelem, obdarzonym obywatelską cnotą, trzeba posiadać odpowiednie cechy (stany) umysłu. Socjolog dowodzi, że występujący obecnie kryzys moralny w życiu publicznym wiąże się z wyraźnym osłabieniem obywatelskiej cnoty, czyli motywacji działań publicznych opartych na wartościach społecznych, a więc nas poczuciu

⁷² D. Moroń, *Organizacje...*, op. cit., s. 87 - 88.

⁷³ K. Z. Sowa, *Szkice...*, op. cit., s. 85.

⁷⁴ Tamże, s. 113.

dobra wspólnego, obowiązku i odpowiedzialności za losy wspólnoty⁷⁵. Sowa analizuje to zjawisko, jako zasadniczą przyczynę zaniku wzajemnego zrozumienia, solidarności oraz zdolności do budowania prawdziwej wspólnoty, wskazuje wpływ telewizji. Twierdzi, że każdy człowiek mający dzisiaj w łatwym zasięgu kilkadziesiąt stacji telewizyjnych i radiowych nie musi wychodzić z domu, odbiór przekazów społecznych przez telewizję, internet w wielu rodzinach i środowiskach wypiera z życia społecznego tradycyjne, bezpośrednie formy kontaktów międzyludzkich. Osłabia to zakorzenie człowieka w jego bezpośrednim otoczeniu społecznym i w środowisku lokalnym⁷⁶.

Jak twierdzi socjolog, zwykli ludzie (a także wielu współczesnych polityków) przestają rozumieć świat, w którym żyją, czują się zagubieni i wyobcowani wobec sił i procesów społecznych, na które nie mają wpływu i których praktycznie nie są w stanie kontrolować. Skutkuje to lękiem, zamętem w systemie wartości, słabnięciem zaufania społecznego i instynktu (poczucia) moralnego⁷⁷.

Zdaniem polskiego socjologa Ireneusza Krzemińskiego, rządy postkomunistycznej ekipy zablokowały społeczne inicjatywy i przyniosły kolejną falę niespełnionych oczekiwań, zawiedzionych nadziei. Niezmiernie osłabiło to społeczne zaufanie do państwa, do polityki i do polityków, a nawet do instytucji prawnych, do form wspólnego życia. Socjolog, jedyną szansę na odrodzenie społecznej nadziei i radości życia upatruje w przywróceniu wspólnego korzystania Polaków z wolności - czyli odrodzeniu się społeczeństwa obywatelskiego, społeczeństwa, w którym obywatelska postawa jest koniecznym dopełnieniem dobrego dorosłego życia⁷⁸.

Prywatne obszary życia społecznego przenikają się z publicznymi, a wartości mieszają się z interesami, ściślej: interesy wypierają wartości z życia publicznego. Politycy i inne osoby pełniące funkcje publiczne są przede wszystkim motywowani interesem własnym lub grupowym (partyjnym), a nie dobrem wspólnym. Dobro wspólne przestaje być rozumiane⁷⁹.

Piotr Borowiec analizuje główne przeszkody w realizacji idei społeczeństwa obywatelskiego. Autor zakłada, że współczesne doświadczenia wskazują, że jesteśmy daleko od idei budowy społeczeństwa obywatelskiego. Borowiec wysuwa tezę, że idea społeczeństwa obywatelskiego została „narzucona” przez demokratyczne rządy, a do „budowy” takiego społeczeństwa zaangażowane zostały duże środki finansowe. Borowiec

⁷⁵ Tamże, s. 27.

⁷⁶ Tamże, s. 43.

⁷⁷ Tamże, s. 48.

⁷⁸ I. Krzemiński, Społeczeństwo obywatelskie i symbole wspólnoty, w: *Jak Polacy przegrywają, jak Polacy wygrywają*, pr. zbior. pod red. M. Drogosza, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2005, s. 94.

⁷⁹ K. Z. Sowa, *Szkice...*, op. cit., s. 29.

wskazuje, że największym zagrożeniem dla budowy społeczeństwa obywatelskiego jest możliwość „zawładnięcia” organizacjami pozarządowymi przez elity polityczne i sprawowanie nad nimi kontroli. Zachodzi zatem obawa wykorzystania trzeciego sektora do celów politycznych. Socjolog zwraca uwagę, że jest to sprzeczne z koncepcją, według której organizacje społeczeństwa obywatelskiego powinny się charakteryzować trwałą formą organizacyjną, niezależnością od władz publicznych oraz dobrowolnością (dobrowolne członkostwo). Borowiec zakłada, że zagrożenie dla budowy społeczeństwa obywatelskiego jest realne, bowiem słabną polityczne struktury władzy w państwie: postępuje brak zaufania do rządu, do partii politycznych, stąd obawa o próby wykorzystania organizacji pozarządowych do rozwiązywania politycznych problemów. Niektóre stowarzyszenia są zupełnie zależne od państwa i jego budżetu. Podobne zagrożenie dla funkcjonowania organizacji obywatelskich, socjolog upatruje już w gminach, najniższych szczeblach samorządu. Jego zdaniem zarówno samorządy, stowarzyszenia i fundacje zostały upolitycznione, co jest wypaczeniem idei samorządności⁸⁰.

Janusz Wiśniewski wyjaśnia, że ukształtowanie nowoczesnego społeczeństwa obywatelskiego wymaga wszechstronnej edukacji politycznej - uświadomienia jednostkom tworzącym społeczeństwo praw i korzyści, ale również obowiązków, jakie niesie za sobą status obywatela państwa demokratycznego. Chodzi o pobudzanie postaw i zachowań umożliwiających ich aktywizację społeczną, niezbędne jest wykształcenie obywatelskiej świadomości zbiorowej. Wiśniewski mówi o kulturze politycznej, o jej znaczeniu⁸¹.

Stale rosnąca liczba systematycznych badań empirycznych wskazuje na rozpowszechnienie się we współczesnej Polsce obyczaju narzekania - wyrażania niezadowolenia, niezależnie od tego, czy faktycznie się go doświadcza, czy nie - twierdzą Bogdan Wojciszke i Wiesław Baryła. W ich ocenie potoczna obserwacja oraz wyniki badań sugerują, że wyrażanie niezadowolenia ze świata społecznego i własnej w nim sytuacji jest stałym i ważnym elementem interakcji społecznych Polaków, w Polsce można i wypada źle o świecie mówić i myśleć oraz źle się w nim czuć⁸².

⁸⁰ P. Borowiec, Główne przeszkody w realizacji idei społeczeństwa obywatelskiego, w: P. Borowiec i B. Krauz - Mozer, *Czas społeczeństwa obywatelskiego między teorią a praktyką*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2006, s. 145 - 160.

⁸¹ J. Wiśniewski, K. Żodź, Społeczeństwo obywatelskie a społeczeństwo Unii Europejskiej, w: *Unia Europejska a społeczeństwo obywatelskie*, pr. zbior. pod red. R. Paradowskiego, Wydawnictwo Naukowe INPiD Uniwersytetu im. A. Mickiewicza, Poznań 2005, s. 39 - 54.

⁸² W. Wojciszke, W. Baryła, Kultura narzekania, czyli o psychicznych pułapkach ekspresji niezadowolenia, w: *Jak Polacy przegrywają, jak Polacy wgrzywają*, pr. zbior. pod red. M. Drogosza, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2005, s. 37 - 38.

Agnieszka Hryniewiecka wskazuje też na ograniczenia autonomii organizacji pozarządowych. Jej zdaniem, finansowanie z budżetu państwa, czy budżetu gminy prowadzi do narzucania zadań i sposobu ich realizacji, to realne uzależnienie finansowe organizacji społecznych od funduszy publicznych może w konsekwencji prowadzić do osłabienia ich żywotnej funkcji tj. niezależnego od rządu definiowania i zaspakajania potrzeb społecznych przez te organizacje. Hryniewiecka, uznaje potrzebę finansowania organizacji pozarządowych ze środków publicznych jako szansę na aktywizację społeczności lokalnych, ale dostrzega też zagrożenie nadmierną biurokratyacją i utratą charakterystycznych cech sektora społecznego, do których zalicza samodzielność, spontaniczność i innowacyjność⁸³.

Jan Sowa zwraca uwagę, na konieczność odbudowy etosu trzeciego sektora poprzez wprowadzenie reform w dwóch sferach: po pierwsze przez wprowadzenie grantów strukturalnych przeznaczonych na utrzymanie stowarzyszeń i fundacji, a nie tylko na konkretne programy, po drugie zdaniem autora, organizacje pozarządowe powinny mieć wpływ na podejmowanie decyzji o priorytetach i tematach konkursów grantowych⁸⁴.

Spółceństwo obywatelskie to aktywni obywatele, współpracujący ze sobą, niezależnie od państwa, równocześnie nie działający przeciw państwu. Stowarzyszenia są istotą społeczeństwa obywatelskiego, to zrzeszenia obywateli, których łączy wspólny cel i wspólne działanie.

Finansowanie organizacji pozarządowych ze środków publicznych jest szansą na aktywizację społeczności lokalnych, ale też zagrożeniem utraty samodzielności i spontaniczności.

Spółceństwo obywatelskie to pojęcie, któremu poświęcono wiele prac z zakresu filozofii, socjologii i politologii, zarówno teoretycznych jak również w formie badań i analiz na temat istoty, roli oraz wpływu na wiele aspektów życia społecznego i gospodarczego.

U większości badaczy temat społeczeństwa obywatelskiego wiąże się nierozzerwalnie z demokracją, bowiem wielu z nich wskazuje, że istnienie społeczeństwa, które łączy wspólny cel i wspólne działanie może funkcjonować wyłącznie w ustroju demokratycznym. W demokratycznym państwie, obywatele winni posiadać realny wpływ na prawa, dobór polityków, mogą kształtować kierunki polityki państwa. W demokracji funkcjonuje społeczeństwo debatujące, otwarte, szukające rozwiązań, a obywatele są aktywni i odpowiedzialni.

⁸³ A. Hryniewiecka, Formalizacja działań organizacji społecznych. „Polityka Społeczna” 2004, nr 2, s. 8 - 9.

⁸⁴ J. Sowa, *Kultura i...*, op. cit., s. 34 - 35.

ROZDZIAŁ 2.

Udział mieszkańców Gminy Stary Sącz w działalności samorządowej

2.1. Lokalna społeczność

Stary Sącz jest gminą miejsko - wiejską, w skład której wchodzi 15 sołectw oraz miasto, składające się z ośmiu osiedli.

W latach 1989 - 2003 Marek Łajtar prowadził badania społeczności lokalnej gminy Stary Sącz. Na podstawie przeprowadzonych badań stwierdził, że Stary Sącz jest ośrodkiem nie posiadającym tradycji politycznych. W ocenie badacza wynikało to m.in. z rangi miasta w strukturze administracyjnej, jak również względnie jednolitej struktury społecznej. Brak większych napięć i konfliktów nie stwarzał konieczności generowania politycznych elit, natomiast oczekiwania mieszkańców co do sprawnego administrowania Gminą przeważały nad ambicjami włączania się w tworzenie struktur politycznych. Łajtar zauważył, że bardzo rzadko osoby pełniące jakieś funkcje publiczne są identyfikowane z konkretnymi opcjami politycznymi, W ocenie autora, społeczeństwo Gminy jest dość konsekwentnie konserwatywne w swych wyborach, o czym świadczy powtarzalność wyników wyborów i brak młodych ludzi w radzie miejskiej⁸⁵.

W pierwszych demokratycznych wyborach parlamentarnych 1991 roku w gminie Stary Sącz brało udział 58% uprawnionych do głosowania, podczas gdy średni wskaźnik uczestnictwa w województwie nowosądeckim wynosił 52,5%, w Polsce tylko 43,2%. W wyborach do Sejmu w 1993 roku uczestniczyło 7409 mieszkańców. Do Sejmu dostał się kandydat z Polskiego Stronnictwa Ludowego startujący z 10 pozycji na liście. Największą frekwencję odnotowano w wyborach parlamentarnych w 1997 roku - 65,48% . W wyborach tych startował, jako bezpartyjny z listy Unii Wolności i uzyskał mandat poselski, ówczesny burmistrz miasta i gminy, znany samorządowiec. Partia ta uzyskała w Gminie największe poparcie 43,49% prawie trzykrotnie większe niż w kraju. W wyborach 2001 roku frekwencja w porównaniu do 1997 roku spadła o prawie 15% i wynosiła 50,85%⁸⁶. W kolejnych wyborach parlamentarnych wzięło udział średnio 54 % uprawnionych. Mieszkańcy Gminy, od 2005 roku w zdecydowanej większości głosują na Prawo i Sprawiedliwość.

⁸⁵ M. Łajtar, Krzaki i Ptaki, czyli społeczeństwo obywatelskie Starego Sącza, w: *Lokalne społeczności obywatelskie*, pr. zbior. pod red. J. Kurczewskiego, Kawdruk ZWP, Warszawa 2003, s. 104 - 105.

⁸⁶ Dane dotyczące wyników wyborów do Sejmu RP zaczerpnięto z publikacji Państwowej Komisji Wyborczej – Wyniki wyborów do Sejmu RP w dniu 27. 10. 1991 r., część II s. 309 - 3214; Wyniki wyborów do Sejmu RP w dniu 19. 09. 1993 r., część II, s. 241 - 245; Wyniki wyborów do Sejmu RP dnia 21.09.1997 r., część II, s. 196 - 200; Wyniki wyborów do Sejmu RP dnia w dniu 23. 09. 2001 r., s. 91 - 103.

Na podstawie sprawozdania z wykonania budżetu za 2013 rok ustalono, że w Gminie 1487 osób korzysta z pomocy społecznej, 866 osób pobiera zasiłki stałe, 406 osób zasiłki celowe, 215 osób zasiłki okresowe, ponadto 93 osoby otrzymują dodatki mieszkaniowe⁸⁷.

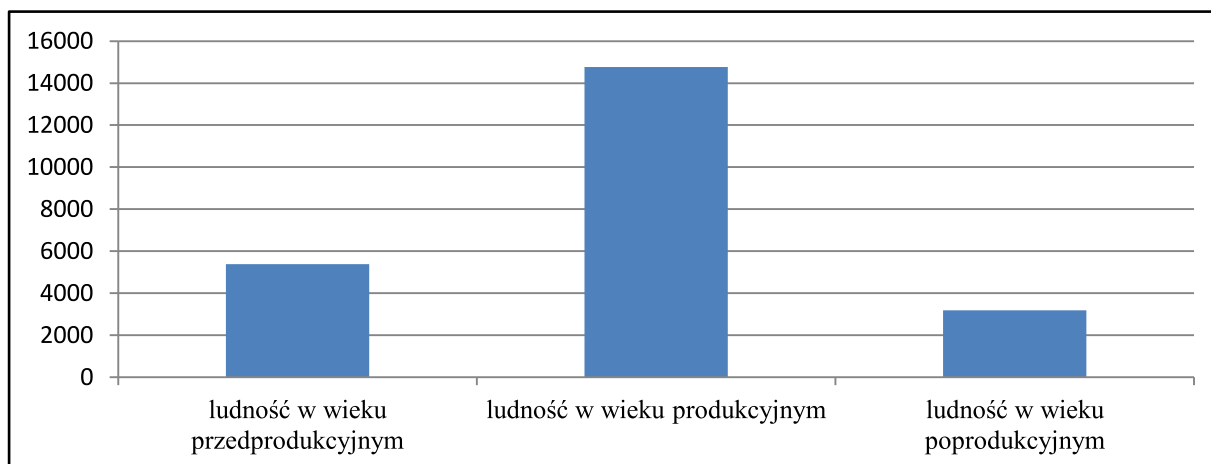
Tabela 2.1. Ludność miasta i gminy w 2006 i 2013 roku

stan na 31.12.	0-9	10-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69	70 i więcej	razem
2006	2926	3926	22791	3139	3085	2429	1456	1633	22285
2013	2761	3245	3879	3563	3174	2942	1955	1871	23390

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS - Bank Danych Lokalnych

Gminę zamieszkuje 23 390 mieszkańców (stan na 31 grudnia 2013 roku), od 2006 roku przybyło 1105 mieszkańców. Prawie 61% ludności stanowią mieszkańcy sołectw. W mieście i gminie liczba kobiet przekracza 0,12% ogółu mężczyzn. Gmina charakteryzuje się dużym odsetkiem ludzi młodych, ponad 45% to osoby w wieku od 20 - 49 lat, ¼ ludności to osoby w wieku od 0 - 19 lat. Ludność Gminy stanowi 11,1% ludności powiatu nowosądeckiego⁸⁸.

Wykres 2.1. Ludność wg stanu na dzień 31 grudnia 2012 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS - Bank Danych Lokalnych

Gmina charakteryzuje się wysokim odsetkiem ludzi w wieku przedprodukcyjnym i niskim odsetkiem ludności w wieku poprodukcyjnym. Według danych GUS stan na dzień 31 grudnia 2012 roku ludność w wieku produkcyjnym stanowiła 63,29%, w wieku przedprodukcyjnym 23,07%, w wieku poprodukcyjnym 13,64% ogółu ludności zamieszkującej Gminę⁸⁹.

W 2006 roku liczba bezrobotnych w Gminie wynosiła 1721 (drugie miejsce w powiecie nowosądeckim), według stanu na dzień 31 grudnia 2012 roku liczba bezrobotnych wynosiła 1593, w tym 628 w mieście Stary Sącz, na wsiach 965. Według

⁸⁷ http://bip.stary.sacz.pl/files/fck/109/file/2014-04-03_Sprawozdanie_opisowe_za_2013_rok_Stary_Sacz.pdf. Pobrano 3 kwietnia 2014 r.

⁸⁸ http://stat.gov.pl/bdl/app/dane_podgrup.hier?p_id=622629&p_token=696832894. Pobrano 15 maja 2014 r.

⁸⁹ http://stat.gov.pl/bdl/app/portret.display?p_czas=18&p_nts=6&p_tery=1676#. Pobrano 15 maja 2014 r.

danych Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej, uzyskanych w Urzędzie Miejskim w Starym Sączu, liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na dzień 31 grudnia 2013 roku wynosiła 1540, z tego 455 to kobiety, 1085 to mężczyźni. Liczba przedsiębiorców na terenie Gminy stanowi zaledwie 10,43% osób w wieku produkcyjnym, podobnie liczba bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnych wynosi 10,8⁹⁰.

W Starym Sączu działają również organizacje polityczne, od 1990 roku istnieje gminna organizacja Polskiego Stronnictwa Ludowego, aktualnie zrzeszająca 85 członków w siedmiu kołach (Koło PSL Moszczenica Niżna, Łazy Biegonickie, Popowice, Gaboń, Gołkowice, Moszczenica Wyżna), w 70% członkami partii są mężczyźni. W 2008 roku liczba członków PSL wynosiła 135, po Zjeździe Miejsko - Gminnej Organizacji PSL w 2012 roku dokonano weryfikacji i skreślenia około 35% nieaktywnych członków⁹¹.

Terenowy Komitet Prawa i Sprawiedliwość powstał w 1995 roku, założony został przez 15 mieszkańców miasta i gminy, komitet założycielski tworzyły dwie kobiety i 13 mężczyzn. Inicjatorem założenia gminnej struktury partii był radny Rady Miasta i Gminy I kadencji (1990 - 1994), członek Zarządu Miasta i Gminy, prezes Rady Gminnej NSZZ „Solidarność”, działacz organizacji kościelnych⁹².

Gminne Porozumienie Wyborcze zostało utworzone przez grupę samorządowców w 1997 roku, z inicjatywy ówczesnego burmistrza. Powstało w celu przygotowania programu i kandydatów do wyborów samorządowych. Ugrupowanie liczyło 13 osób, od 2010 roku liczba członków ugrupowania wzrosła do 17 osób i ten stan utrzymuje się do nadal. Członkowie Porozumienia to osoby związane z działalnością w samorządzie gminnym, byli i obecni radni⁹³.

⁹⁰GUS, Statystyczne Vademecum Samorządowca 2013. Pobrano 10 maja 2014 r. z http://krakow.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_malopolskie/portrety_gmin/powiat_nowosadecki/stary_sacz.pdf.

⁹¹ Informacje nt. PSL uzyskano w siedzibie Zarządu Miejsko - Gminnego PSL w Starym Sączu, Rynek 5, szczegółowe informacje na podstawie dokumentacji ze Zjazdów PSL - Protokół ze Zjazdu PSL w Starym Sączu z dnia 1 marca 2008 roku i 29 kwietnia 2012 roku.

⁹² Aktualnie Koło Terenowe Prawo i Sprawiedliwość liczy 23 członków, w tym trzy kobiety i 20 mężczyzn. W ugrupowaniu działają osoby aktywne społecznie w różnych organizacjach działających na terenie Miasta i Gminy, w tym w szczególności w ochotniczych strażach pożarnych, stowarzyszeniach katolickich. Ponad 60% stanowią renciści, średnia wieku waha się w granicy 50 lat. 2/3 członków mieszka na wsi. Tylko 22% to osoby z wyższym wykształceniem. Jedna osoba z Komitetu Terenowego jest członkiem Zarządu PiS okręg nr 14 Nowy Sącz, natomiast dwie osoby są członkami Zarządu Komitetu Terenowego Powiatu Nowosądeckiego⁹².

⁹³ Gminne Porozumienie Wyborcze. Pobrano 14 kwietnia 2014 r. z <http://www.gpwstarysacz.pl/8-strona-glowna/1-gminne-porozumienie-wyborcze-stary-sacz>.

2.2. Kandydaci na radnych i radni Rady Miejskiej kadencji 2006 - 2010 i 2010 - 2014

W wyborach do samorządu gminnego startowało 125 kandydatów. Do Rady Miejskiej zarejestrowane zostały cztery komitety wyborcze: Komitet Wyborczy Polskiego Stronnictwa Ludowego, Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska, Komitet Wyborczy Wyborców Gminne Porozumienie Wyborcze oraz Komitet Wyborczy Wyborców Porozumienie Samorządowe w Starym Sączu. Łącznie zarejestrowano 16 list. Komitet Wyborczy Wyborców Porozumienie Samorządowe powstał w Starym Sączu w 2006 roku. Inicjatywa utworzenia Komitetu, który miał przygotować kandydatów do wyborów samorządowych do Rady Miejskiej została podjęta przez pięciu liderów, aktywnych działaczy samorządowych i społecznych. Komitet liczył 38 osób ze Starego Sącza i okolicznych wsi. W Komitecie brakowało jedynie przedstawiciela wsi Barcice Dolne. W Porozumieniu Samorządowym działało 18 członków, (w tym dwie kobiety) ze Starego Sącza oraz 20 (w tym dwie kobiety) ze wsi. Średnia wieku członków Komitetu wynosiła 48 lat, najmłodszy członek liczył 22 lata, najstarszy 72. W Komitecie 48% stanowiły osoby z wykształceniem zawodowym, tylko 10% posiadało wykształcenie wyższe. Prawie 34% członków Komitetu było związane z działalnością samorządową oraz działalnością w organizacjach pozarządowych⁹⁴.

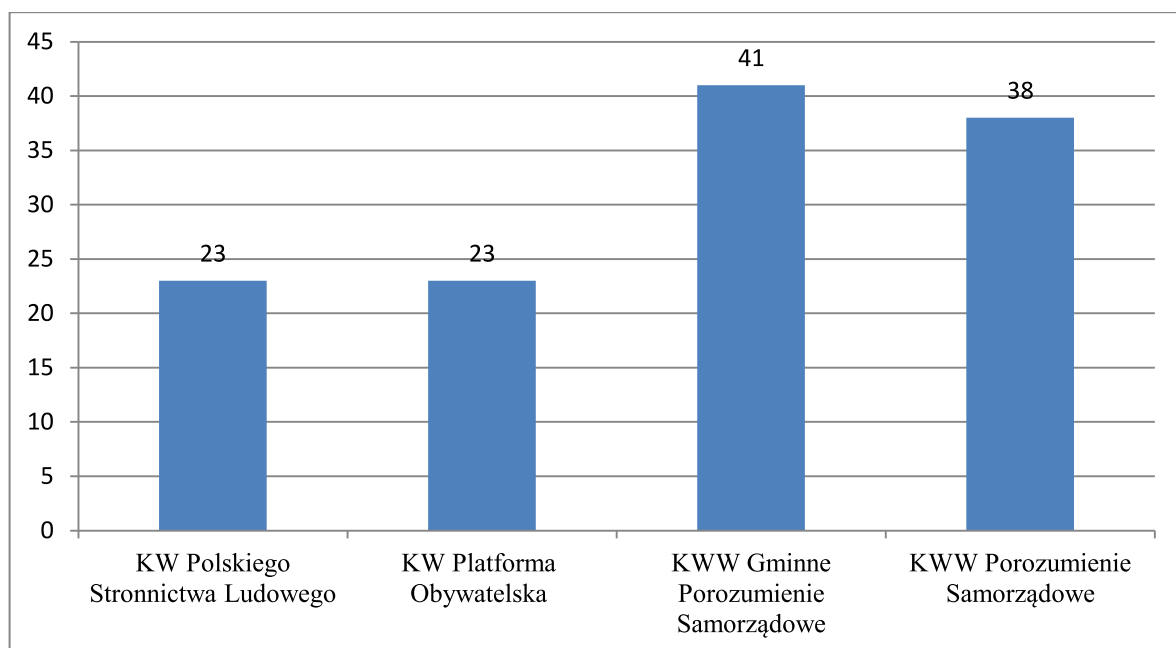
Tabela 2.2. Liczba kandydatów zgłoszonych przez Komitety Wyborcze w wyborach samorządowych 2006

Lp.	Nazwa Komitetu Wyborczego	liczba kandydatów ogółem	miasto		wieś	
			kobiety	mężczyźni	kobiety	mężczyźni
1.	Komitet Wyborczy Polskiego Stronnictwa Ludowego	23	7	5	3	8
2.	Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP	23	3	7	0	13
3.	Komitet Wyborczy Wyborców Gminne Porozumienie Wyborcze w Starym Sączu	41	5	12	6	18
4.	Komitet Wyborczy Wyborców Porozumienie Samorządowe	38	3	15	2	18
	Razem:	125	18	39	11	57

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej - Wybory Samorządowe 2006

⁹⁴ Informację na temat Gminnego Porozumienia Samorządowego uzyskano od inicjatora utworzenia Komitetu p. Czesława Bastę, rozmowę przeprowadzono 20 marca 2014 r.

W tabeli 2.2. zamieszczony został wykaz komitetów i ich kandydatów do wyborów samorządowych w 2006 roku. Jak wynika z danych zawartych w powyższej tabeli, na listach zgłoszonych do wyborów samorządowych 2006 znajdowało się 29 kobiet i 96 mężczyzn, w tym 18 kobiet z miasta, 11 ze wsi, mężczyźni ze wsi stanowili 59,8% kandydujących ogółem w mieście i gminie. Największą liczbę kobiet wystawił na swoich listach Komitet Wyborczy Polskiego Stronnictwa Ludowego w okręgach wyborczych na terenie miasta. Ogółem PSL miał 23 kandydatów, z tego 12 z miasta, 11 ze wsi. Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP zgłosił 10 kandydatów z miasta, 13 ze wsi. Na listach tego Komitetu kobiety stanowiły jedynie 13%⁹⁵.

Wykres 2.2. Kandydaci w wyborach samorządowych 2006

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej

Najwięcej kandydatów tj. 32,8% (41 osób) startowało z listy lokalnego Komitetu Wyborczego Wyborców Gminne Porozumienie Wyborcze w Starym Sączu, z tego 17 osób to mieszkańcy Starego Sącza, 24 osoby to kandydaci ze wsi. Komitet Wyborczy Wyborców Porozumienie Samorządowe, wystawił 38 kandydatów, w tym 18 z miasta, 20 ze wsi. Średnia wieku kandydatów ze wszystkich list wynosiła 48 lat, najmłodszy kandydat liczył 22 lata, najstarszy 72.

⁹⁵ <http://wybory2006.pkw.gov.pl/kbw/wybKandydaci4380.html?jdn=121016&typ=2>. Pobrano 15 marca 2014 r.

Tabela 2. 3. Zestawienie kandydatów z podziałem na sołectwa i przynależność do komitetu wyborczego
Wybory 2006

Miejscowość	Kandydaci w wyborach 2006	Komitet Wyborczy Platformy Obywatelskiej RP	Komitet Wyborczy PSL	Komitet Wyborczy Wyborców Gminne Porozumienie Wyborcze	Komitet Wyborczy Wyborców Porozumienie Samorządowe
Stary Sącz	57	10	12	17	18
Przysietnica	7	2	1	2	2
Skrudzina	2	0	0	1	1
Moszczenica Wyżna	5	2	0	1	2
Myślec	3	1	0	1	1
Wola Krogulecka	4	0	1	1	2
Popowice	3	0	1	1	1
Mostki	2	1	0	1	0
Moszczenica Niżna	6	0	0	4	2
Barcice Dolne	2	0	1	1	0
Barcice Górne	13	4	1	5	3
Gaboń	6	1	2	1	2
Gołkowice Dolne	8	1	3	2	2
Gołkowice Górne	4	1	0	2	1
Łazy Biegonickie	3	0	1	1	1
Razem:	125	23	23	41	38

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej - Wybory Samorządowe

Komitet Wyborczy Wyborców Gminne Porozumienie Wyborcze miał swoich kandydatów z miasta i każdej miejscowości gminy, zarówno Komitet Wyborczy Platformy Obywatelskiej jak również Komitet Wyborczy Polskiego Stronnictwa Ludowego nie obsadzili swoich kandydatów w sześciu sołectwach. Komitet Wyborczy Wyborców Porozumienie Samorządowe w dwóch sołectwach nie miał swojego kandydata. W wyborach na radnych startowało 18 kobiet ze Starego Sącza, średnia wieku tych kandydatek wyniosła 52 lat, ze wsi startowały kandydatki młodsze o 5 lat od kandydatek z miasta.

Tabela 2. 4. Kandydaci na radnych w wyborach samorządowych w 2006 roku związani z działalnością samorządową i społeczną

osoby pełniące funkcje w organie wykonawczym Gminy	osoby pełniące funkcje radnego w latach 1990-2006	osoby pełniące funkcje w organach samorządu wsi i osiedli	osoby związane z działalnością w organizacjach pozarządowych, w tym w Ochotniczych Strażach Pożarnych	osoby związane z działalnością w organizacjach kościelnych
2	17	7	18	7

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów archiwalnych Urzędu Miejskiego w Starym Sączu

Powyższa tabela przedstawia podział kandydatów ze względu na prowadzoną działalność w samorządzie, jak również działalność społeczną. W wyniku przeprowadzonych badań ustalono, że 21% kandydatów, we wcześniejszym okresie było związanych z działalnością w samorządzie gminnym, w tym dwóch kandydatów pełniło funkcje burmistrza oraz zastępcy burmistrza, 17 osób pełniło funkcję radnych w Radzie Miejskiej w Starym Sączu, z czego dwie osoby pełniły funkcję radnego przez dwie kadencje, dwóch radnych przez trzy kadencje. Tylko o 1% mniej kandydatów było związanych z działalnością społeczną w organizacjach pozarządowych, z czego 18 osób działało w III sektorze, w tym w ochotniczych strażach pożarnych i klubach sportowych, siedmiu kandydatów związanych było z działalnością w organizacjach kościelnych.

Wybory radnych i burmistrza odbyły się 26 listopada 2006 roku. W wyborach startowało 125 kandydatów, liczba uprawnionych wynosiła 16 605 osób, wybory odbyły się w 15 obwodach do głosowania, z czego cztery obwody zlokalizowane były w Starym Sączu. W pierwszej turze wybrano 21 radnych.

Tabela 2.5. Wyniki wyborów 2006, podział mandatów

liczba komitetów, które zarejestrowały listy do Rady Miejskiej	liczba głosów	% głosów ważnych	liczba kandydatów	liczba otrzymanych mandatów
Komitet Wyborczy PSL	861	10,88	23	0
Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska	924	11,68	23	2
KWW Gminne Porozumienie Wyborcze w Starym Sączu	4149	52,44	41	13
Komitet Wyborczy Wyborców Porozumienie Samorządowe	1978	25,00	38	6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej - Wybory Samorządowe

W tabeli przedstawione zostały wyniki wyborów, 61,92% mandatów otrzymał Komitet Wyborczy Wyborców Gminne Porozumienie Wyborcze, 28,57% Komitet Wyborczy Wyborców Porozumienie Samorządowe, 9,53% Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, Komitet Wyborczy Polskiego Stronnictwa Ludowego nie otrzymał mandatu.

Komitet Wyborczy Wyborców Gminne Porozumienie Wyborcze uzyskał 13 mandatów, w tym dwie kobiety i 11 mężczyzn, średnia wieku radnych z tego klubu wynosiła 51 lat. Najmłodszy radni pochodzili z Komitetu Wyborczego Platforma Obywatelska, średnia wieku dwóch radnych wynosiła 39 lat. Z Komitetu Wyborczego Wyborców Porozumienie Samorządowe do Rady weszło sześć osób, w tym jedna kobieta, dwie osoby posiadały wykształcenie wyższe, średnia wieku 49 lat. Największe poparcie w wyborach do rady

uzyskał kandydat KWW GPW, na którego 336 wyborców oddało głosy, najmniej głosów, bo 91 uzyskał radny z KW Porozumienie Samorządowe⁹⁶.

W związku z wyborem na burmistrza Miasta i Gminy Stary Sącz, radnego Mariana Cyconia Uchwałą Nr I/3/06 Rady Miejskiej w Starym Sączu z dnia 27 listopada 2006 roku stwierdzono wygaśnięcie mandatu radnego. Zgodnie z obowiązującymi przepisami mandat uzyskał Kazimierz Paluch, który uzyskał największą liczbę głosów w tym samym okręgu i nie utracił prawa wybieralności⁹⁷. Z kolei wybrany na radnego Zenon Ćwik, na sesji Rady Miejskiej w dniu 27 listopada 2006 roku złożył pisemne oświadczenie o zrzeczeniu się mandatu, w jego miejsce wszedł kandydat z tej samej listy - Krzysztof Kurzeja, który otrzymał największą liczbę głosów i nie utracił prawa wybieralności⁹⁸.

W Radzie Miejskiej V kadencji funkcję radnego pełniły trzy kobiety i 18 mężczyzn, średnia wieku kobiet wynosiła 54 lata, natomiast mężczyzn 49 lat. W Radzie zasiadały tylko cztery osoby z wykształceniem wyższym, dziewięć osób z wykształceniem średnim, osiem z zawodowym. Wśród radnych 62% to osoby, które od 1990 roku były związane z działalnością samorządową, zarówno w organach gminy jak również w jednostkach pomocniczych Gminy (sołtysi). 14% radnych stanowiły osoby działające w organizacjach pozarządowych, pozostałe 24% to osoby nie wykazujące się zarówno aktywnością polityczną, jak i społeczną⁹⁹ (załącznik nr 1).

W wyborach do Rady Miejskiej w 2010 roku zgłoszone zostały dwa komitety: Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość oraz Komitet Wyborczy Wyborców Gminne Porozumienie Wyborcze w Starym Sączu. Łącznie zarejestrowano osiem list i 80 kandydatów. Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość w wyborach samorządowych w 2006 roku nie wystawił żadnego kandydata. W wyborach do Rady Miejskiej w 2010 roku w Starym Sączu Komitet zgłosił 39 kandydatów, najmłodszy miał 24 lata, najstarszy 70 lat, średni wiek kandydata wynosił 48 lat, 72% kandydatów stanowili mężczyźni, kobiety 28%¹⁰⁰.

⁹⁶ Wyniki głosowania i wyniki wyborów do Rady Miejskiej w Starym Sączu. <http://wybory2006.pkw.gov.pl/kbw/wybRadaGminy782.html?jdn=121016>. Pobrano 15 marca 2014 r.

⁹⁷ Uchwała Nr I/3/06 Rady Miejskiej w Starym Sączu z dnia 6 grudnia 2006 r. - Archiwum Urzędu Miejskiego w Starym Sączu.

⁹⁸ Uchwała Nr II/6/06 Rady Miejskiej w Starym Sączu z dnia 6 grudnia 2006 r. - Archiwum Urzędu Miejskiego w Starym Sączu.

⁹⁹ Dane pochodzą z dokumentów archiwalnych Urzędu Miejskiego, oraz z przeprowadzonych badań organizacji pozarządowych, dane zweryfikowane przez lokalnych liderów, działaczy lokalnych środowisk.

¹⁰⁰ <http://wybory2010.pkw.gov.pl/geo/pl/120000/121016-k-2c968222b53a74d012b58712e340f90.html?komitet=2c968222>. Pobrano 15 marca 2014 r.

Komitet Wyborczy Wyborców Gminne Porozumienie Wyborcze w Starym Sączu reprezentowało 41 kandydatów, w tym 80% stanowili mężczyźni, 20% kobiety - najmłodszy miał 23 lata, najstarszy 76 lat, średnia wieku kandydatów wynosiła 49 lat¹⁰¹.

Tabela 2.6. Kandydaci zgłoszeni przez komitety wyborcze w wyborach samorządowych 2010

Lp.	Nazwa Komitetu Wyborczego	liczba kandydatów ogółem	miasto		wieś	
			kobiety	mężczyźni	kobiety	mężczyźni
1.	Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość	39	5	13	5	16
2.	Komitet Wyborczy Wyborców Gminne Porozumienie Wyborcze w Starym Sączu	41	4	12	4	21
Razem:		80	9	25	9	37

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej

W tabeli 2.6. przedstawiono wykaz kandydatów ze względu na przynależność do komitetów wyborczych, z podziałem na miasto i wieś. Łącznie o mandat radnego ubiegało się 18 kobiet i 62 mężczyzn. Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość wystawił 18 kandydatów z miasta, 21 ze wsi, w tym pięć kobiet ubiegało się o mandat radnego w obwodach na wsi, pięć w mieście. Wśród kandydatów najliczniejszą grupę stanowili mężczyźni ze wsi. Komitet Wyborczy Wyborców Gminne Porozumienie podobnie jak KW PiS na swoich listach umieściło 33 mężczyzn, co stanowiło ponad 80% wszystkich kandydatów tego ugrupowania.

Tabela 2.7. Kandydaci na radnych w wyborach samorządowych w 2010 roku związani z działalnością samorządową i społeczną

osoby pełniące funkcje w organie wykonawczym Gminy	osoby pełniące funkcje radnego w latach 1990-2010	osoby pełniące funkcje w organach samorządu wsi i osiedli	osoby związane z działalnością w organizacjach pozarządowych, w tym w Ochotniczych Strażach Pożarnych	osoby związane z działalnością w organizacjach kościelnych
2	19	16	8	4

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentów archiwalnych Urzędu Miejskiego w Starym Sączu

Jak wynika z tabeli 2.7. kandydaci startujący w wyborach 2010 roku w większości to osoby aktywne, uczestniczące w życiu politycznym i społecznym Gminy. Ponad 61% kandydatów, stanowiły osoby pełniące funkcję radnych w latach 1990 – 2010, oraz osoby

101 <http://wybory2010.pkw.gov.pl/geo/pl/120000/121016-k-2c9682212b5dd358012b67496e303359.html?komitet=2c9682212b5dd358012b67496e303359>. Pobrano 15 marca 2014 r.

działające w stowarzyszeniach, w tym w organizacjach kościelnych i ochotniczych strażach pożarnych. W trakcie analizy list kandydatów w wyborach 2006 i 2010 dostępnych na stronie internetowej Państwowej Komisji Wyborczej ustalono, że 26,4% (33 osoby) kandydujących to osoby, które kandydowały również w wyborach do samorządu gminnego w 2006 roku. Pięciu radnych kadencji 2006 - 2010 nie brało udziału w wyborach.

Tabela 2. 8. Liczba kandydatów w wyborach samorządowych 2006 i 2010

Miejscowość	kandydaci w wyborach 2006	kandydaci w wyborach 2010
Stary Sącz	57	34
Przysietnica	7	5
Skrudzina	2	2
Moszczenica Wyżna	5	2
Myślec	3	1
Wola Krogulecka	4	2
Popowice	3	2
Mostki	2	3
Moszczenica Niżna	6	3
Barcice Dolne	2	2
Barcice Górne	14	7
Gaboń	5	5
Gołkowice Dolne	8	5
Gołkowice Górne	4	3
Łazy Biegonickie	3	4
Razem:	125	80

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej

W tabeli 2.8 przedstawiono liczbę kandydatów w wyborach 2006 i 2010 roku z podziałem na miasto i poszczególne sołectwa. W wyborach do Rady Miejskiej w 2006 roku startowało 68 kandydatów ze wsi, z miasta 57, zaś w 2010 roku ze wsi 46 kandydatów, natomiast z miasta 34 osoby. O mandat radnego najczęściej ubiegało się kandydatów z miejscowości Barcice Górne, Gołkowice Dolne, Przysietnica, Moszczenica Niżna, czyli z sołectw liczących ponad 1000 mieszkańców.

W wyborach 21 listopada 2010 roku wybrano 21 radnych. Najmłodszy radny liczył 33 lata, najstarszy 74. Średnia wieku radnego wynosiła 50 lat. W nowej Radzie pięć mandatów uzyskały kobiety, przeważająca liczba mandatów przypadła mężczyznom. Przewagę w Radzie Miejskiej VI kadencji stanowią radni pochodzący ze wsi. Największe poparcie w wyborach tj. 349 głosów zdobyła kobieta, z zawodu pielęgniarka, radna kadencji 2006 - 2010, będąca równocześnie członkiem rady sołectkiej wsi Barcice, najmniejsze tj. 115 głosów mężczyzna - członek rady sołectkiej wsi Popowice (załącznik nr 2). Dotychczasowa analiza

pozwała wskazać, że do organów samorządu Gminy nie wybiera się ludzi młodych, jak również to, że kandydaci w większości to osoby z wykształceniem średnim.

Tabela 2.9. Wyniki wyborów 2010, podział mandatów

liczba komitetów, które zarejestrowały listy do Rady Miejskiej:	liczba głosów	% głosów ważnych	liczba kandydatów	liczba otrzymanych mandatów
Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość	2767	32,07	39	6
KWW Gminne Porozumienie Wyborcze w Starym Sączu	5862	67,93	41	15

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej

Tabela nr 2.9. obrazuje wyniki wyborów. Komitet Wyborczy Wyborców Gminne Porozumienie Wyborcze w Starym Sączu zdobył 67,93% głosów, a tym samym 15 mandatów w Radzie Miejskiej, pozostałe sześć mandatów przypadło dla Komitetu Wyborczego Prawo i Sprawiedliwość. Do Rady weszło ośmiu radnych, którzy pełnili tę funkcję również w poprzedniej kadencji w latach 2006 - 2010. Tylko trzy osoby, które otrzymały mandat radnego nie wykazywały żadnej aktywności w działalności samorządowej i społecznej, natomiast ponad 47% to znani działacze organizacji pozarządowych. Wśród radnych pięciu pełni funkcję sołtysa, zaś czterech sprawuje funkcję przewodniczących zarządów osiedli (załącznik nr 2).

2.3. Udział mieszkańców w wyborach samorządowych - frekwencja wyborcza

Krystyna Skarżyńska stwierdza, że czynnikiem zwiększającym prawdopodobieństwo uczestniczenia w wyborach jest aktywność jednostki wsi w świecie instytucji formalnych, dobrowolnych zrzeszeń czy stowarzyszeń oraz wspólnot religijnych. Wiążą one jednostkę z życiem publicznym, rozwijają poczucie przynależności do szerszej społeczności, zapobiegają poczuciu wyobcowania¹⁰². Zdanie Skarżyńskiej podziela Mikołaj Herbst, który stoi na stanowisku, że frekwencja wyborcza w danym środowisku jest odzwierciedleniem zaangażowania obywateli w sprawy publiczne i poczucia wspólnoty¹⁰³.

Gmina Stary Sącz jest podzielona na cztery okręgi wyborcze. W wyborach samorządowych do rady miejskiej, które odbyły się 26 listopada 2006 roku, liczba uprawnionych wynosiła 16 605 osób. Wybory przeprowadzono w 15 obwodach do

¹⁰² *Podstawy psychologii politycznej*, pr. zbiorowa pod red. K. Skarżyńskiej, Zys i S - ka, Poznań 2002, s. 48 - 49.

¹⁰³ M. Herbst, *Wpływ kapitału ludzkiego i społecznego na wzrost gospodarczy w polskich podregionach*, w: *Kapitał ludzki i kapitał społeczny a rozwój regionalny*, pr. zbior. pod red. M. Herbst, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2007, s. 199.

głosowania, cztery obwody wyznaczone zostały w Starym Sączu. Do Rady Miejskiej zarejestrowane zostały cztery komitety wyborcze: Komitet Wyborczy Polskiego Stronnictwa Ludowego, Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska, Komitet Wyborczy Wyborców Gminne Porozumienie Wyborcze oraz Komitet Wyborczy Wyborców Porozumienie Samorządowe w Starym Sączu. Łącznie zarejestrowano 16 list¹⁰⁴.

Tabela 2.10. Frekwencja wyborcza w wyborach 26 listopada 2006 roku w podziale na obwody wyborcze

Nr obwodu	Miejscowość	Liczba uprawnionych	Liczba oddanych głosów	Frekwencja	Liczba głosów ważnych	Liczba głosów nieważnych
1-5	Stary Sącz - miasto	7038	3592	51,04	3374	218
6	Gołkowice Górne Gołkowice Dolne	1385	771	55,74	724	47
7	Gaboń	768	411	53,50	385	26
8	Barcice Górne	1818	908	50,05	797	111
9	Przysietnica	1408	658	46,73	597	61
10	Moszczenica Wyżna Moszczenica Niżna	1124	595	52,93	540	55
11	Myślec, Łazy Biegonickie	846	404	47,75	391	13
12	Popowice	441	238	53,96	215	23
13	Barcice Dolne, Wola Krogulecka	829	469	56,69	441	28
14	Mostki	478	249	52,09	228	21
15	Skrudzina	470	242	51,48	220	22
	Gmina Stary Sącz razem	16 605	8537	51,44	7912	625
	w tym sołectwa	9567	4945	51,69	4538	407

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej

W wyborach 2006 roku wzięło udział 51,44% uprawnionych do głosowania, w sołectwach frekwencja wahała się od 46,73% do 55,74%. Najmniej osób uczestniczyło w wyborach w Przysietnicy, najwięcej w Gołkowicach Górnych i Dolnych. Na wsiach oddano 8,23% głosów nieważnych, w mieście 6,06%. Łącznie w mieście i gminie oddano 605 głosów nieważnych, co stanowi 7,32% oddanych głosów, liczba ta pokrywa się z oddanymi głosami w dwóch obwodach do głosowania tj. Gaboń i Skrudzina.

W wyborach do Rady Miejskiej 21 listopada 2010 roku zgłoszone zostały dwa komitety Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość oraz Komitet Wyborczy Wyborców Gminne Porozumienie Wyborcze w Starym Sączu. Łącznie zarejestrowano osiem list i 80 kandydatów.

¹⁰⁴ <http://wybory2006.pkw.gov.pl/kbw/wynikiWbp2Turae216.html?id=120000>. Pobrano 15 marca 2014 r.

Tabela 2.11. Udział mieszkańców Starego Sącza i sołectw Gminy w wyborach samorządowych 2010 roku

Miejscowość	Liczba uprawnionych	Liczba głosów oddanych	Frekwencja	Liczba głosów ważnych	Liczba głosów nieważnych
Stary Sącz – miasto	7206	3722	51,65	3527	195
Gołkowice Górne, Gołkowice Dolne	11565	827	52,84	779	48
Gaboń	793	410	51,70	386	24
Barcice Górne	1950	935	48,15	864	71
Przysietnica	1506	810	53,78	767	43
Moszczenica Wyżna Moszczenica Niżna	1192	637	53,52	605	32
Myślec, Łazy Biegonickie	931	488	52,41	469	19
Popowice	487	279	57,28	267	12
Barcice Dolne, Wola Krogulecka	885	483	54,57	448	35
Mostki	512	279	54,49	257	22
Skrudzina	511	269	52,64	260	9
Gmina Stary Sącz razem	17538	9139	52,11	8629	510
w tym sołectwa	10332	5417	52,42	5102	315

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej

Największą frekwencję w wyborach burmistrza i radnych w 2010 roku odnotowano we wsi Popowice, ponad 57% mieszkańców tej wsi wzięło udział w wyborach. Najmniej osób uczestniczyło w Barcicach Górnych. Frekwencja w mieście i gminie nie przekroczyła 53%, w gminie zagłosowało zaledwie 0,77% więcej mieszkańców. Ogółem w mieście i gminie zagłosowało 52,11% uprawnionych do głosowania. W wyborach oddano 510 głosów nieważnych co stanowi prawie 5,6% wszystkich oddanych głosów. Najwięcej głosów nieważnych oddano w Barcicach Górnych i Przysietnicy. Najmniej głosów nieważnych oddali mieszkańcy wsi Skrudzina¹⁰⁵.

¹⁰⁵ <http://wybory2010.pkw.gov.pl/att/1/pl/000000.html#tabs-1>. Pobrano 15 marca 2014 r.

Tabela 2. 12. Udział mieszkańców w wyborach do Rady Miejskiej w latach 2006 i 2010

	liczba sołectw/ osiedli	liczba kandydatów do rady kadencja 2006 - 2010	frekwencja w wyborach do rady gminy 2006 rok	liczba radnych-kadencja 2006-2010	liczba kandydatów do rady kadencja 2010 - 2014	Frekwencja w wyborach do rady gminy 2010 rok	liczba radnych-kadencja 2011-2014
sołectwa	14	68	51,69	14	44	52,42	12
miasto	8	57	51,04	7	36	51,65	9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej

Tabela przedstawia porównanie liczby kandydatów oraz udział mieszkańców Gminy w wyborach do samorządu gminy w wyborach w 2006 i 2010 roku. W roku 2010 liczba kandydatów na radnych ogółem w mieście i gminie zmniejszyła się o 45 osób. W Radzie Miejskiej kadencji V i VI przewagę stanowili radni ze wsi, w latach 2006 - 2010 stanowili 66,6% składu rady, natomiast po wyborach w 2010 roku 57,14%. Udział mieszkańców wsi w wyborach w badanym okresie jest nieznacznie większy, różnica nie przekracza nawet 1% w stosunku do mieszkańców Starego Sącza. W 2010 roku frekwencja w wyborach zwiększyła się na wsi o 0,73%, w mieście o 0,61%.

W dniu 22 stycznia 2012 roku odbyły się wybory przedterminowe Burmistrza Starego Sącza. Przedterminowe wybory odbyły się z powodu zrzeczenia się mandatu przez dotychczasowego burmistrza Mariana Cyconia, który został wybrany posłem RP. Na burmistrza zostały zgłoszone dwie kandydatury. Komitet Wyborczy Wyborców Samorządna Gmina zgłosił kandydata pochodzącego ze wsi, w wieku 58 lat, posiadającego wykształcenie wyższe, członka Prawa i Sprawiedliwości. Drugim kandydatem, był pełniący funkcję burmistrza do przedterminowych wyborów, kandydat Komitetu Wyborców Gminne Porozumienie Samorządowe, kandydat w wieku 41 lat, wykształcenie wyższe.

W tabeli poniżej zawarto udział obywateli w głosowaniu 2012 r. Obaj kandydaci byli bezpośrednio związani z działalnością w samorządach, w zdecydowanie większym stopniu kandydat Prawa i Sprawiedliwości, który w latach 1990 - 1994 był radnym Rady Miasta i Gminy w Starym Sączu, w latach 2002 - 2005 radnym Sejmiku Województwa Małopolskiego, w latach 2002 - 2007 posłem na Sejm RP, od 2010 roku radny powiatu nowosądeckiego. Drugi kandydat w latach 2003 - 2007 pełnił funkcję zastępcy burmistrza, w latach 2010 - 2011 radny Rady Miejskiej w Starym Sączu, ponadto był prezesem Lokalnej Grupy Działania Brama Beskidu oraz prezesem Fundacji Rozwoju Ziem Górskich, od 18 listopada 2011 roku pełniący funkcję burmistrza Starego Sącza.

Tabela 2.13. Udział mieszkańców w wyborach przedterminowych burmistrza w 2012 roku

Miejscowość	Liczba uprawnionych	Liczba oddanych głosów	Frekwencja	Liczba głosów ważnych	Liczba głosów nieważnych
Gołkowice Górne	1615	616	38,14	607	9
Gaboń	798	289	36,22	289	0
Barcice Górne	1971	514	26,08	512	2
Przysietnica	1537	646	42,03	633	13
Moszczenica Wyżna Moszczenica Niżna	1221	389	31,86	385	4
Myślec, Łazy Biegonickie	946	329	34,78	329	0
Popowice	486	211	43,42	211	0
Barcice Dolne, Wola Krogulecka	896	280	31,25	280	0
Mostki	526	211	40,11	205	6
Skrudzina	523	272	52,01	272	0
Stary Sącz - miasto	7267	2803	38,57	2782	21
Sołectwa	10519	3757	35,72	3723	34
Razem Gmina Stary Sącz	17786	6561	36,88	6505	55

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej

Jak wynika z danych zawartych w tabeli, w przedterminowych wyborach burmistrza wzięło udział znacznie mniej mieszkańców niż w 2010 roku. Zarówno w mieście jak i gminie frekwencja nie przekroczyła 40% uprawnionych do głosowania. Najmniejszą frekwencją wykazali się w wyborach mieszkańcy sołectwa Barcice Górne i Dolne, z tego okręgu pochodził dotychczasowy burmistrz Starego Sącza. W okręgu wyborczym, z którego pochodził kandydat Prawa i Sprawiedliwości (Gołkowice), większe poparcie o 5% uzyskał kandydat ze Starego Sącza. W wyborach wzięło udział 6561 mieszkańców Gminy, co stanowiło 36,88% uprawnionych do głosowania. Była to najniższa frekwencja odnotowana we wszystkich dotychczasowych wyborach samorządowych¹⁰⁶

¹⁰⁶ <http://wybory2012.pkw.gov.pl/grada/gw1/w12/p1210/g121016/index.html>. Pobrano 14 kwietnia 2014 r.

Tabela 2. 14. Frekwencja w wyborach samorządowych i burmistrza w roku 2006,2010,2012

	miasto	wieś	Miasto i Gmina
Frekwencja w wyborach burmistrza i rady w 2006 roku	51,04	51,69	51,44
Frekwencja w wyborach burmistrza i rady w 2010 roku	51,65	52,42	52,11
Frekwencja w przedterminowych wyborach burmistrza w 2012 roku	38,57	35,72	36,88

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej

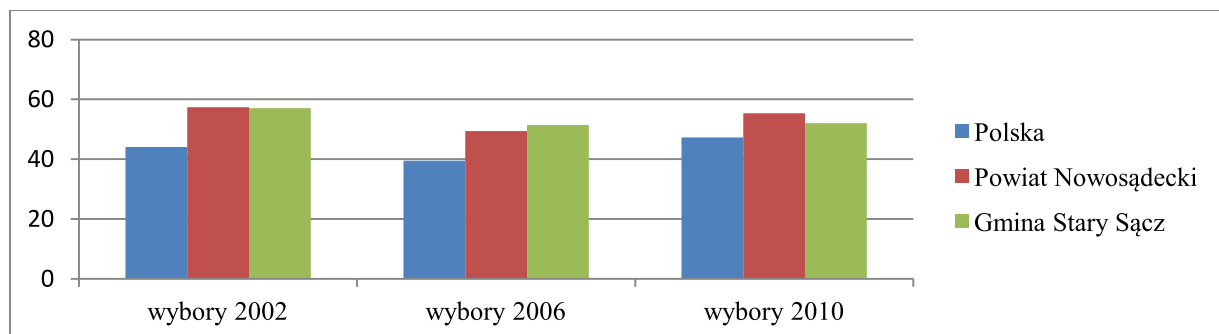
Jak wskazują dane zawarte w tabeli w wyborach samorządowych 2006 i 2010 frekwencja była porównywalna. Znaczny spadek udziału zanotowano w przedterminowych wyborach burmistrza w 2012 roku, po raz pierwszy w tego rodzaju wyborach udział mieszkańców miasta był większy o 2,85% od mieszkańców sołectw.

Tabela 2.15. Aktywność mieszkańców Gminy na tle Polski i powiatu nowosądeckiego w wyborach do samorządu gminnego

Frekwencja	wybory 2002	wybory 2006	wybory 2010
Polska	44,12	39,56	47,32
Powiat Nowosądecki	57,44	49,38	55,39
Gmina Stary Sącz	57,06	51,44	52,11

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej

Udział mieszkańców Gminy w wyborach samorządowych w latach 2003, 2006 i 2010 był większy od średniej frekwencji w Polsce, natomiast niższy od średniej w powiecie nowosądeckim. Jedynie w 2006 roku frekwencja w Gminie była większa o 2,06% od średniej w Powiecie i 11,88% większa średniej krajowej.

Wykres 2.3. Aktywność mieszkańców Gminy na tle Polski i powiatu nowosądeckiego w wyborach do samorządu gminnego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej

2.4. Kandydaci do samorządu wsi i uczestnictwo mieszkańców w wyborach sołtysa i rad sołeckich

W wyborach sołtysa w zdecydowanej większości kandydatami są mężczyźni. W 2007 roku odbyły się zebrania wyborcze sołtysów i członków rad sołeckich. O funkcję sołtysa w 15 sołectwach ubiegało się łącznie 25 osób, w tym trzy kobiety.

Tabela 2. 16. Kandydaci na sołtysów i członków rad sołeckich w wyborach w 2007 roku

Sołectwa	kadencja 2007 – 2010					
	liczba kandydatów na sołtysa			liczba kandydatów do Rady Sołeckiej		
	ogółem	kobiety	mężczyźni	ogółem	kobiety	mężczyźni
Przysietnica	1	0	1	8	2	6
Skrudzina	1	0	1	7	1	6
Moszczenica Wyżna	2	1	1	10	1	9
Myślec	1	1	0	5	2	3
Wola Krogulecka	1	0	1	7	2	5
Popowice	2	0	2	8	1	7
Mostki	7	0	7	8	0	8
Moszczenica Niżna	2	0	2	8	0	8
Barcice Dolne	1	0	1	5	1	4
Barcice Górne	1	0	1	9	3	6
Gaboń	1	0	1	6	0	6
Gaboń - Pracza	1	0	1	6	2	4
Gołkowice Dolne	1	0	1	9	1	8
Gołkowice Górne	1	0	1	5	1	4
Łazy Biegonickie	2	1	1	13	3	10
Razem	25	3	22	114	20	94

Źródło: opracowanie własne na podstawie protokołów zebrania mieszkańców wsi z Archiwum Urzędu Miejskiego w Starym Sączu

W miejscowości Mostki liczącej 484 osób uprawnionych do głosowania zgłoszono aż siedmiu kandydatów. Natomiast w 10 wsiach zgłoszono tylko jednego kandydata, w tym dziewięciu, którzy pełnili funkcję sołtysa w poprzedniej kadencji. Kobiety kandydowały w małych miejscowościach, w których liczba nie przekraczała 500 wyborców. Do rad sołeckich kandydowało 114 osób, w tym 17,5% stanowiły kobiety. W trzech wsiach tj. w Mostkach, Moszczenicy Niżnej i Gaboniu startowali sami mężczyźni. W dwóch wsiach o funkcję sołtysa ubiegało się ponad 10 kandydatów.

W wyborach do samorządu wsi w 2011 roku startowało mniej kandydatów niż w 2007 roku, na sołtysa zgłoszono 23 kandydatów, do rad sołeckich 104 kandydatów.

Tabela 2. 17. Kandydaci na sołtysów i członków rad sołeckich w wyborach w 2011 roku

Sołectwa	kadencja 2011-2014					
	liczba kandydatów na sołtysa			liczba kandydatów do rady sołeckiej		
	ogółem	kobiety	mężczyźni	ogółem	kobiety	mężczyźni
Przysietnica	1	0	1	9	2	7
Skrudzina	1	0	1	6	0	6
Moszczenica Wyżna	1	1	0	8	0	8
Myślec	1	1	0	5	3	2
Wola Krogulecka	1	0	1	6	2	4
Popowice	2	0	2	5	2	3
Mostki	2	1	1	8	3	5
Moszczenica Niżna	2	0	2	8	0	8
Barcice Dolne	1	0	1	7	2	5
Barcice Górne	4	0	4	10	1	9
Gaboń	1	0	1	6	0	6
Gaboń - Praczka	1	0	1	7	2	5
Gołkowice Dolne	1	0	1	5	0	5
Gołkowice Górne	2	0	2	5	0	5
Łazy Biegonicke	2	0	2	9	3	6
Razem	23	3	20	104	20	84

Źródło: opracowanie własne na podstawie protokołów zebrań mieszkańców wsi z Archiwum Urzędu Miejskiego w Starym Sączu

Tak jak w 2007 roku, w wyborach w 2010 startowała taka sama liczba kobiet na sołtysa i taka sama liczba kandydatek do rad sołeckich. W wyborach tych zdecydowanie dominowali mężczyźni. W miejscowości Myślec i Moszczenica, kandydowały dwie kobiety pełniące funkcję sołtysa w kadencji 2007 - 2011. Ponad 90% kandydatów, to osoby pełniące funkcję w poprzedniej kadencji. Na sołtysa kandydowało czterech radnych. Ustalono, że w skład rad sołeckich w 2011 roku weszło ponad 55,3% członków pełniących tą funkcję w poprzedniej kadencji.

Funkcję sołtysa oraz członków rad sołeckich pełniły i pełnią osoby powyżej 40 roku życia, zdecydowanie brak jest ludzi młodych. Kandydatami na sołtysów są osoby, których średnia wieku wynosi 47, natomiast kandydaci do rad sołeckich o rok młodszy. Ogółem w 15 sołectwach na członków rad sołeckich w roku 2011 ubiegało się 105 mieszkańców. W wyniku wyborów, przeprowadzonych na zebraniach sołeckich, do rad sołeckich dostało się 85 osób, z tego 55,3% zostało wybranych ponownie.

Tabela 2.18. Kandydaci na przewodniczących Zarządów Osiedli w latach 2007 i 2011

Osiedle	kadencja 2007-2010						kadencja 2011-2014					
	liczba kandydatów na przewodniczącego zarządu osiedla			liczba kandydatów do Zarządu Osiedla			liczba kandydatów na przewodniczącego zarządu osiedla			liczba kandydatów do Zarządu Osiedla		
	ogółem	kobiety	mężczyźni	ogółem	kobiety	mężczyźni	ogółem	kobiety	mężczyźni	ogółem	kobiety	mężczyźni
Osiedle Cyganowice	1	0	1	6	3	3	1	0	1	5	1	4
Osiedle Zachód	1	0	1	6	1	5	1	0	1	5	1	4
Osiedle Lipie	1	1	0	5	3	2	2	2	0	5	4	1
Osiedle Północ	2	0	2	6	3	3	2	0	2	6	2	4
Osiedle Tysiąclecia	1	0	1	5	3	2	2	0	2	7	2	5
Oś. Śródmieście	1	0	1	7	2	5	1	0	1	7	2	5
Os. Południe	2	0	2	8	0	8	2	1	1	7	1	6
Os. Słoneczne	3	1	2	6	4	2	1	0	1	6	2	4
Razem	12	2	10	49	19	30	12	3	9	48	15	33

Źródło: opracowanie własne na podstawie protokołów zebrań wyborczych przewodniczących i członków zarządów osiedli. Archiwum Urzędu Miejskiego w Starym Sączu

W wyborach na przewodniczących ośmiu osiedli w Starym Sączu w 2007 roku i 2011 roku kandydowało 12 osób, w tym w roku 2007 dwie, a w 2011 trzy kobiety. Do zarządów osiedli kandydowało ogółem 49 osób, w tym ok. 39% kobiet, w roku 2011 o jednego kandydata mniej. W 2007 roku w pięciu osiedlach w wyborach startował tylko jeden kandydat. Jak wynika z przeprowadzonych badań zdecydowanie większe zainteresowanie działalnością w zarządach osiedli wykazują kobiety.

Tabela 2.19. Przewodniczący i członkowie zarządów osiedli

Osiedle	kadencja 2007-2010					kadencja 2011-2014				
	Przewodniczący		członkowie zarządów osiedli			Przewodniczący		członkowie zarządów osiedli		
	kobieta	mężczyzna	ogółem	kobiety	mężczyźni	kobieta	mężczyzna	ogółem	kobiety	mężczyźni
Osiedle Cyganowice	0	1	6	3	3	0	1	5	1	4
Osiedle Zachód	0	1	5	1	4	0	1	5	1	4
Osiedle Lipie	1	0	5	3	2	1	0	5	4	1
Osiedle Północ	0	1	5	2	3	0	1	5	1	4
Os. Tysiąclecia	0	1	5	3	2	0	1	5	0	5
Oś. Śródmieście	0	1	6	2	4	0	1	7	2	5
Os. Południe	0	1	8	0	8	1	0	6	0	6
Os. Słoneczne	0	1	6	3	3	0	1	5	2	3
Razem	1	7	46	17	29	2	6	43	11	32

Źródło: opracowanie własne na podstawie protokołów zebrań wyborczych przewodniczących i członków zarządów osiedli. Archiwum Urzędu Miejskiego w Starym Sączu

W Starym Sączu w ośmiu osiedlach w latach 2007-2010, ogółem 46 osób było zaangażowanych w działalność w zarządach osiedli. Od 2011 roku składy osobowe zarządów zmniejszyły się o trzy osoby, natomiast zwiększyła się liczba kobiet pełniących funkcję przewodniczącego zarządu osiedla, od tego roku funkcję tą pełnią dwie kobiety, równocześnie

sprawujące mandat radnego. Wśród członków zarządów w latach 2007 - 2010 kobiety stanowiły 36% ogółu członków, natomiast od 2011 roku 25%.

2.5. Zaangażowanie obywateli Gminy w sprawowaniu kontroli i podejmowaniu decyzji przez władze samorządowe poprzez udział w zebraniach mieszkańców

Aktywność obywatelska przejawia się w uczestnictwie w wyborach przedstawicieli do samorządu gminnego, w wyborach do samorządu wsi i osiedli, szczególnie ważny jest udział mieszkańców w zebraniach i konsultacjach społecznych. Aktywność ta jest przejawem kontroli i uczestnictwa w podejmowaniu decyzji przez władze samorządowe. Dla zbadania tego zjawiska na terenie Gminy Stary Sącz przeanalizowano protokoły zebrań mieszkańców wsi i osiedli w latach 2007 - 2013. Na podstawie protokołów z zebrań i list obecności zbadano poziom uczestnictwa mieszkańców w podejmowaniu istotnych decyzji na rzecz lokalnej społeczności, analizie poddane zostało zaangażowanie mieszkańców w działalność sołtysa oraz rad sołeckich, zainteresowanie kandydowaniem w wyborach sołtysa i członków rad sołeckich, udział w zebraniach wiejskich organizowanych dla wyboru organów Sołectwa.

Tabela 2.20. Udział mieszkańców gminy w działalności samorządów wsi i osiedli w latach 2007 - 2013

	liczba sołectw/osiedli	liczba kandydatów na sołtysa/ przew. Zarządu osiedla kadencja 2007 - 2010	liczba kandydatów do rad sołeckich/ zarządów osiedli kadencja 2007 - 2010	liczba członków rad sołeckich/ zarządów osiedli kadencja 2007 - 2010	liczba kandydatów na sołtysa/ przew. Zarządu osiedla kadencja 2011 - 2014	liczba kandydatów do rad sołeckich/ zarządów osiedli kadencja 2011 - 2014	liczba członków rad sołeckich/ zarządów osiedli kadencja 2011 - 2014
sołectwa	14	25	115	82	23	104	77
miasto	8	12	49	46	12	48	43

Zródło: opracowanie własne na podstawie protokołów zebrań. Archiwum Urzędu Miejskiego w Starym Sączu

Tabela 2.20. przedstawia zaangażowanie mieszkańców Gminy w działalności samorządowej, przejawiającej się zainteresowaniem w wyborach do samorządu wsi, jak również pełnieniem funkcji w organach samorządu wsi i osiedli. Na podstawie przeprowadzonych badań ustalono, że w porównaniu do roku 2006 w sołectwach liczba kandydatów na sołtysa i członków rady sołeckiej zmniejszyła się o ok. 7%. Jak wynika z protokołów zebrań wyborczych, w sołectwach mieszkańcy na zebraniach wiejskich zdecydowali o zmniejszeniu liczebności składów osobowych rad sołeckich.

Udział mieszkańców w działalności samorządowej jest zagwarantowany w Statucie Sołectwa. Zebranie Mieszkańców Wsi jest organem uchwałodawczym Sołectwa, w zebraniu mają prawo uczestniczyć wszyscy mieszkańcy Sołectwa, natomiast prawo do głosowania mają tylko mieszkańcy posiadający czynne prawo wyborcze. Zebranie na mocy Statutu posiada wiele zadań, w szczególności: podejmowanie uchwał związanych z podziałem

funduszu sołectwa, udział w rozpatrywaniu spraw dotyczących mieszkańców Sołectwa, zarządzanie mieniem komunalnym, dokonywanie wyboru Sołtysa, członków Rady Sołeckiej, Zebranie ponadto opiniuje przedstawione do konsultacji przez Radę Miejską i Burmistrza projekty uchwał¹⁰⁷. Dla ustalenia poziomu aktywności mieszkańców we wspieraniu organów Gminy w realizacji zadań służących poprawie warunków życia mieszkańców w Gminie Stary Sącz, poddano analizie protokoły zebrań mieszkańców wsi oraz listy obecności na zebraniach w latach 2007 - 2013. Łącznie przeanalizowano 177 protokołów.

Tabela 2.21. Udział mieszkańców sołectw w wyborach sołtysa i rady sołeckiej

lp.	Nazwa sołectwa	wybory 2007			wybory 2011		
		liczba uprawnionych	liczba osób obecnych na zebraniu wyborczym	Frekwencja	liczba uprawnionych	liczba osób obecnych na zebraniu wyborczym	Frekwencja
1.	Przysietnica	1432	108	7,54	1537	148	9,63
2.	Skrudzina	316	34	10,76	354	40	11,30
3.	Moszczenica Wyżna	463	26	5,62	474	56	11,81
4.	Myślec	285	39	13,68	275	52	18,91
5.	Wola Krogulecka	296	36	12,16	293	41	13,99
6.	Popowice	451	62	13,75	485	76	15,67
7.	Mostki	484	36	7,44	524	50	9,54
8.	Moszczenica Niżna	684	43	6,29	748	48	6,42
9.	Barcice Dolne	559	20	3,58	603	58	9,62
10.	Barcice Górne	1849	69	3,73	1971	123	6,24
11.	Gaboń	778	74	9,51	797	65	8,16
12.	Gaboń - Praczka	169	22	13,02	170	30	17,65
13.	Gołkowice Dolne	797	29	3,64	850	26	3,06
14.	Gołkowice Górne	647	22	3,40	762	40	5,25
15.	Łazy Biegonickie	594	68	11,45	670	101	15,07
	Razem	9804	688	7,02	10513	954	9,07

Zródło: opracowanie własne na podstawie protokołów zebrań wyborczych udostępnionych przez Archiwum Urzędu Miejskiego w Starym Sączu

Zgodnie z § 11.1 Statutu Sołectwa zebranie jest ważne, gdy uczestniczy w nim co najmniej 10% uprawnionych do głosowania mieszkańców Sołectwa. Analiza protokołów zebrań wyborczych pozwoliła ustalić, że w każdym sołectwie Gminy Stary Sącz zebrania odbyły się w drugim terminie, czyli w tym samym dniu, 15 minut później od wyznaczonego w ogłoszeniu terminie i były ważne bez względu na liczbę obecnych mieszkańców Sołectwa uprawnionych do głosowania. Możliwość taka jest zagwarantowana w § 11 ust. 2 Statutu Sołectwa.

¹⁰⁷ Uchwała Nr XXXI/321/2012 Rady Miejskiej w Starym Sączu z dnia 17 grudnia 2012 roku w sprawie uchwalenia Statutu Sołectwa Gaboń. Pobrano 15 marca 2014 r. z <http://bip.stary.sacz.pl/pl/56432/1/uchwala-nr-xxxi-321-2012.html>.

Tabela 2.22. Zestawienie zebrań i średnia liczba osób uczestniczących w zebraniach wiejskich w latach 2007 - 2010

lp.	Sołectwo	2007 rok		2008 rok		2009 rok		2010 rok	
		liczba zebrań	średnia liczba osób obecnych na zebraniu	liczba zebrań	średnia liczba osób obecnych na zebraniu	liczba zebrań	średnia liczba obecnych na zebraniu	liczba zebrań	średnia liczba osób obecnych na zebraniu
1.	Przysietnica	3	80	1	75	2	bd	2	60
2.	Skrudzina	1	34	2	30	2	30	1	24
3.	Moszczenica Wyżna	1	26	3	37	2	35	2	44
4.	Myślec	2	34	1	22	1	bd	1	14
5.	Wola Krogulecka	1	36	2	21	1	10	1	10
6.	Popowice	2	47	1	19	0	0	2	22
7.	Mostki	1	36	2	28	0	0	1	33
8.	Moszczenica Niżna	2	43	1	34	1	bd	3	33
9.	Barcice Dolne	2	15	1	10	0	0	1	58
10.	Barcice Górne	2	49	1	69	0	0	2	56
11.	Gaboń	2	57	3	44	2	45	2	50
12.	Gaboń - Praczk	1	22	2	26	1	28	2	22
13.	Gołkowice Dolne	1	29	3	19	1	31	2	16
14.	Gołkowice Górne	1	22	2	53	1	bd	2	19
15.	Łazy Biegonickie	2	47	1	33	1	15	3	48
Razem		24	38	26	34	15		27	34

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentów archiwalnych Urzędu Miejskiego w Starym Sączu

Zebrania Mieszkańców Wsi w Gminie Stary Sącz odbyły się w I kwartale 2007 roku. W piętnastu sołectwach na zebraniach wyborczych wybrano sołtysów i członków rad sołeckich. Ogółem w zebraniach wzięły udział 688 osoby na 9804 uprawnionych, frekwencja na zebraniach wyniosła 7,02%. W sześciu sołectwach frekwencja nie przekroczyła 7%. Największe zainteresowanie wyborem sołtysa w 2007 roku, wykazali mieszkańcy wsi Popowice, gdzie frekwencja wyniosła 13,75%. Najmniej zainteresowani byli mieszkańcy Gołkowic Górnych, na zebraniu 22 osoby dokonały wyboru swoich przedstawicieli. Wieś ta liczy 647 mieszkańców uprawnionych do głosowania. W zebraniach wyborczych w 2011 roku frekwencja wzrosła zaledwie o 2,05%. W drugiej miejscowości pod względem liczby uprawnionych do głosowania miejscowości tj. w Myślcu odnotowano największą frekwencję 18,91%, w wyborach tych jedynym kandydatem była kobieta, która została wybrana na sołtysa wsi. W dwóch okresach wyborczych największa frekwencja była w tych samych wsiach: Myślec, Popowice, Gaboń - Praczk, Łazy Biegonickie, czyli w najmniejszych pod względem liczby uprawnionych do głosowania miejscowościach Gminy. W tabeli 2.23. zawarto zestawienie zebrań oraz średnią liczbę osób uczestniczących w zebraniach w latach

2007 - 2010. W sołectwach w ciągu roku odbyło się od jednego do trzech zebrań. We wszystkich sołectwach w ciągu roku odbyło się od 24 do 27 zebrań, najmniej w 2009 roku, w czterech wsiach w tym roku nie odbyło się ani jedno zebranie. Średnio w ciągu roku w zebraniach uczestniczyło od 34 do 38 osób.

Tabela 2.23. Zestawienie zebrań i średnia liczba osób uczestniczących w zebraniach wiejskich w latach 2011 - 2013

lp.	Sołectwo	2011rok		2012 rok		2013 rok	
		liczba zebrań	średnia liczba osób obecnych na zebraniu	liczba zebrań	średnia liczba osób obecnych na zebraniu	liczba zebrań	średnia liczba obecnych na zebraniu
1.	Przysietnica	3	87	2	88	1	55
2.	Skrudzina	2	35	2	29	2	43
3.	Moszczenica Wyżna	2	41	1	39	2	39
4.	Mysłec	1	52	1	24	2	24
5.	Wola Krogulecka	2	29	2	20	2	25
6.	Popowice	3	51	1	30	2	21
7.	Mostki	3	30	2	18	3	23
8.	Moszczenica Niżna	3	30	1	16	2	22
9.	Barcice Dolne	2	36	1	15	1	15
10.	Barcice Górne	2	103	1	38	2	89
11.	Gaboń	3	45	1	34	2	32
12.	Gaboń - Praczka	3	25	1	30	2	25
13.	Gołkowice Dolne	3	18	2	30	2	8
14.	Gołkowice Górne	2	27	1	18	2	47
15.	Łazy Biegonickie	2	61	1	37	2	35
Razem		36	44	20	31	29	33

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentów archiwalnych Urzędu Miejskiego w Starym Sączu

Jak wskazują dane zawarte w tabeli 2.23., w latach 2011 - 2013 liczba zebrań nieznacznie wzrosła. W badanym okresie zebrania odbyły się w każdym sołectwie, średnio dwa zebrania na poszczególłą wieś. Liczba obecnych na zebraniach jest porównywalna do poprzedniego okresu. Dla sprawdzenia zainteresowania mieszkańców sołectw sprawami rozwoju wsi, poddano analizie udział mieszkańców w zebraniach, na których ustalano założenia rozwojowe wsi na lata następne. Plany Odnowy Miejscowości to strategiczny dokument stanowiący obowiązkowy załącznik do wniosku o przyznanie pomocy finansowej w ramach działania „Odnowa i rozwój wsi”. Plan jest nowym podejściem do rozwiązywania problemów wsi. Jak podano w uzasadnieniu Uchwały o zatwierdzeniu Planu Odnowy Miejscowości najważniejszą przesłanką tworzenia tego dokumentu była mobilizacja samych mieszkańców do uczestnictwa, zarówno w procesie identyfikacji problemów najbliższego otoczenia jak i włączenia ich do procesów mających na celu rozwiązywanie tych problemów. Plany powstały w procesie konsultacji społecznych, w które zaangażowani byli: rada sołecka,

wiejszy liderzy, przedstawiciele organizacji pozarządowych. Dokument ten podlegał zatwierdzeniu przez Zabranie Mieszkańców Wsi¹⁰⁸. Na podstawie protokołów z Zebrań Samorządu Wsi ustalono, że w Gaboniu w konsultacjach Planu uczestniczyło 49 osób, w Skrudzinie 33, w Myślcu 14, Moszczenicy Niżnej 41 osób, w Barcicach Górnych 69 osób, Woli Kroguleckiej 31 osób, w Moszczenicy Wyżnej 26 osób, stanowi to znikomy odsetek mieszkańców uprawnionych do głosowania.

Tabela 2.24. Liczba obecnych mieszkańców na zebraniu w sprawie przyjęcia Planu Odnowy Miejscowości

Sołectwo	data zebrania	liczba uprawnionych	obecni na zebraniu	frekwencja
Skrudzina	29.03.2009	355	41	11,5
Barcice	13.03.2010	1955	15	0,76
Myślec	16.01.2011	275	52	18,9
Moszczenica Niżna	16.01.2011	748	48	6,4
Łazy Biegonickie	23.01.2011	954	101	10,58
Gaboń	23.11.2011	797	64	8,03

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentów archiwalnych Urzędu Miejskiego w Starym Sączu

W sześciu sołectwach, dla których zostały wspólnie z liderami społecznymi opracowane Plany Rozwoju Miejscowości, odbyły się zebrania mieszkańców celem zatwierdzenia i przyjęcia Planu. Najmniejszym zainteresowaniem wykazali się mieszkańcy wsi Barcice, gdzie na 1955 uprawnionych do udziału w zebraniu o przyjęciu Planu zdecydowało 15 osób. Najwięcej mieszkańców zgromadziło zebranie wiejskie w Łazach Biegonickich, w zebraniu 23 stycznia 2011 roku uczestniczyło 101 mieszkańców, w tym dniu dokonano też wyboru sołtysa wsi. W zebraniach wiejskich, na których omawiano sprawy przyszłości wsi udział wzięło zaledwie 6,31% osób uprawnionych.

Przedstawione powyżej badania świadczą, o niskiej partycypacji społeczeństwa oraz o braku zainteresowania, jak również zaangażowania mieszkańców w tworzenie lokalnej rzeczywistości, służącej tworzeniu nowych wartości. Generalnie brakuje ludzi młodych i energicznych w radach sołeckich i zarządach osiedli. W większości przypadków wybierane są te same osoby. Ponadto, w zebraniach, na których omawiane są istotne sprawy dla danej miejscowości uczestniczy znikoma liczba mieszkańców.

¹⁰⁸ Uchwała Nr XXXIV/398/2013 Rady Miejskiej w Starym Sączu z dnia 18 marca 2013 roku. Pobrano 15 marca 2014 r. z <http://bip.stary.sacz.pl>.

ROZDZIAŁ 3.

Aktywność mieszkańców w organizacjach pozarządowych w latach 2006 - 2013

3.1. Formy wspierania organizacji pozarządowych i inicjatyw obywatelskich przez władze lokalne

Gmina Stary Sącz wspiera organizacje pozarządowe w realizacji ważnych celów społecznych będących równocześnie zadaniami własnymi gminy, zaliczanymi przez ustawę o pożytku publicznym i wolontariacie do sfery pożytku publicznego. Takimi celami są m. in. upowszechnianie kultury fizycznej i sportu, realizacja niektórych przedsięwzięć z zakresu kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i tradycji, działalność na rzecz osób niepełnosprawnych.

Od 2004 roku Ustawa o działalności pożytku publicznego i wolontariacie nałożyła na gminy obowiązek opracowywania programów współpracy z organizacjami pozarządowymi. Jest to podstawowy dokument określający zasady współdziałania samorządu gminnego z organizacjami pozarządowymi. W Gminie w roku 2004 został wypracowany model lokalnej współpracy między gminą z organizacjami pozarządowymi, który w latach następnych jest kontynuowany. Uchwałą Nr XX/224/04 Rady Miejskiej w Starym Sączu z dnia 22 marca 2004 roku po raz pierwszy został przyjęty *Program współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego*. Celem wprowadzenia programu było m.in. stworzenie warunków do zwiększenia aktywności społecznej mieszkańców, wspieranie działań zmierzających do tworzenia społeczeństwa obywatelskiego, wprowadzenie nowatorskich i bardziej efektywnych działań mających na celu poprawę jakości życia mieszkańców poprzez pełniejsze zaspakajanie potrzeb społecznych¹⁰⁹.

Projekt programów współpracy Gminy Stary Sącz z organizacjami pozarządowymi jest co roku konsultowany z lokalnymi organizacjami pozarządowymi. Specjalnie przygotowany wzór formularza służy do zgłoszenia propozycji zmian lub uwag do programu współpracy z organizacjami. Wspieranie organizacji pozarządowych odbywa się poprzez coroczne ogłaszanie otwartych konkursów na realizację zadań własnych Gminy. Na podstawie nowelizacji Ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie z dnia 22 stycznia 2010 roku, Gmina może zlecać realizację zadań publicznych w uproszczonym trybie,

¹⁰⁹ <http://bip.stary.sacz.pl/pl/4485/0/uchwala-nr-xx-224-04.html> , pobrano 24 czerwca 2014 r.

z pominięciem otwartego konkursu ofert organizacjom, które z własnej inicjatywy złożyły wniosek o realizację zadania publicznego o charakterze lokalnym¹¹⁰.

Gmina Stary Sącz zabezpiecza środki finansowe w budżecie na realizację zadań własnych gminy przez organizacje pozarządowe i podmioty prowadzące działalność pożytku publicznego w każdym roku budżetowym. W analizowanym okresie wielkość środków nie przekroczyła 0,30% wydatków budżetu Gminy.

Tabela 3.1. Wydatki budżetu Gminy na realizację zadań własnych przez organizacje pozarządowe w latach 2006 - 2013

Zadania z zakresu kultury fizycznej i sportu			Zadania z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego			łączna wysokość dotacji
liczba stowarzyszeń, które otrzymały dotacje	wielkość dotacji w tys. zł	% wydatków budżetu Gminy	liczba stowarzyszeń, które otrzymały dotacje	wielkość dotacji w tys. zł	% wydatków budżetu Gminy	
9	121,0	0,22	2	67,0	0,08	188,0
9	110,0	0,23	2	70,0	0,15	180,0
9	120,0	0,25	2	80,0	0,16	200,0
9	120,0	0,21	2	70,0	0,14	190,0
9	100,0	0,13	2	60,0	0,08	160,0
10	88,5	0,11	2	70,0	0,08	158,5
9	110,0	0,11	1	40,0	0,05	150,0
10	160,0	0,27	1	52,0	0,08	212,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z wykonania Budżetu Gminy

W tabeli zawarte zostały dane dotyczące wielkości środków finansowych, przeznaczanych w ramach otwartych konkursów, dla organizacji pozarządowych w latach 2006 - 2013 na realizację zadań z zakresu kultury fizycznej i sportu oraz kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego. O dotacje na realizację zadań z zakresu sportu ubiegało się średnio dziewięć stowarzyszeń kultury fizycznej. Natomiast zadania z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego w latach 2006 - 2011 realizowane były przez Towarzystwo Miłośników Starego Sącza i Stowarzyszenie Społeczno - Kulturalne „Dom” w Łazach Biegonickich. Jak wynika z danych zawartych w tabeli 3.1. Gmina przeznaczona średnio w roku 0,19% wydatków budżetu Gminy na realizację zadań z zakresu kultury fizycznej i sportu oraz 0,10% wydatków na zadania z zakresu kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego¹¹¹.

Od 2007 roku Gmina zleca organizacjom pozarządowym w drodze otwartego konkursu ofert realizację zadań z zakresu opieki społecznej, a w szczególności prowadzenie

¹¹⁰ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. 2003 nr 96, poz.873 ze. zm.)

¹¹¹ <http://bip.stary.sacz.pl/pl/55385/1/sprawozdania-z-wykonania-budzetu.html>, pobrano 24 czerwca 2014 r.

Środowiskowego Domu Samopomocy w Starym Sączu. Konkurs jest ogłaszany w oparciu o ustawę z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. 2003 nr 96, poz.873 ze. zm.) i ustawę z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. 2004 nr 64, poz.593 ze. zm.). Na realizację tego zadania Gmina otrzymuje środki finansowe z budżetu Województwa Małopolskiego. W badanym okresie ogłoszone zostały cztery konkursy i zawarte umowy każdorazowo ze Stowarzyszeniem Na Rzecz Osób Niepełnosprawnym Gniazdo w Starym Sączu. W badanym okresie przekazano środki na prowadzenie Środowiskowego Domu Samopomocy dla 35 osób przewlekle chorych psychicznie i upośledzonych umysłowo: w 2008 roku - 308 00, 00 złotych, w 2009 roku - 365 400 złotych, w 2010 roku - 365 400 złotych, w 2011 roku - 365 400 złotych, w 2012 roku - 383 400 złotych i w 2013 roku - 380 000 złotych.

Współpraca pomiędzy Gminą a organizacjami pozarządowymi jest prowadzona również w formie pozafinansowej, poprzez: udzielanie pomocy merytorycznej przy realizacji zadań zleconych; konsultowanie z organizacjami pozarządowymi, odpowiednio do zakresu ich działania, projektów aktów prawa miejscowego w dziedzinach dotyczących działalności statutowej tych organizacji; informowanie o możliwości pozyskania środków finansowych na ich działalność z innych źródeł; pomocy w nawiązywaniu kontaktów; pomoc w promowaniu działań służących poprawie jakości życia mieszkańców; nawiązywanie kontaktów z organizacjami pozarządowymi działającymi w miastach partnerskich¹¹².

3.2. Organizacje pozarządowe - członkowie, formy aktywności

W mieście i gminie na koniec 2006 roku działały 32 organizacje pozarządowe, w Starym Sączu 17, w sołectwach 15. Zestawienie organizacji stanowi *załącznik nr 4*. W stowarzyszeniach mających siedzibę w mieście zrzeszonych było 776 członków, w sołectwach 401 (w tym 257 to członkowie Ochotniczych Straży Pożarnych - 64% ogólnej liczby członków organizacji na wsiach). Ogółem w Mieście i Gminie 1177 osób wykazywało aktywność społeczną, co stanowiło zaledwie 7,08% pełnoletnich mieszkańców Miasta i Gminy. W działalność społeczną zaangażowanych było 11,02% pełnoletnich mieszkańców miasta i 4,19% mieszkańców wsi.

¹¹² Uchwała Nr XLI/524/2013 Rady Miejskiej w Starym Sączu z dnia 2 grudnia 2013 r. w sprawie uchwalenia "Programu współpracy Gminy Stary Sącz z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 2 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie".

Tabela 3. 2. Podział organizacji ze względu na rodzaj działalności i na poszczególne miejscowości Gminy w 2006 roku

Miejscowość	organizacje kościelne	stowarzyszenia, kluby sportowe	stowarzyszenia pomagające osobom chorym, niepełnosprawnym, ochrona zdrowia	ochotnicze straże pożarne	organizacje hobbystyczne	stowarzyszenia działające w zakresie kultury, ochrony dziedzictwa kulturowego, rozwój lokalny	Razem
Stary Sącz	5	3	4	1	2	2	17
Barcice	1	1	0	1	0	0	3
Gaboń	1	0	0	1	0	0	2
Gołkowice Górne i Dolne	2	1	0	1	0	0	4
Łazy Biegonickie	0	0	0	0	0	1	1
Moszczenica Wyżna	0	0	0	1	0	0	1
Moszczenica Niżna	0	0	0	1	0	0	1
Przysietnica	0	2	0	1	0	0	3
Razem	9	7	4	7	2	3	32

Źródło: opracowanie własne

Jak wskazują dane zawarte w tabeli, organizacje pozarządowe funkcjonowały tylko w części miejscowości Gminy. W sołectwie Skrudzina, Popowice, Myślec, Gaboń - Pracza, Barcice Dolne i Wola Krogulecka i Mostki nie działały żadne organizacje społeczne. Największą liczbę członków ok. 28,1% skupiały organizacje kościelne takie jak: Akcja Katolicka, Caritas, Stowarzyszenie Rodzin Katolickich, 21,8% organizacji to kluby sportowe, taki sam procent stanowiły ochotnicze straże pożarne, organizacje, których statutowym zadaniem jest pomoc osobom chorym i niepełnosprawnym stanowiły 12,5% wszystkich organizacji. W siedmiu miejscowościach Gminy działały ochotnicze straże pożarne.

Po 2006 roku powstało 19 nowych organizacji, w tym trzy fundacje, które ogółem zrzeszały 292 członków. Były nimi:

- Uczniowski Klub Sportowy „Karate Kyokushin” - 2007 r., liczba członków - 3
- Stowarzyszenie „Drogami Tischnera”- Koło w Starym Sączu - 2008 r., liczba członków - 14
- Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Brama Beskidu” - 2008 r., liczba członków - 37
- Sądeckie Towarzystwo Edukacyjne - 2008 r., liczba członków -3
- Stowarzyszenie „Polska w Europie” - 2008 r., liczba członków -15
- Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Skrudzina „Przyjaźń” - 2009 r., liczba członków - 21
- Stowarzyszenie Rodzin Katolickich w Gaboniu - 2010 r., liczba członków - 20
- Starosądeckie Stowarzyszenie Kobiet „Junona” - 2011 r., liczba członków - 15
- Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Myślec ”Szansa” - 2011 r. liczba członków - 18
- Stowarzyszenie Grupa Twórcza „Widzi Się” - 2012 r. , liczba członków - 2

- Starosądeckie Stowarzyszenie Miłośników Kultury i Tradycji „Malowana Skrzynia” - 2012 r., liczba członków - 45
- Uczniowski Klub Sportowy „Sokoliki” - 2012 r., liczba członków - 15
- Fundacja „Będzie Dobrze” - 2012 r., liczba członków - 10
- Sądeckie Stowarzyszenie Regionalne - 2012 r., liczba członków - 4
- Stowarzyszenie Wędkarskie Sądecki Karp Klub - 2013 r., liczba członków - 12
- Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Wsi Gaboń - 2013 r. , liczba członków - 36
- Fundacja Pomocy Osobom Niepełnosprawnym „Poprowadź Mnie” - 2013, liczba członków - 1
- Starosądecka Fundacja Kultury - 2013 r., liczba członków - 2
- Parafialny Oddział Caritas w Barcicach - 2013 r. , liczba członków - 19¹¹³.

Powstanie znacznej liczby organizacji pozarządowych po 2006 roku może mieć związek z otwarciem się możliwości uzyskania środków finansowych na działalność. Wejście Polski do Unii Europejskiej stworzyło szansę na dodatkowe źródło finansowania działalności stowarzyszeń, poprzez dostęp do funduszy europejskich. Nieformalne grupy aktywnych ludzi nie miały do tego czasu, żadnych możliwości na uzyskanie wsparcia jakiegokolwiek inicjatywy w swoim środowisku. Dotacje udzielane były wyłącznie w oparciu o złożone oferty w konkursach, zarówno przez Samorząd Województwa, Powiatu czy Gminy, tylko uprawnionym podmiotom. Ta sytuacja, poniekąd zmusiła aktywnych mieszkańców do tworzenia stowarzyszeń, klubów, fundacji, by mieć pełne prawo do ubiegania się o pomoc finansową na realizację różnorodnych działań na rzecz lokalnego środowiska. Taka sytuacja nastąpiła w trzech miejscowościach Gminy, gdzie powstały nowe stowarzyszenia, których głównym celem jest prowadzenie działalności wspomagającej rozwój wspólnot lokalnych i aktywizacja społeczności lokalnej. Do tych organizacji należą: Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Skrudzina „Przyjaźń”, Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Myślec „Szansa”, Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Gaboń. Organizacje już zaistniały w środowisku poprzez udział w imprezach kulturalnych w Gminie (Lachowska Micha, Starosądecki Jarmark Rzemiosła) i poza Gminą, prezentując regionalne potrawy i rękodzieło ludowe przy okazji targów, pokazów i innych imprez ludycznych. W tym miejscu należy wspomnieć, że stowarzyszenia te powstały

¹¹³<http://bip.stary.sacz.pl/pl/56432/1/uchwala-nr-xxxi-321-2012.html>.
http://bazy.ngo.pl/search/wyniki.asp?wyniki=1&kryt_nazwa=&kryt_miasto=stary+s%C4%85cz&kryt_woj=6&kryt_pola=2, pobrano 10 maja 2014 r.

z inicjatywy radnych i równocześnie osób pełniących przez wiele lat funkcję sołtysów wsi. Osoby te są równocześnie prezesami wspomnianych organizacji.

Według stanu na 31 grudnia 2013 roku w Mieście i Gminie istniały 42 organizacje pozarządowe:

w Starym Sączu:

- Ochotnicza Straż Pożarna - liczba członków - 57
- Polski Związek Hodowców Gołębi Koło w Starym Sączu - liczba członków - 24
- Towarzystwo Miłośników Starego Sącza - liczba członków - 112
- Miejski Klub Sportowy Sokół - liczba członków - 17
- Koło Wędkarskie - liczba członków - 130
- Stowarzyszenie Rodzin Katolickich - liczba członków - 32
- Parafialny Oddział Caritas - liczba członków - 29
- Parafialny Oddział Akcji Katolickiej - liczba członków - 35
- Międzyszkolny Uczniowski Klub Sportowy Poprad - liczba członków - 15
- Starosądecki Klub Honorowych Dawców Krwi - liczba członków - 40
- Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych Gniazdo - liczba członków - 47
- Fundacja Rozwoju Ziem Górskich - liczba członków - 1
- Uczniowski Klub Sportowy Karate Kyokushin - liczba członków - 3
- Starosądeckie Stowarzyszenie Kobiet Junona - liczba członków - 15
- Stowarzyszenie Grupa Twórcza Widzi Się - liczba członków - 2¹¹⁴
- Starosądeckie Stowarzyszenie Miłośników Kultury i Tradycji „Malowana Skrzynia” - liczba członków - 45
- Uczniowski Klub Sportowy „Sokoliki” - liczba członków - 15
- Fundacja Będzie Dobrze - liczba członków - 4
- Stowarzyszenie Wędkarskie Sądecki Karp - liczba członków - 12¹¹⁵
- Starosądecka Fundacja Kultury - liczba członków - 2
- Lokalna Grupa Działania „Brama Beskidu” - liczba członków - 37
- Sądeckie Stowarzyszenie Regionalne - liczba członków - 4¹¹⁶

¹¹⁴ Stowarzyszenie ma siedzibę we Starym Sączu, liczy 23 członków, z czego tylko dwie osoby mieszkają w Gminie Stary Sącz.

¹¹⁵ Stowarzyszenie to liczy ponad 20 osób, w tym 12 ze Starego Sącza.

¹¹⁶ Sądeckie Stowarzyszenie Regionalne liczy 87 członków, rzemieślników z trzech powiatów: nowosądeckiego, limanowskiego i gorlickiego, do Stowarzyszenia należy czterech twórców ludowych ze Starego Sącza, siedziba stowarzyszenia znajduje się w Starym Sączu.

w sołectwie Gaboń:

- Ochotnicza Straż Pożarna - liczba członków - 47
- Parafialny Oddział Caritas - liczba członków - 20
- Stowarzyszenie Rodzin Katolickich - liczba członków - 20
- Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Wsi Gaboń - liczba członków - 36

w miejscowościach Gołkowice Górne i Dolne :

- Ochotnicza Straż Pożarna - liczba członków - 65
- Parafialny Oddział Caritas - liczba członków - 16
- Parafialny Oddział Akcji Katolickiej - liczba członków - 21

w sołectwie Barcice :

- Ochotnicza Straż Pożarna - liczba członków - 22
- Ludowy Zespół Sportowy „Barciczanka” - liczba członków - 17
- Parafialny Oddział Akcji Katolickiej - liczba członków - 24
- Parafialny Oddział Caritas - liczba członków - 19

w Przysietnicy:

- Ochotnicza Straż Pożarna - liczba członków - 34
- Uczniowski Klub Sportowy „Orły” - liczba członków - 5
- Młodzieżowy Klub Sportowy „Feniks” - liczba członków - 32

w Moszczenicy Wyżnej :

- Ochotnicza Straż Pożarna - liczba członków - 57

w Moszczenicy Niżnej :

- Ochotnicza Straż Pożarna - liczba członków - 63

w Łazach Biegonickich:

- Stowarzyszenie Społeczno - Kulturalne Dom - liczba członków - 20
- Fundacja Pomocy Osobom Niepełnosprawnym „Poprowadź Mnie” - liczba członków - 1¹¹⁷

w Skrudzinie :

- Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Wsi Skrudzina „Przyjaźń” - liczba członków - 21

w Myślcu:

- Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Myślec „Szansa” - liczba członków - 18¹¹⁸.

¹¹⁷ Fundacja została założona przez mieszkańca wsi Łazy Biegonickie, liczy 5 osób, w tym założyciel pochodzi z Gminy Stary Sącz.

¹¹⁸ www.krs-online.com.pl/stary-sacz-miasto-17407-4.html, pobrano 20 czerwca 2014 r.

Mieszkańcy Gminy angażują się w różnorodne formy działalności. Realizują społecznie użyteczne inicjatywy na rzecz lokalnego środowiska. Ponad 26% stowarzyszeń działa w obszarze kultury, ochrony dziedzictwa kultury i aktywizacji społeczności lokalnej.

Tabela 3. 3. Podział organizacji ze względu na rodzaj działalności i na poszczególne miejscowości Gminy w 2013 roku

Miejscowość	organizacje kościelne	stowarzyszenia, kluby sportowe	stowarzyszenia pomagające osobom chorym, niepełnosprawnym, ochrona zdrowia	ochotnicze straże pożarne	organizacje hobbystyczne	stowarzyszenia działające w zakresie kultury, ochrony dziedzictwa kulturowego, rozwój lokalny	Razem
Stary Sącz	3	4	3	1	4	7	22
Barcice	2	1	0	1	0	0	4
Gaboń	2	0	0	1	0	1	4
Gołkowice Górne i Dolne	2	0	0	1	0	0	3
Łazy Biegonickie	0	0	1	0	0	1	2
Moszczenica Wyżna	0	0	0	1	0	0	1
Moszczenica Niżna	0	0	0	1	0	0	1
Przysietnica	0	2	0	1	0	0	3
Skrudzina	0	0	0	0	0	1	1
Myślec	0	0	0	0	0	1	1
Razem	9	7	4	7	4	11	42

Źródło: opracowanie własne

Około 21% organizacji to stowarzyszenia kościelne, zajmujące się działalnością charytatywną, 16,7% stanowią stowarzyszenia sportowe, tyle samo ochotnicze straże pożarne. Natomiast 9,52% organizacji wskazuje obszar działania na rzecz osób niepełnosprawnych i chorych, taki sam odsetek to organizacje zrzeszające hobbystów w zakresie wędkarstwa, hodowli gołębi i fotografii. Na wsiach dominują ochotnicze straże pożarne oraz organizacje związane z kościołem. Ogółem w sołectwach działa 19 stowarzyszeń oraz jedna fundacja, w mieście 22 organizacje pozarządowe, w tym trzy fundacje. Około 52,4% stanowią organizacje w mieście, 47,6% organizacje działające na wsiach.

Katarzyna Kajdanek zauważa, że wieś jest obywatelska, a obywatelskość opiera się bardziej na nieformalnych sieciach wsparcia i współdziałania sąsiedzkiego, zaangażowaniu lokalnym w powiązaniu władzami samorządowymi na szczeblu gminy, niż w działaniu w organizacjach trzeciego sektora - stowarzyszeniach i fundacjach. Badaczka podkreśla fakt, że o tej obywatelskości mieszkańców wsi świadczy fakt, że mieszkańcy wsi chętniej

uczestniczą w wyborach lokalnych niż mieszkańcy miasta¹¹⁹. Wyniki badań aktywności (tabela 3.4.), przy zastosowaniu wskaźnika liczby organizacji pozarządowych, potwierdzają powyższą opinię.

Tabela 3. 4. Liczba organizacji pozarządowych w mieście i gminie w 2006 i 2013 roku

rok	miasto Stary Sącz		sołectwa	
	liczba organizacji	liczba członków	liczba organizacji	liczba członków
31.12.2006	17	776	15	401
31.12.2013	22	628	20	620

Źródło: opracowanie własne

Jak wynika z danych zawartych w tabeli 3.4., na koniec 2006 roku w Gminie działały 32 organizacje pozarządowe, w których członkami było 1177 osób, natomiast w 2013 roku liczba stowarzyszeń wzrosła o 10, a członków o 72. W Starym Sączu na koniec 2013 roku działały 22 organizacje społeczne¹²⁰, co stanowiło 52,4% organizacji w całej Gminie, na wsiach 20. Łącznie organizacje te liczyły 1248 członków, w tym 628 w organizacjach mających siedzibę w Starym Sączu, 620 na wsiach¹²¹. Z dokonanej analizy wynika, że w Starym Sączu 8,6% dorosłych mieszkańców działa w organizacjach, a na wsi tylko 5,73%.

Mieszkańcy wsi największą aktywność wykazują w jednostkach ochotniczych straży pożarnych. Stowarzyszenia te skupiają ludzi pełnych zapału i ofiarności w służbie na rzecz społeczeństwa, niejednokrotnie narażając własne życie i zdrowie. Oprócz statutowej działalności jaką jest ochrona przeciwpożarowa, ratownictwo jednostki te prowadzą działania profilaktyczne w środowisku, pełnią wiele funkcji społeczno - kulturalnych na wsi. Strażacy uczestniczą w świętach i uroczystościach państwowych, religijnych, zabezpieczają wiele imprez kulturalnych i sportowych. Pełnią funkcję edukacyjną, szkoląc młodych adeptów pożarnictwa, organizują wiele imprez, pokazów ratownictwa i zawodów strażackich. Jednostki Ochotniczych Straży Pożarnych należą do najstarszych i najbardziej popularnych organizacji pozarządowych na wsiach, pełnią funkcję samopomocy, działają społecznie, zrzeszają ponad 90% mężczyzn. Na terenie Miasta i Gminy funkcjonuje siedem jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych. W 2006 roku zrzeszały 309 ochotników oraz 150 w Młodzieżowych Drużynach Pożarniczych.

¹¹⁹ K. Kajdanek, Miasto i wieś, w: A. Giza, M. Sikorska, *Współczesne społeczeństwo polskie*. Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2012, s. 172.

¹²⁰ <http://pcwop.starostwo.nowy-sacz.pl/>: organizacje pozarządowe Sądeckizny, pobrano 16 maja 2014 r.

¹²¹ http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/GS_stowarzyszenie_i_podm_spol_prowadz_dzial_gosp_2012.pdf, pobrano 16 maja 2014 r.

Tabela 3. 5. Liczba członków OSP w roku 2006 i 2013

Lp.	Siedziba OSP	liczba członków				data powstania
		2006		2013		
		dorośli	MDP	dorośli	MDP	
1.	Stary Sącz	52	0	57	17	1874
2.	Gołkowice Górne	57	18	65	15	1922
3.	Barcice	32	20	22	0	1927
4.	Moszczenica Niżna	37	12	63	14	1931
5.	Przysietnica	34	25	46	12	1935
6.	Gaboń	38	32	47	0	1967
7.	Moszczenica Wyżna	59	43	57	0	1994
Razem		309	150	357	58	

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji uzyskanych od Prezesów OSP w poszczególnych miejscowościach

W 2013 roku liczba dorosłych ochotników wzrosła o 48, zasilili ją pełnoletni ochotnicy z młodzieżowych drużyn. Generalnie liczba strażaków zmniejszyła się o 9,6%¹²². Ochotnicza Straż Pożarna w Starym Sączu powstała w 1874 roku, najmłodsza jednostka OSP została utworzona w 1994 roku w Moszczenicy, organizacje te niezmiennie funkcjonują.

W analizowanym okresie, w latach 2006 - 2013 likwidacji uległo siedem stowarzyszeń:

- Stowarzyszenie Prowincja w Starym Sączu - likwidacja w 2008 r.
- Starosądeckie Stowarzyszenie Prywatnej Przedsiębiorczości - likwidacja w 2008 r.
- Stowarzyszenie Drogami Tischnera - Koło w Starym Sączu - likwidacja w 2008 r.
- Stowarzyszenie „Maltańska Służba Medyczna” w Starym Sączu - likwidacja w 2009 r.
- Stowarzyszenie Sadeckie Centrum Pielgrzymowania im. Jana Pawła II w Starym Sączu - likwidacja w 2011 r.
- Uczniowski Klub Sportowy w Starym Sączu - likwidacja w 2013 r.
- Stowarzyszenie „Polska w Europie” - likwidacja w 2013 r.

Klub Sportowy „Jaworzynka” w Gołkowicach oraz Sądeckie Towarzystwo Edukacyjne w 2011 roku zawiesiło działalność¹²³.

Z przedstawionych badań wynika jednoznacznie, że mieszkańcy Gminy są mało aktywni, tylko 7% wykazuje zainteresowanie udziałem w życiu wspólnoty samorządowej, zarówno w działalności samorządowej jak i społecznej. Dane te nie są optymistyczne.

¹²² <http://bip.stary.sacz.pl/pl/57212/1/organizacje-pozarządowe-wykaz.html>, pobrano 16 maja 2014 r.

¹²³ Dane dotyczące organizacji pozarządowych pozyskano z Krajowego Rejestru Sądowego, Powiatowego Centrum Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi i Urzędu Miejskiego, oraz stronie www.ngo.pl (stronie organizacji pozarządowych), przy czym informacje o organizacjach, a w szczególności rok powstania, liczba członków, formy aktywności oraz likwidacji zweryfikowano na podstawie informacji uzyskanych od liderów tych organizacji.

3.3. Postawy obywatelskie młodzieży Gminy Stary Sącz - analiza badań ankietowych

Przeprowadzone badania organizacji pozarządowych wskazują, że najliczniejszą grupę osób aktywnych w różnorodnych formach działalności prezentują osoby powyżej 50 roku życia. Dlatego też niezmiernie istotnym dla badacza było uzyskanie wiedzy w jakim stopniu młode pokolenie, odczuwa potrzebę działania na rzecz wspólnego dobra, czy jest zainteresowana życiem lokalnej wspólnoty. Czy na przykładzie grupy starsządeckich maturzystów potwierdzi się opinia Jadwigi Odorzyńskiej - Kondek z Instytutu Badań Rynku, Konsumpcji i Koniunktur, że ludzie młodzi stanowią istotny potencjał społeczno - gospodarczego rozwoju kraju i poszczególnych regionów, a młodych ludzi cechuje wysoki poziom aspiracji do zajmowania liczącego się miejsca wśród ludzi aktywnych i przedsiębiorczych¹²⁴. Czy bardziej potwierdzi się zdanie polskiego socjologa Ireneusza Krzemińskiego. Socjolog, przeprowadził bowiem analizę polityczno - społecznych uwarunkowań niechęci do uczestnictwa i obywatelskiej aktywności. W swoim badaniu zwrócił uwagę na czynniki, które powodują bierność społeczeństwa, czyli czynnik związany z nierozliczeniem komunizmu, co jego zdaniem miało istotny wpływ na sposób w jaki tworzyły się i funkcjonują demokratyczne instytucje w tym system edukacji. Swoją opinię podparł badaniem przeprowadzonym przez Instytut Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego. Badacze tego Uniwersytetu pytali w jakim stopniu szkoła kształtuje postawy obywatelskie i uczy zachowań demokratycznych. Wyniki badań były dość jednoznaczne i przygnębiające. Analiza pokazała, że niewielu nauczycieli jest przekonanych, że jednym z zadań wychowawczych szkoły jest przygotowanie uczniów do samodzielnego, obywatelskiego życia, że powinno się kształtować postawy prodemokratyczne. Krzemiński, za ten stan obwinia fakt zwycięstwa cynicznej filozofii polityki, która ma zdecydowany wpływ na praktyki wychowawcze w domu i w szkole. Autor przekonuje, że młodzież jest aktywna, pełna rozsądku, tolerancyjna, ale nie widzi potrzeby współpracy z innymi, nie potrafi tego, a tym bardziej nie czuje wewnętrznej potrzeby działania na rzecz innych¹²⁵.

Czy zatem polski system edukacji przekazuje społeczeństwu obywateli biernych, nastawionych tylko i wyłącznie na realizację własnych planów i zamierzeń, czy młodzi ludzie potrafią pomóc drugiemu? Odpowiedzi na te problemy miało dostarczyć badanie, które zostało przeprowadzone w kwietniu 2014 roku. W badaniach wzięło udział 77,82% maturzystów, czyli 200 uczniów klas maturalnych jednego z dwóch Liceów

¹²⁴ J. Odorzyńska - Kordek, J., Uznanie wartości, aspiracje i opinie o warunkach życia młodych w regionie, w: *Miejsce i rola ludzi młodych w regionie*, pr. zbior. pod red. A. Olejniczuk - Merta, Wydawnictwo Akademickie Sedno, Warszawa 2013, s. 35 – 43.

¹²⁵ Krzemiński, J., W szponach złej polityki. „Znak” 2002, nr 6, s. 29.

Ogólnokształcących w Starym Sączu. Wśród respondentów zdecydowanie dominowała płeć żeńska - 150 ankiet zostało wypełnione przez kobiety, 50 przez mężczyzn. Większość respondentów to osoby mieszkające na wsi - 122 osoby, w tym 96 kobiet i 26 mężczyzn, pozostałe 78 osób to mieszkańcy Starego Sącza, 54 kobiety i 24 mężczyzn.

Celem badania było ustalenie poziomu aktywności młodego pokolenia w działalności społecznej oraz poziomu zainteresowania sprawami lokalnego samorządu, w jakim stopniu szkoła kształtuje postawy obywatelskie i uczy zachowań demokratycznych. Generalnie badacz był zainteresowany udziałem młodzieży w życiu społecznym Gminy Stary Sącz. Do celów badawczych zastosowano kwestionariusz ankiety (*załącznik nr 5*), jako zestaw pytań. Pytania od 1 do 8 miały służyć analizie postaw społecznych młodzieży i stopnia zainteresowania potrzebami drugiego człowieka, od 9 do 12 określić zainteresowania młodzieży i ustalić poziom wiedzy na temat możliwości korzystania z dostępnych źródeł informacji na temat życia Gminy, pozostałe pytania od 13 do 19 sprawdzały wiedzę na temat funkcjonowania samorządu gminnego, dostępności i korzystania z lokalnych źródeł informacji o funkcjonowaniu samorządu gminnego.

Pierwsze pytanie dotyczyło wiedzy na temat organizacji pozarządowych działających na terenie Miasta i Gminy.

Tabela 3.6. Odpowiedzi na pytanie: „Wymień co najmniej dwie organizacje pozarządowe, fundacje, organizacje kościelne), które działają na terenie Miasta i Gminy Stary Sącz”

Liczba osób, które wymieniły dwie organizacje	Liczba osób, które wymieniły jedną organizację	Liczba osób, które nie wymieniły żadnej organizacji
60	91	49

Dane zawarte w tabeli 3.6 pokazują, że 30% respondentów wymieniło dwie organizacje pozarządowe, 45,5% tylko jedną, natomiast 24,5% nie zna żadnej. Spośród 91 osób, które wymieniły przynajmniej jedną organizację pozarządową działającą na terenie Gminy, aż 60,43% wskazało na Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych Gniazdo w Starym Sączu.

Tabela 3.7. Odpowiedzi na pytanie: „Czy jesteś członkiem jakiejś organizacji pozarządowej?”

Liczba odpowiedzi	Odpowiedzi ankietowanych uczniów
51	tak
149	nie

Wyniki badania pokazują, że zdecydowana większość młodzieży tj. 74,5% nie należy do żadnej organizacji pozarządowej, 25,5% potwierdza przynależność do stowarzyszenia.

Tabela 3.8. Odpowiedzi na pytanie: „Czy w szkole podstawowej należałeś do jakiejś szkolnej organizacji?”

Liczba odpowiedzi	Odpowiedzi ankietowanych uczniów
76	tak
114	nie

Z udzielonych odpowiedzi wynika, większa liczba respondentów w okresie nauki w szkole podstawowej należała do szkolnych organizacji, prawie 38% udzieliła odpowiedzi twierdzącej, ponad połowa respondentów nie działała w żadnej organizacji.

Tabela 3.9. Odpowiedzi na pytanie: „Czy Twoi rodzice angażowali/angażują się w działalność społeczną?”

Liczba odpowiedzi	Odpowiedzi ankietowanych uczniów
66	tak
134	nie

Dane zawarte w tabeli 3.9. pokazują, że rodzice respondentów nie wykazują się zbyt dużą aktywnością społeczną, tylko 33% rodziców respondentów angażowało lub angażuje się w działalność społeczną, 67% wykazuje się biernością.

Tabela 3.10. Odpowiedzi na pytanie: „Czy chętnie angażujesz się w pomoc innym?”

Liczba odpowiedzi	Odpowiedzi ankietowanych uczniów
166	tak
9	nie
25	nie odczuwam takiej potrzeby

Kolejne pytanie dotyczyło podejścia do problemu pomocy drugiej osobie. Z udzielonych odpowiedzi wynika, że 83% badanych angażuje się w pomoc innym, tylko 4,5% nie pomaga innym, natomiast 12,5% nie odczuwa potrzeby pomagania.

Tabela 3.11. Odpowiedzi na pytanie: „Czy w ostatnim czasie wykonywałeś/wykonywałaś jakieś działanie na rzecz spoza kręgu Twojej najbliższej rodziny?”

Liczba odpowiedzi	Odpowiedzi ankietowanych uczniów
73	tak, pomagałem koledze/koleżance w nauce
9	tak, pomogłem chorej sąsiadce
38	tak, brałem udział w akcji charytatywnej
33	tak, zaopiekowałem się dzieckiem sąsiadki
17	tak, brałem udział w organizacji lokalnej imprezy
30	nie

Z odpowiedzi zawartych w tabeli 3.11. wynika, że 85% badanej młodzieży chętnie pomaga osobom spoza kręgu swojej rodziny, w tym ponad 36% zapewniło, że w ostatnim czasie pomagało koledze/koleżance w nauce, 19% brało udział w akcji charytatywnej, 16,5% zaopiekowało się dzieckiem z sąsiedztwa, 8,5% brało udział w organizacji lokalnej imprezy, tylko 15% nie wykazało się żadnym działaniem na rzecz osób spoza kręgu rodziny.

Tabela 3.12. Odpowiedzi na pytanie: „Czy uważasz, że warto pomagać innym?”

Liczba odpowiedzi	Odpowiedzi ankietowanych uczniów
164	tak
0	nie
36	nie mam zdania

Gotowość do pomagania innym deklaruje zdecydowana większość ankietowanych, 82% młodzieży uważa, że warto pomagać innym, ani jedna osoba nie zaznaczyła odpowiedzi, że nie warto pomagać, natomiast 18% nie miało zdania na ten temat. Pytanie to było otwarte, wymagało zatem od respondenta wysiłku z określeniem własnych odczuć. W uzasadnieniu odpowiedzi, „warto pomagać, bo”.... młodzież najczęściej podawała następujące odpowiedzi:

1. *kiedy my będziemy potrzebować pomocy, na pewno ją otrzymamy,*
2. *ponieważ sami możemy kiedyś potrzebować pomocy,*
3. *należy pomagać, aby większość społeczeństwa czuła się dobrze,*
4. *może to mieć duży wpływ na drugiego człowieka,*
5. *możemy zrobić coś pożytecznego dla osób, które potrzebują pomocy,*
6. *możemy odczuć satysfakcję z tego, że pomogliśmy innym,*
7. *pomoc innym daje nam poczucie radości i satysfakcji, dobro powraca*
8. *jeśli pomagam innym wiem, że w potrzebie też nie zostanę sama, pomaganie jest przyjemne i sprawia mi satysfakcję,*
9. *gdy człowiek pomaga innym jest spełniony, jego samoocena i poczucie wartości wzrasta,*
10. *nasza pomoc może być dla kogoś niezbędna, to czynienie dobra, spełnianie się, zdobywanie pewnych doświadczeń oraz satysfakcja.*

Udzielone odpowiedzi wyraźnie potwierdzają, że w każdym przypadku pomoc innym to działanie nie wykazujące charakteru pomocy bezinteresownej, młodzież uważa, że trzeba pomagać, bo coś na tym zyska dla siebie.

Tabela 3.13. Odpowiedzi na pytanie: „Jakie czynniki twoim zdaniem decydują, czy też skłaniają do podejmowania działań na rzecz innych?”

Liczba odpowiedzi	Odpowiedzi ankietowanych uczniów
23	korzyści materialne
141	chęć niesienia pomocy
151	możliwość nawiązania kontaktów
125	zdobycie doświadczeń i nowych umiejętności
10	nie mam zdania

Na postawione pytanie w tabeli 3.13. respondenci mieli możliwość zaznaczenia trzech odpowiedzi. Jak wynika z liczby odpowiedzi, ankietowani do najczęstszych czynników skłaniających do podejmowania działań na rzecz innych zaznaczyli w kolejności: możliwość nawiązania kontaktów, chęć niesienia pomocy, oraz zdobycie doświadczeń i nowych umiejętności.

Tabela 3.14. Odpowiedzi na pytanie: „Czy przeglądasz stronę internetową Gminy?”

Liczba odpowiedzi	Odpowiedzi ankietowanych uczniów
21	tak, przeglądam aktualności
13	tak, czytam ogłoszenia i komunikaty
22	tak, sprawdzam kalendarz imprez kulturalnych i sportowych
144	nie

W tabeli zawarto wyniki odpowiedzi na pytanie związane ze znajomością portalu internetowego Gminy Stary Sącz. Zdecydowana większość ankietowanych (72%) nie zna tej strony, nie przegląda treści w niej zawartych, zatem nie szuka informacji o wydarzeniach z życia politycznego i społecznego swojej Gminy. Na stronie www.stary.sacz.pl tylko 11% młodzieży poszukuje informacji o imprezach kulturalnych w mieście, 10,5% przegląda aktualności, 6,5% czyta ogłoszenia i komunikaty.

Tabela 3.15. Odpowiedzi na pytanie: „Wyjaśnij skrót BIP”

Liczba odpowiedzi	Odpowiedzi ankietowanych uczniów
74	prawidłowo
126	nieprawidłowo

W ankiecie zapytano o znajomość skrótu BIP. Z udzielonych odpowiedzi wynika, że młodzież nie umie prawidłowo go wyjaśnić. Zatem nie korzysta z tego wiarygodnego źródła informacji publicznej dla potrzeb własnej wiedzy i nauki. Ponad 63% ankietowanych udzieliła nieprawidłowej odpowiedzi.

Tabela 3.16. Odpowiedzi na pytanie: „Czy regularnie czytasz lokalne gazety?”

Liczba odpowiedzi	Odpowiedzi ankietowanych uczniów
45	tak
155	nie

Wyniki badania zawarte w tabeli 3.16. pokazują, że młodzież nie czyta gazet lokalnych. Odpowiedź negatywną podało 155 osób z 200 ankietowanych.

Tabela 3. 17. Odpowiedzi na pytanie: „Jakie informacje szczególnie Cię interesują”

Liczba odpowiedzi	Odpowiedzi ankietowanych uczniów
3	wydarzenia polityczne
3	gospodarka
8	informacje nt. wydarzeń z Gminy
28	informacje kulturalne, sportowe
1	informacje z życia znanych osób
2	ogłoszenia

Kolejne pytanie dotyczyło osób, które udzieliły odpowiedzi twierdzącej, miało ono na celu uzyskanie informacji skąd młodzi ludzie czerpią wiedzę na temat swojej Gminy, aktualnych wydarzeń, zapowiedzi i wielu informacji. Zamieszczone w tabeli 3.17. wyniki

uzyskane od ¼ ankietowanych potwierdziły, że młodzi czytają przede wszystkim informacje kulturalne i sportowe, zaledwie 7% wykazuje zainteresowanie wydarzeniami politycznymi, gospodarką i informacjami na temat wydarzeń z Gminy.

Tabela 3.18. Odpowiedzi na pytanie: „Czy Twoi rodzice uczestniczą w wyborach, w których wybiera się radnych i burmistrza?”

Liczba odpowiedzi	Odpowiedzi ankietowanych uczniów
143	tak
19	nie
11	rzadko
18	nie wiem
9	nie interesuje mnie to

Dane zawarte a tabeli 3.18. dotyczyły aktywności obywatelskiej rodziców ankietowanych, przejawiającej się udziałem w wyborach do samorządu gminnego. Ponad 71,% potwierdza, że ich rodzice uczestniczą w wyborach lokalnych, 9% odpowiedziało, że rodzice nie głosują, 13,5% młodzieży nie wie, bądź nie jest tym zainteresowana.

Tabela 3.19 Odpowiedzi na pytanie: „Czy interesujesz się polityką?”

Liczba odpowiedzi	Odpowiedzi ankietowanych uczniów
55	tak
145	nie

Kolejne pytanie dotyczyło zainteresowania młodzieży licealnej polityką, zdecydowanie brak zainteresowania polityką potwierdziło 72,5%.

Tabela 3.20. Odpowiedzi na pytanie: „Czy zamierzasz jesienią bieżącego roku wziąć udział w wyborach samorządowych?”

Liczba odpowiedzi	Odpowiedzi ankietowanych uczniów
121	tak
40	nie
39	nie wiem

Dane zawarte w tabeli 3.20. pokazują, że młodzież maturalna w większości deklaruje udział w najbliższych wyborach do samorządu gminnego. Ponad 60% planuje wziąć udział w wyborach, 20% nie, 19,5% nie jest zdecydowana.

Tabela 3.21. Odpowiedzi na pytanie: „Czy w najbliższych wyborach zagłosujesz na tego kandydat co Twoi rodzice?”

Liczba odpowiedzi	Odpowiedzi ankietowanych uczniów
40	tak
81	Nie, będzie to wyłącznie mój wybór i moja decyzja

Jak pokazują wyniki zawarte w tabeli 3.21. ankietowani, którzy wyrazili gotowość wzięcia udziału w wyborach samorządowych (60% z 200 ankietowanych) zapytani, czy

zagłosują tak jak ich rodzice zdecydowanie odpowiedzieli, że będzie to wyłącznie ich wybór i decyzja, tylko 33 % zagłosuje pod wpływem swoich rodziców.

Tabela 3.22. Odpowiedzi na pytanie: „Czy uważasz, że Twój głos oddany w wyborach jest ważny?”

Liczba odpowiedzi	Odpowiedzi ankietowanych uczniów
76	tak
42	raczej nie
3	nie
0	zdecydowanie nie
0	nie mam zdania

Kolejne pytanie dotyczyło osób, które zadeklarowały gotowość wzięcia udziału w wyborach samorządowych. Pytanie dotyczyło zagadnienia zaufania i wiary w skuteczność udziału w życiu politycznym. Wyniki przeprowadzonego badania wskazują, że ponad 62% uważa, że głos oddany w wyborach jest ważny, zaledwie 2,5% badanych jest zdania, że jego głos nie jest ważny. Pozostała część ankietowanych (34%) twierdzi, że głos oddany w wyborach raczej nie ma znaczenia.

Tabela 3.23. Odpowiedzi na pytanie: „Wybory burmistrza odbywają się...”

Liczba odpowiedzi	Odpowiedzi ankietowanych uczniów
122	co 4 lata
11	co 6 lat
0	raz na 10 lat
42	nie wiem
25	nie interesuje mnie to

W tabeli 3.23. zawarto informacje na temat znajomości z zakresu wychowania obywatelskiego, na pytanie jak często odbywają się wybory burmistrza ponad 60% udzieliło poprawnej odpowiedzi, 20% nie potrafiło odpowiedzieć na to pytanie.

Tabela 3.24. Odpowiedzi na pytanie: „Czy jesteś związany z miejscem zamieszkania?”

Liczba odpowiedzi	Odpowiedzi ankietowanych uczniów
144	tak
21	nie
35	nie mam zdania

Młodzież uczestnicząca w badaniu jest związana z miejscem zamieszkania, tylko 10% nie czuje przywiązania do swojej miejscowości, natomiast 17,5% nie potrafi na to pytanie odpowiedzieć, nie ma zdania w tym zakresie.

Badania ankietowe wykazały, że młodzież odczuwa potrzebę pomagania drugiej osobie, ale nie bezinteresownie, oczekuje w zamian tego samego dla siebie. Młodzież deklaruje udział w najbliższych wyborach samorządowych, ale nie interesuje się sprawami lokalnej wspólnoty, młodzież nie czyta lokalnych gazet. Niewielki odsetek ankietowanych posiada wiedzę na temat działających stowarzyszeń na terenie Gminy.

ROZDZIAŁ 4.

Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych Gniazdo

4.1. Misja, cele, członkowie Stowarzyszenia

Potrzeba powołania organizacji zajmującej się sprawami ludzi niepełnosprawnych, wynika z przemyśleń, własnych doświadczeń, rozmów i obserwacji otoczenia, w którym osoby niepełnosprawne po zakończeniu szkolnej edukacji są skazane na cztery ściany własnego domu i „towarzystwo telewizora” i brak sensownego zajęcia, egzystują na marginesie życia społecznego czy rodzinnego¹²⁶. Te słowa padły z ust Zofii Wcisło - prezes Stowarzyszenia Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych Gniazdo na pierwszym spotkaniu członków i sympatyków stowarzyszenia w Cyganowicach 9 lipca 2006 roku.

Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych Gniazdo jest najbardziej prężną i rozpoznawalną organizacją w Gminie. Organizacja została założona przez osoby, których osobiste doświadczenia skłoniły do poszukiwania sposobów radzenia sobie z życiowymi problemami i poszukiwania nowych rozwiązań. Były to osoby w większości posiadające dzieci niepełnosprawne, a stowarzyszenie dawało im szansę na rozwiązanie nie tylko swoich problemów ale i pomoc innym. *Powstało ono w trosce o godne życie osób niepełnosprawnych i ich rodzin. Godne to znaczy w przyzwoitych warunkach z możliwością sensownego spędzania czasu, nawiązywania przyjaźni, korzystania ze swoich talentów i szerokiego uczestnictwa w życiu społecznym¹²⁷.*

Członkami założycielami było 15 osób, tyle by można było dokonać formalności związanych z rejestracją stowarzyszenia zgodnie z obowiązującymi przepisami Ustawy z dnia 7 kwietnia 1999 roku Prawo o stowarzyszeniach, (Dz. U. 1989 nr 20, poz.104 ze zm.).

Stowarzyszenie rozpoczęło działalność 24 stycznia 2006 roku. Pod koniec tego roku organizacja liczyła już 61 osób. Stowarzyszenie zostało wpisane do Krajowego Rejestru Sądowego 6 kwietnia 2006 roku, a 15 listopada uzyskało status organizacji pożytku publicznego. Uzyskanie statusu OPP zobligowało stowarzyszenie do przekazywania sprawozdania merytorycznego i finansowego Ministrowi Pracy i Polityki Społecznej, obowiązek ten został wprowadzony Ustawą z dnia 22 stycznia 2010 r. o zmianie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz niektórych innych ustaw z dnia

¹²⁶ Wypowiedź Zofii Wcisło - z 9 lipca 2006 r. zawarta w czasopiśmie „Z Grodu Kingi”2006, nr 9, Spotkanie integracyjne w Cyganowicach.

¹²⁷ <http://www.gniazdo.sacz.pl/koncert-wdzieczności-2007/-Fragment wystąpienia p. Zofii Wcisło - Prezes Stowarzyszenia podczas Koncertu Wdzięczności 2007, pobrano 28 czerwca 2014 r.>

22 stycznia 2010 roku (Dz. U. 2010 Nr 28, poz. 146)¹²⁸. Pierwsze sprawozdanie Stowarzyszenie złożyło za 2009 rok. W roku 2011 na mocy § 17 ust.1 pkt 2 c i d oraz pkt 3 Statutu Stowarzyszenia wykreślono 26 osób z powodu nieusprawiedliwionej nieobecności w trzech kolejnych Walnych Zebraniach Członków Stowarzyszenia, za nieuregulowanie składek członkowskich przez trzy kolejne okresy składkowe, oraz śmierci członka¹²⁹.

Największym zadaniem inicjatorów powołania stowarzyszenia było utworzenie warsztatów terapii zajęciowej i środowiskowego domu samopomocy dla osób mniej sprawnych intelektualnie, integracja niepełnosprawnych ze środowiskiem, reprezentowanie interesów osób niepełnosprawnych wobec władz publicznych. Zaś celem: zapewnienie dzieciom i osobom niepełnosprawnym najlepszych warunków rozwoju i przystosowania do samodzielnego życia w społeczeństwie, wspieranie osób niepełnosprawnych w trudnej sytuacji życiowej, kształtowanie w świadomości społecznej właściwego stosunku do dzieci i osób niepełnosprawnych¹³⁰.

Do Stowarzyszenia należą: czynni i emerytowani nauczyciele, burmistrz Starego Sącza, działacze Związku Miejsko - Gminnego Polskiego Stronictwa Ludowego, lekarz pediatra, przedsiębiorcy, dyrektor Powiatowej i Miejsko - Gminnej Biblioteki Publicznej w Starym Sączu (*załącznik nr 4*).

Tabela 4.1. Zestawienie członków Stowarzyszenia ze względu na wiek

wiek	25 - 30	31- 50	51- 65	61-70	pow. 70 lat
liczba	2	8	14	15	7

Zródło: opracowanie własne na podstawie listy członków Stowarzyszenia - archiwum Stowarzyszenia Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych Gniazdo w Starym Sączu

Wśród członków stowarzyszenia najliczniejszą grupę, bo 78% stanowią osoby powyżej 50 roku życia, tylko 4% to osoby poniżej 30 roku życia, ponad 56% ogółu członków pobiera świadczenia emerytalno - rentowe. Generalnie w stowarzyszeniu brakuje ludzi młodych.

Aktualnie według stanu na 31 grudnia 2013 roku Stowarzyszenie liczy 46 aktywnych członków, w tym 9 mężczyzn, 37 kobiet. Średnia wieku członka stowarzyszenia wynosi 58 lat, najmłodszy członek liczy 29 lat, najstarszy 82. Ponad 60% członków posiada wykształcenie średnie, 28% wykształcenie wyższe. Wśród członków organizacji 32% posiada dziecko niepełnosprawne.

¹²⁸ <http://www.pozYTEK.gov.pl/OPP,-,obowiazki,sprawozdawcze,724.html>, pobrano 28 czerwca 2014 r.

¹²⁹ <http://www.gniazdo.sacz.pl/statut/>, pobrano 30 czerwca 2014 r. informacje o przyczynach wykreślenia z listy członków Stowarzyszenia uzyskano od Prezesa Stowarzyszenia podczas przeprowadzonej rozmowy 30 czerwca 2014 r.

¹³⁰ <http://www.gniazdo.sacz.pl/statut/>, pobrano 28 czerwca 2014 r.

W Zarządzie Stowarzyszenia działają:

- Zofia Wcisło - prezes zarządu (pełni funkcję od 2006 roku)
- Wojciech Lasek - wiceprezes zarządu (pełni funkcję od 2006 roku)
- Barbara Konieczny - skarbnik
- Anna Górz - sekretarz
- Grażyna Bednarczyk - członek zarządu.

4.2. Działalność Stowarzyszenia

Stowarzyszenie prowadzi bardzo szeroką działalność w środowisku lokalnym. Działania te są możliwe dzięki skutecznemu pozyskiwaniu środków finansowych ze źródeł zewnętrznych. Do współpracy Stowarzyszenie zaprosiło wiele podmiotów funkcjonujących na terenie gminy i poza gminą. Powszechnie znane są w środowisku lokalnym przedsięwzięcia realizowane wspólnie z Powiatową i Miejsko - Gminną Biblioteką Publiczną w Starym Sączu, Prywatnym Gimnazjum, Towarzystwem Miłośników Starego Sącza.

Dzięki wspólnym działaniom Stowarzyszenie przełamuje społeczne uprzedzenia, stereotypy, integruje społeczeństwo, podejmuje działania mające na celu poprawę jakości życia osób, szerząc tolerancję i otwartość na potrzeby osób niepełnosprawnych.

Główną działalnością Stowarzyszenia jest prowadzenie Środowiskowego Domu Samopomocy, siedziba którego mieści się w budynku dawnego przedszkola - w Starym Sączu przy ulicy Cyganowice 95. Właścicielem nieruchomości jest Gmina Stary Sącz, majątek ten został oddany w użyczenie Stowarzyszeniu, celem prowadzenia w nim ośrodka wsparcia dziennego dla osób przewlekle chorych psychicznie i upośledzonych umysłowo. Placówka funkcjonuje w oparciu o przepisy prawa określone w ustawach oraz Statutu oraz regulaminu

131

¹³¹ Na podstawie statutu zawartego na stronie internetowej <http://www.gniazdo.sacz.pl/cele-i-zalozenia-sds/> - data pobrania 30 czerwca 2014 roku ustalono, że placówka wsparcia dziennego funkcjonuje na podstawie - ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tekst jednolity: Dz. U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1362 z póź. zm.) ; ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego(Dz. U. z 1994r. Nr 111, poz. 535 z póź. zm.); ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz. U. z 2009 r. Nr 152, poz. 1223 z póź. zm.);ustawy Kodeks Pracy z dnia 26 czerwca 1974 r. (tekst jednolity: Dz. U. z 1998 r., Nr 21, poz. 94);Rozporządzenia Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 11 grudnia 1995 roku w sprawie psychiatrycznych świadczeń zdrowotnych w domach pomocy społecznej i środowiskowych domach samopomocy (Dz. U. z 1996 r. Nr 5, poz. 38); Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 9 grudnia 2010 r. w sprawie środowiskowych domów samopomocy (Dz. U. z 2010 r. Nr 238 poz.1586); Umowy zawartej z Gminą Stary Sącz a Stowarzyszeniem Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „Gniazdo”; Statutu Stowarzyszenia Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „Gniazdo” Statutu oraz regulaminu Środowiskowego Domu Samopomocy w Starym Sączu.

Prowadzenie placówki wsparcia dziennego jest zadaniem zleconym Gminie przez administrację rządową, Gmina otrzymuje środki na prowadzenie tej placówki z budżetu Wojewody Małopolskiego. Od 20 grudnia 2007 roku do nadal przedmiotowa placówka jest prowadzona na zlecenie Gminy przez Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych. Powierzenie prowadzenia Środowiskowego Domu Samopomocy odbywa się w drodze otwartego konkursu ogłaszanego przez Gminę na podstawie Ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie. Pierwsza umowa została zawarta 30 listopada 2007 roku. Ogółem w badanym okresie Stowarzyszenie przystępowało pięć razy do ogłaszanego przez Gminę konkursu, a umowy na realizację zadań z zakresu pomocy społecznej zawierane były na czas określony, z czego trzy na okres jednego roku, dwie na okres trzech lat. Aktualnie Stowarzyszenie prowadzi Środowiskowy Dom Samopomocy na podstawie umowy z 9 listopada 2012 r. zawartej z Gminą Stary Sącz na okres trzech lat tj. od 1 stycznia 2013 roku do 31 grudnia 2015 roku. Na prowadzenie zajęć z 35 osobami przewlekle chorymi Stowarzyszenie otrzymało dotacje w następujących wysokościach: w 2008 r. - 308 700,00 złotych; w 2009 r. - 365 400,00 złotych, w 2010 r. - 365 400,00 złotych; w 2011 r. - 365 400,00 złotych; w 2012 r. - 383 460,00 złotych; w 2013 r. - 380 000,00 złotych.

W Środowiskowym Domu Samopomocy uczestnicy mają możliwość nabywania umiejętności społecznych i funkcjonowania w życiu codziennym, uczą się prostych czynności takich jak: higiena osobista, przygotowywania posiłków, sprzątania, oprócz tego korzystają z zajęć prowadzonych w kilku pracowniach: garncarskiej, plastycznej. Podczas sześciogodzinnego pobytu mają zapewnioną niezbędną opiekę oraz terapię ruchową, w tym: zajęcia sportowe, turystykę i rekreację. Uczestnicy Środowiskowego Domu Samopomocy mają szeroki kontakt ze społeczeństwem, przyjmując gości oraz uczestnicząc w różnych imprezach i zajęciach poza ośrodkiem, organizowanych przez Stowarzyszenie i kierownictwo domu oraz inne placówki, szkoły czy zaprzyjaźnione instytucje (takich, jak: zawody sportowe, przeglądy artystyczne czy spotkania integracyjne)¹³². Prowadzenie Domu Samopomocy wymaga spełnienia wielu wymogów, wśród których znajduje się wymóg zatrudnienia kadry posiadającej odpowiednie kwalifikacje. Warunki zatrudnienia określone są w art.122 Ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (Dz. U. z 2003 roku, poz. 182 z póź. zm.). W Środowiskowym Domu Samopomocy Stowarzyszenie zatrudnia 12 pracowników w ramach 10,375 etatów, oraz w ramach umów zleceń: psychologa, muzykoterapeutę i fizjoterapeutę. Działalność prowadzona w przedmiotowej placówce

¹³²Czech, J., Tutaj zamieszka tylko dobro, „Z Grodu Kingi” 2008, nr 2, s. 3.

podlega corocznej kontroli przez Małopolski Urząd Wojewódzki, Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, Sanepid oraz Urząd Miejski. Księgowość Domu prowadzona jest przez Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych Gniazdo.

Stowarzyszenie opiera swoją działalność na pracy społecznej ogółu członków. Przykładem wielkiej determinacji i zaangażowania zarządu i pozostałych członków Stowarzyszenia jest otwarta 10 czerwca 2010 roku Galeria „Pod Gniazdem”. Na cele galerii zaadaptowano zabytkową sień w budynku, w którym mieści się siedziba Stowarzyszenia. Jest to miejsce ekspozycji twórczości osób niepełnosprawnych i integracji środowiska artystycznego. Galeria funkcjonuje w okresie od czerwca do października, codziennie w godzinach od 10.00 - 18.00. W tych godzinach każdy może obejrzeć wystawy i wernisaże lokalnych twórców, w tym podopiecznych Środowiskowego Domu Samopomocy. W Galerii Pod Gniazdem zatrudniona jest osoba na $\frac{3}{4}$ etatu.

4.3. Fundusze Stowarzyszenia na realizację zadań statutowych i zleconych

Stowarzyszenie posiada majątek, na który składają się składki członkowskie, dotacje, darowizny, spadki, zapisów, dochodów z majątku Stowarzyszenia, oraz dochody z własnej działalności oraz ofiarności publicznej.

Tabela 4.2. Przychody i koszty stowarzyszenia w 2013 roku

ZESTAWIENIE PRZYCHODÓW I KOSZTÓW ZA 2013 R.	
PRZYCHODY	WARTOŚĆ w złotych
DOTACJE	
dotacja na prowadzenie Środowiskowego Domu Samopomocy	390 450,00
dotacja na realizację projektu: Międzynarodowy Turniej Bocci	39 718,53
zwrot niewykorzystanej dotacji w 2012 r. na Integracyjny teatrzyk Muzyczny ATI	1,96
dofinansowanie do rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych	17 080,08
dofinansowanie do rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych	2 544,40
dofinansowanie do zakupu samochodu	17 126,44
dofinansowanie Rajdu św. Kingi	2 820,00
dofinansowanie do Koncertu Wdzięczności	4 180,00
PRZYCHODY Z ODPLATNEJ DZIAŁALNOŚCI POŻYTKU PUBLICZNEGO	
przychody z Galerii Pod Gniazdem	1 850,00
POZOSTAŁE PRZYCHODY	
składki członkowskie	1 580,00
wpływy z 1% podatku	46 170,07
darowizny od firm	3 900,00
darowizny od osób fizycznych	29 701,00

wpływy ze zbiórek publicznych	2 662,00
przychody finansowe	287,61
RAZEM PRZYCHODY	560 072,09
KOSZTY	
realizacja projektów: „Visegrad - Boccia Cup” oraz „Ceramika naszą szansą”	75 436,93
prowadzenie Środowiskowego Domu Samopomocy	393 808,34
dopłata do ŚDS	20 199,65
pomoc finansowa dla podopiecznych	29 701,11
wyposażenie pracowni logopedycznej	598,19
imprezy integracyjno - okolicznościowe	4 862,63
rajd ”Szlakiem Św. Kingi”	4 706,25
Koncert Wdzięczności	7 141,66
Koszty działalności statutowej, odpłatnej pożytku publicznego	
„Galeria Pod Gniazdem”	5 755,51
RAZEM KOSZTY DZIAŁALNOŚCI STATUTOWEJ	542 210,27
Administracja w tym:	32 431,87
zużycie materiałów i energii	719,37
usługi obce	3 699,41
delegacje	142
podatki i opłaty	40,00
amortyzacja środków trwałych	24 809,64
koszty wynagrodzeń	3 021,45
KOSZTY FINANSOWE	1 050,43
KOSZTY OGÓLEM	575 692,57

Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdania merytorycznego Stowarzyszenia Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych Gniazdo za 2013 r.

Na podstawie sprawozdania z wykonania budżetu za 2013 rok ustalono, że budżet stowarzyszenia zamknął się kwotą 575 692,57 złotych. Prawie 85% przychodów stanowią dotacje, 15% przychody z odpłatnej działalności pożytku publicznego, wpływy z 1% podatku sięgają kwoty 46 tysięcy złotych.

Stowarzyszenie oprócz stałej działalności, jaką jest prowadzenie Środowiskowego Domu Samopomocy realizuje wiele innych przedsięwzięć, w tym imprezy okolicznościowe, rajdy turystyczne, festyny. Na tego rodzaju inicjatywy musi zdobywać odrębne środki finansowe, poprzez udział w konkursach i naborach ogłaszanych przez podmioty administracji publicznej. Jak ustalono w trakcie prowadzonych badań Stowarzyszenie skutecznie pozyskuje środki zewnętrzne, dzięki czemu w okresie od 2009 - 2013 zrealizowało wiele projektów przy finansowym wsparciu ze środków Unii Europejskiej, Marszałka Województwa Małopolskiego, Państwowego Funduszu Osób Niepełnosprawnych oraz Starostwa Powiatowego.

Tabela 4.3. Wykaz projektów zrealizowanych ze środków zewnętrznych

Lp.	Tytuł projektu	okres realizacji projektu	wartość projektu w złotych
1.	Integracyjny Teatrzyk Muzyczny w Starym Sączu	2009	48 640,00
2.	Wystarczy tylko chcieć	2009 - 2010	49 378,00
3.	Nigdy nie rezygnuj z marzeń	2010 - 2011	47 440,00
4.	Bierzemy sprawy w swoje ręce	2011	49 162,00
5.	Teatrzyk naszym wspólny sukcesem	2011 - 2012	49 966,00
6.	Boccia - integracja i rozwój	2011 - 2012	49 977,00
7.	Garncarstwo - powrót do tradycji	2011	8 148,00
8.	Amatorski Teatrzyk Integracyjny - ATI	2012	55 000,00
9.	Międzynarodowy Turniej Bocci	2013	40 000,00
10.	Ceramika naszą szansą	2013	17 000,00
Razem:			414 711,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Stowarzyszenia Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych Gniazdo w Starym Sączu

W grudniu 2010 roku Stowarzyszenie zostało uznane za jedną z najlepszych organizacji pozarządowych i otrzymało Nagrodę Marszałka Województwa Małopolskiego „Kryształ Soli”. W uzasadnieniu przyznania nagrody napisano: Stowarzyszeniu na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „Gniazdo” ze Starego Sącza nagrodę przyznano *za całokształt działań na rzecz osób niepełnosprawnych, przełamywanie społecznych uprzedzeń i stereotypów. Za kreowanie pozytywnego wizerunku i stosunku do osób niepełnosprawnych w lokalnej społeczności, a w szczególności za kompleksowy i konsekwentny program aktywizacji osób niepełnosprawnych poprzez muzykę i teatr z równoczesną promocją sztuki osób niepełnosprawnych.*

Działające od 2006 roku Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych Gniazdo jest przykładem wielkiej aktywności, przyjęcia obowiązków i troski o osoby szczególnie pokrzywdzone przez los. Ciągłe poszukiwanie przez liderów tego stowarzyszenia sposobów radzenia sobie z życiowymi problemami i poszukiwanie nowych rozwiązań dawało i wciąż daje szansę na rozwiązanie nie tylko swoich problemów ale i pomoc innym.

ZAKOŃCZENIE

Istota społeczeństwa obywatelskiego tkwi we wspólnym działaniu i wspólnym celu. Społeczeństwo obywatelskie to zbiorowość aktywna, rozumna, zaangażowana w wiele dziedzin życia publicznego, kontrolująca poczynania władzy, gotowa do ustępstw i troski o coś więcej niż własny interes. Główny problem badawczy pracy dotyczył kwestii społeczeństwa w Gminie Stary Sącz, w szczególności badania ukierunkowane zostały w celu ustalenia, czy społeczeństwo Gminy Stary Sącz można nazwać społeczeństwem obywatelskim, w którym obywatele mają realny wpływ na działania władzy i ją kontrolują, podejmują własne inicjatywy i potrafią działać na rzecz wspólnego dobra. Celem pracy było uzyskanie odpowiedzi na te pytania, tym samym uzyskanie wiedzy na temat aktywności mieszkańców Gminy, przejawiającej się w działalności publicznej (samorządowej) i działalności społecznej. Problem badawczy był ukierunkowany na uzyskanie odpowiedzi na kilka pytań szczegółowych: jaki jest poziom aktywności wyborczej, jakie są formy aktywności, jakie cechy indywidualne mają wpływ na aktywność, jaka część społeczeństwa jest zaangażowana w organizacjach pozarządowych, czy bardziej aktywni są mieszkańcy miasta czy wsi, czy młodzież wykazuje gotowość do zaangażowania się w działalność społeczną i zainteresowanie życiem społeczności lokalnej.

Temat badań był bardzo rozległy, obejmował zarówno analizę udziału obywateli w działalności publicznej poprzez kandydowanie i udział w wyborach radnych i burmistrza, wyborach przedstawicieli samorządu mieszkańców wsi i osiedli, zaangażowanie w sprawowaniu kontroli i podejmowaniu decyzji przez władze samorządowe poprzez udział w zebraniach wiejskich i osiedlowych jak również udział obywateli w działalności organizacji pozarządowych. By rzetelnie przeprowadzić badania, niezbędnym okazała się analiza wielu danych dotyczących wyborów samorządowych, zebrań wiejskich, oraz działalności stowarzyszeń i fundacji za okres od 2006 do 2013 roku.

Przeprowadzone badania pozwoliły odpowiedzieć na postawione pytania. Zachowania wyborcze mieszkańców miasta i wsi są porównywalne, niewiele ponad 50% uprawnionych do głosowania uczestniczy w wyborach samorządowych, w 2006 roku frekwencja wynosiła 51,44% (miasto - 51,04%, wieś - 51,69%), w 2010 roku 0,67% więcej osób wzięło udział w wyborach, frekwencja wynosiła 52,11%. Natomiast w przedterminowych wyborach burmistrza, które odbyły się w trakcie kadencji zdecydowanie mniej osób głosowało. O wyborze burmistrza zdecydowało tylko 36,88% uprawnionych do głosowania.

Analiza protokołów zebrań mieszkańców pozwoliła ustalić, że mieszkańcy zarówno wsi, jak i miasta nie wykazują większego zainteresowania sprawami lokalnymi, wybory sołtysa i przewodniczącego zarządu osiedla odbyły się w każdej miejscowości w drugim terminie, z powodu braku wymaganej liczby obecnych (zgodnie ze Statutem Sołectwa zebranie jest ważne, gdy uczestniczy w nim co najmniej 10% mieszkańców). W zebraniach, na których dokonuje się wyboru kandydatów do pełnienia funkcji w organach samorządu wsi uczestniczyło w 2007 roku 7,02% uprawnionych, w 2011 roku 9,07%. Należy jednak podkreślić, że nieco większa frekwencja zauważalna była w małych liczebnie miejscowościach, takich jak Myślec, Łazy Biegonickie i Skrudzina.

Słabe zaangażowanie obywateli przejawia się również w sprawowaniu kontroli i podejmowaniu decyzji przez władze samorządowe. W zebraniach, na których dokonuje się podziału funduszu sołectkiego, podejmuje się decyzje w sprawie zarządu mieniem komunalnym, opiniuje się przedstawione do konsultacji przez Radę Miejską i Burmistrza projekty uchwał uczestniczyły w 2007 roku średnio 44 osoby, w 2011 roku tylko 33 osoby. Mieszkańcy nie wykazują też większego zainteresowania wspieraniem organów Gminy w realizacji zadań służących poprawie warunków życia, czego przykładem było tworzenie Planów Odnowy Miejscowości, strategicznego dokumentu niezbędnego do ubiegania się o przyznanie pomocy finansowej w ramach działania „Odnowa i rozwój wsi”. Najważniejszą przesłanką tego dokumentu była mobilizacja mieszkańców do uczestnictwa zarówno w procesie identyfikacji problemów najbliższego otoczenia jak i włączenia ich do procesów mających na celu rozwiązywanie tych problemów. Plany te powstały w wyniku konsultacji społecznych w sześciu miejscowościach, w zebraniach, na których omawiano sprawy przyszłości wsi wzięło udział średnio zaledwie 6.31% mieszkańców.

Badania aktywności w organizacjach pozarządowych wykazało również niski poziom partycypacji obywatelskiej, na koniec 2006 roku 1177 osób działało w 32 stowarzyszeniach, co stanowi 7,08% pełnoletnich mieszkańców, natomiast w 2013 roku w 42 stowarzyszeniach 1248 osób (6,88%). Ta niewielka liczba mieszkańców Gminy angażuje się w różnorodne formy działalności, realizując społecznie użyteczne inicjatywy na rzecz lokalnego środowiska. Ponad 26% stowarzyszeń działa w obszarze kultury, ochrony dziedzictwa kultury i aktywizacji społeczności lokalnej, 21% organizacji to stowarzyszenia kościelne, zajmujące się działalnością charytatywną, 16,7% stanowią stowarzyszenia sportowe, tyle samo ochotnicze straże pożarne. Natomiast 9,52 % organizacji wskazuje obszar działania na rzecz osób niepełnosprawnych i chorych, taki sam odsetek to organizacje zrzeszające hobbystów w zakresie wędkarstwa, hodowli gołębi i fotografii. Po 2006 roku powstało 10 nowych

organizacji, zdaniem badacza może mieć to związek z możliwością uzyskania środków finansowych na działalność. Wejście Polski do Unii Europejskiej stworzyło szansę na dodatkowe źródło finansowania działalności stowarzyszeń.

W niniejszej pracy zawarte zostały badania ukierunkowane na uzyskanie odpowiedzi na pytanie, jakie cechy indywidualne mają wpływ na aktywność, w wyniku przeprowadzonych analiz ustalono, że największą aktywność w działalności samorządowej wykazują osoby w wieku 48 - 50 lat, średnia wieku kandydata na radnego wynosiła w 2006 roku 48 lat w 2010 roku 50 lat. Średni wiek radnego wynosi 50 lat. Funkcję sołtysa oraz członków rad sołeckich pełniły i pełnią osoby powyżej 40 roku życia, zdecydowanie brak jest ludzi młodych. Kandydatami na sołtysów są osoby, których średnia wieku wynosi 47, natomiast kandydaci do rad sołeckich o rok młodszy. Działalnością w Radzie Miejskiej i organach pomocniczych gminy zainteresowani są mężczyźni, kobiety stanowią zaledwie ok. 15%.

Wyniki badań wpływu cech indywidualnych, takich jak: wiek, płeć, wykształcenie, miejsce zamieszkania, na aktywność obywatelską pokazały, że najbardziej aktywni są mężczyźni, średnia wieku ludzi aktywnych waha się od 50 - 58 lat. Nieznacznie większą aktywność w działalności samorządowej wykazują mieszkańcy wsi. Dane ilościowe dotyczące pochodzenia działaczy samorządowych i członków organizacji pozarządowych z miasta i ze wsi są porównywalne. Jak wynika z dokonanych analiz udział mieszkańców wsi w wyborach w badanym okresie jest nieznacznie większy, różnica nie przekracza nawet 1% w stosunku do mieszkańców Starego Sącza. W 2010 roku frekwencja w wyborach zwiększyła się na wsi o 0,73%, w mieście o 0,61%. W wyborach samorządowych 2006 i 2010 frekwencja była porównywalna. W większości aktywność obywatelską przejawiają osoby z wykształceniem średnim. W trakcie badań ustalono, że 26,4% (33 osoby) kandydujących to osoby, które kandydowały w wyborach do samorządu gminnego w 2006 roku, ok. 40 - 62% radnych to osoby od wielu lat zaangażowane w działalność samorządową, członkowie stowarzyszeń i organizacji kościelnych. W tym miejscu należy podkreślić, że ludzie młodzi nie wykazują większego zaangażowania w życie lokalnej wspólnoty. Niewielki odsetek młodych kandyduje na radnego, brak jest też młodych członków w funkcjonujących organizacjach pozarządowych.

Badania ankietowe młodzieży klas maturalnych wykazały, że niewielki procent młodzieży wykazuje zainteresowanie sprawami Gminy, młodzi ludzie nie czytają lokalnej prasy, na stronie internetowej Gminy poszukują jedynie informacji o wydarzeniach sportowych i kulturalnych, również nie korzystają z informacji zawartych w Biuletynie

Informacji Publicznej (63% nie zna skrótu BIP). Wprawdzie wyrażają gotowość udziału w najbliższych wyborach samorządowych, ale z drugiej strony nie interesują się polityką i działalnością organu wykonawczego Gminy. Można zatem stwierdzić, że w najbliższej przyszłości nie wzrośnie liczba ludzi aktywnych, działających razem dla dobra wspólnego. Chociaż gotowość do pomagania innym, zadeklarowało ponad 80% ankietowanych, nie wynika to z bezinteresowności, w każdym przypadku pojawia się interes własny. Udzielone odpowiedzi wyraźnie potwierdzają, że w każdym przypadku pomoc innym, to działanie nie wykazujące charakteru pomocy bezinteresownej, młodzież uważa, że trzeba pomagać, bo coś na tym zyska dla siebie. Analizując powyższe zagadnienie, wydaje się, słuszne stwierdzenie, że ani w domu, ani w szkole nie zwraca się uwagi na potrzebę kształtowania postaw obywatelskich młodzieży. Szkoła, zatem nie wypełnia jednego ze swoich zadań wychowawczych, jakim jest przygotowanie uczniów do samodzielnego, obywatelskiego życia.

Przeprowadzone badania pozwoliły na uzyskanie wiedzy na temat poziomu aktywności mieszkańców Gminy. Zdaniem badacza społeczeństwo Gminy nie można nazwać społeczeństwem obywatelskim, aktywność zaledwie 7% mieszkańców to zdecydowanie za mało, by można mówić o realnym ich wpływie na prawa, dobór polityków, o kształtowaniu kierunków polityki i kontroli władz samorządowych. Niestety, ta mała grupa aktywnych nie ma większych szans, by inicjować nawyk współdziałania między ludźmi, wzbudzać aktywność, uczyć gotowości do ustępstw i troski o coś więcej niż własny interes.

Działające od 2006 roku Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych Gniazdo jest przykładem wielkiej aktywności i przyjęcia obowiązków i troski o osoby szczególnie pokrzywdzone przez los. Ciągłe poszukiwania przez liderów tego stowarzyszenia, sposobów radzenia sobie z życiowymi problemami i poszukiwanie nowych rozwiązań dawało i wciąż daje szansę na rozwiązanie nie tylko swoich problemów ale i pomoc innym.

Podsumowując, należy stwierdzić, że cel pracy został osiągnięty. Badania pozwoliły ustalić w jakim stopniu, mieszkańcy Gminy uczestniczą w życiu lokalnej wspólnoty samorządowej, poznać formy tej aktywności, natomiast ograniczony czas i zakres pracy nie pozwolił wyjaśnić, dlaczego tak mało osób potrafi działać wspólnie, jest obojętna i nie korzysta z przysługujących jej uprawnień.

Przedstawione wnioski wskazują, że w dalszej perspektywie, należałoby podjąć badania w kierunku ustalenia przyczyn bierności obywatelskiej, takie możliwości dawałoby przeprowadzenie badań jakościowych, w szczególności wywiadów z lokalnymi liderami, oraz ilościowych na dużej grupie mieszkańców Gminy.

BIBLIOGRAFIA

Źródła

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej
2. Ustawa z dnia 8 marca 1960 roku o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. 2001 nr 142, poz.1591 ze zm.)
3. Ustawa z dnia 7 kwietnia 1999 roku Prawo o stowarzyszeniach, (Dz. U. 1989 nr 20, poz. 104 ze zm.)
4. Ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 roku o fundacjach (tekst jednolity Dz. U. 1991 nr 46, poz. 203 ze zm.)
5. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. 2003 nr 96, poz.873 ze zm.)
6. Ustawa z dnia 15 września 2000 roku o referendum lokalnym (Dz. U. z 2000 Nr 88, poz.985 z póź. zm.)
7. Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 roku o finansach publicznych (Dz. U. 2009 nr 157, poz. 1240)
8. Ustawa z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej (Dz. U. 2004 nr 64, poz.593 ze zm.)
9. Ustawa z dnia 29 stycznia 2004 roku Prawo zamówień publicznych (Dz. U. .2013 poz. 907, ze zm.)
10. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 roku o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. 1997 nr 115 poz. 741)
11. Ustawa z dnia 28 kwietnia 2011 r. o ochronie zdrowia (Dz. U. 2011 nr 113, poz.657 ze zm.)
12. Ustawa z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej (Dz. U. 2007 nr 226, poz.1675)
13. Ustawa z dnia 20 lutego 2009 roku o funduszu sołeckim (Dz. U. 2009, nr 51, poz.420)
14. Dokumenty archiwalne (protokoły zebrań wiejskich, listy obecności, składy osobowe Rady Miejskiej) Urzędu Miejskiego w Starym Sączu
15. Dokumentacja archiwalna Zarządu Miejsko - Gminnego Polskiego Stronnictwa Ludowego
16. Dokumentacja archiwalna Komitetu Terenowego Prawo i Sprawiedliwość.

Opracowania

1. Baczek - Dombi, A., Żółtak, T. (2012), Edukacja. W: A. Giza i M. Sikorska (red). *Współczesne społeczeństwo polskie*. (s. 61 - 102). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
2. Bauman, Z. (2006). *Spółczesność w stanie obłąkania*. Warszawa: Wydawnictwo Sic.
3. Berger, P. (1983). *Spółeczne tworzenie rzeczywistości*. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy.
4. Bondyra, K. (2004). Między mitem społeczeństwa obywatelskiego a codziennością demokracji lokalnej. W: P. Buczkowski i P. Matczak (red.), *Konflikt nieunikniony, wspólnoty i władze lokalne wobec konfliktów spowodowanych rozwojem* (s. 43-58). Poznań: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej.
5. Borowiec, P. (2006). Główne przeszkody w realizacji idei społeczeństwa obywatelskiego. W: P. Borowiec i B. Krauz - Mozer (red.), *Czas społeczeństwa obywatelskiego między teorią a praktyką* (s. 145 -160). Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
6. Buczkowski, P. (2004). Sprawowanie władzy w perspektywie konfliktów lokalnych. W: P. Buczkowski i P. Matczak (red.), *Konflikt nieunikniony, wspólnoty i władze lokalne wobec konfliktów spowodowanych rozwojem* (s. 15 - 24) Poznań: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej.
7. Bryda, G. (2010). *Diagnoza stanu współpracy organizacji pozarządowych w Małopolsce*. Rabka-Zdrój: Fundacja Rozwoju Regionu Rabka.
8. Cern, K., Nowak E., Juchacz P. W. (2009) *Etyka życia publicznego*, Poznań: Wydawnictwo Naukowe Instytutu Filozofii Uniwersytet im. A. Mickiewicza.
9. Ciesiołkiewicz, A. (2001). Organizacje społeczne jako środowisko edukacyjne. W: W. Theiss, (red.), *Mała ojczyzna: kultura, edukacja, rozwój lokalny*,(s. 51 - 73), Warszawa: Wydawnictwo Żak.
10. Chodubski, A. (2004). *Wstęp do badań politologicznych*. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.
11. Dahl, R. (2007). *Współczesna analiza polityczna*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
12. Daszkowska - Kamińska A. (2009), Społeczność lokalna. W: *Budowanie współpracy w społeczności lokalnej* (s. 9 - 32), Warszawa, Fundacja Inicjatyw Społeczno - Ekonomicznych.

13. Dzwonczyk, J. (2006). Rozwój społeczeństwa obywatelskiego w Polsce po 1989 roku. W: J. Krauz Mozer i P. Borowiec (red.), *Czas społeczeństwa obywatelskiego* (s. 161). Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
14. Faliszek, K. (2008) Lokalne i globalne uwarunkowania problemów społecznych i sposobów ich rozwiązywania, W: D. Gizicka i W. Gizicki (red). *Człowiek i społeczeństwo wobec wyzwań współczesności. Aspekty kulturowe i społeczne*. s. 160. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
15. Flis, J. (2007). Samorządowe public relations. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
16. Friszke, K. W., Pawłowska, K. (2011). Obywatelska partycypacja: migotanie idei. W: A. Olech (red.). *Partycypacja publiczna a uczestniczenie w życiu wspólnoty lokalnej*. (s. 78). Warszawa: Instytut Spraw Publicznych.
17. Gawkowska, A. (2003). Filozofia lokalności. Wybrane argumenty teorii komunitarystycznych. W: J. Kurczewski (red.) *Lokalne społeczności obywatelskie* (s. 12 - 33). Warszawa: Kawdruk ZWP.
18. Giddens, A. (2010). *Nowoczesność i tożsamość : "ja" i społeczeństwo w epoce późnej nowoczesności*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
19. Giza – Poleszczuk, A., Marody M. (2004). *Przemiany więzi społecznych*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
20. Giza, A., Sikorska, M. (2012). *Współczesne społeczeństwo polskie*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
21. Habuda, L. (2012). *Władza, odpowiedzialność, prawda*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
22. Herbst, M. (2007). Wpływ kapitału ludzkiego i społecznego na wzrost gospodarczy w polskich podregionach. W: M. Herbst (red.), *Kapitał ludzki i kapitał społeczny a rozwój regionalny* (s. 166 - 196). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
23. Iłowiecka - Tańska, I. (2011). *Liderzy i działacze o idei trzeciego sektora w Polsce*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.
24. Iwankiewicz - Rak, B. (2002) Słabe państwo - silny trzeci sektor? Wybrane problemy rozwoju i funkcjonowania organizacji pozarządowych. W: P. Gliński i B. Lewenstein, A. Siciński (red.), *Samoorganizacja społeczeństwa polskiego: trzeci sektor* (s. 121 - 133) Warszawa: Wydawnictwo IFiS PAN.
25. Izdebski, H. (2007). *Fundamenty współczesnych państw*. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis.

26. Kajdanek, K. (2012) Miasto i wieś. W: A. Giza, i M. Sikorska (red). *Współczesne społeczeństwo polskie*. (s. 139 - 184). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
27. Karnowska, D. (2013). Czy kompetencje obywatelskie mają wpływ na kształtowanie liderów społecznych? W: A. K. Piasecki (red.) *Lider społeczny w XXI wieku* (s. 50 - 67). Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego.
28. Kaszkur, A. (2013). Przywódca charyzmatyczny w procesie kształtowania się społeczeństwa obywatelskiego. W: A. K. Piasecki (red.) *Lider społeczny w XXI wieku*.(s. 159 - 170). Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego.
29. Kaźmierczak, T. (2011). Partycypacja publiczna. W: A. Olech (red.), *Przepis na uczestnictwo, diagnoza partycypacji publicznej w Polsce* (s. 83 - 111). Warszawa: Fundacja Instytut Spraw Publicznych.
30. Kaźmierczak, T. (2011). Partycypacja publiczna, pojęcia, normy teoretyczne. W: A. Olech (red.), *Partycypacja publiczna. O uczestnictwie obywateli w życiu wspólnoty lokalne* (s. 83 - 99). Warszawa: Fundacja Instytut Spraw Publicznych.
31. Kaźmierczak, T. (2011). Partycypacja publiczna: obywatel jako koproducent usług publicznych. W: A. Olech (red.), *Partycypacja publiczna. O uczestnictwie obywateli w życiu wspólnoty lokalne* (s. 175 - 191). Warszawa: Fundacja Instytut Spraw Publicznych.
32. Kaźmierczak, T., Olech, A.(2011). Modele partycypacji publicznej. W: A. Olech (red.), *Partycypacja publiczna. O uczestnictwie obywateli w życiu wspólnoty lokalne* (s. 100 - 111). Warszawa: Fundacja Instytut Spraw Publicznych.
33. Kaźmierczak, T. (2013). Aktywność obywatelska: uwarunkowania. Refleksje na marginesie badań monograficznych. W: A. Olech (red.), *Przepis na uczestnictwo. Diagnoza partycypacji publicznej w Polsce* (s. 244 - 250).Warszawa: Instytut Spraw Publicznych.
34. Kaźmierczak, T. (2013). Relacje władze gminne - lokalne organizacje pozarządowe: typy, uwarunkowania. Refleksje na marginesie badań monograficznych. W: A. Olech (red.), *Przepis na uczestnictwo. Diagnoza partycypacji publicznej w Polsce* (s. 303-313).Warszawa: Instytut Spraw Publicznych.
35. Kietlińska, K. (2010). Rola trzeciego sektora w społeczeństwie obywatelskim. Warszawa: Wydawnictwo Difin SA.

36. Koczanowicz, L. (2011). *Współczesna filozofia społeczna: rozmowy i eseje o społeczeństwie obywatelskim i etyce*. Sopot: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
37. Komiński, S. (2004). Mechanizm partycypacji i jego wykorzystanie w procesie budowania strategii rozwoju gmin. W: P. Buczkowski i P. Matczak (red.), *Konflikt nieunikniony, wspólnoty i władze lokalne wobec konfliktów spowodowanych rozwojem* (s. 153). Poznań: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej.
38. Kosiba, B. (2013). Autorytet jako cecha lidera politycznego. W: A. K. Piasecki (red.) *Lider społeczny w XXI wieku*. (s. 15 - 29) Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego.
39. Kotarba, B. (2013). Liderzy społeczni w gminie wiejskiej. W: A. K. Piasecki (red.) *Lider społeczny w XXI wieku* (s. 342 - 358). Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego.
40. Kotnarowski, M., Matczak, P. (2012). Jednostki pomocnicze samorządu: między obywatelem a władzą. W: A. Olech (red.), *Dyktat czy uczestnictwo* (s. 211 - 232). Warszawa: Fundacja Instytut Spraw Publicznych.
41. Kotnarowski, M., Sobiesiak - Penszko, P. (2012). Partycypacja w Polsce. Uwarunkowanie indywidualne i kontekstowe. W: A. Olech (red.), *Dyktat czy uczestnictwo* (s. 53 - 77). Warszawa: Fundacja Instytut Spraw Publicznych.
42. Kościański, A. (2011). Warunki dialogu obywatelskiego w społeczeństwie posttradycyjnym na przykładzie doświadczeń lokalnej samorządności w Chinach kontynentalnych, W: B. Lewenstein (red). *Lokalny dialog obywatelski refleksje i doświadczenia*, (s. 83) Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.
43. Krajewska, A. (2013). Uchwały w sprawie inicjatywy lokalnej: studia przypadku. W: P. Sobiesiak - Penszko (red.), *Prawo a partycypacja publiczna* (s. 79 - 90) Warszawa: Fundacja Instytut Spraw Publicznych.
44. Krajewska, A. (2013). Radni i partycypacja publiczna - studia przypadków. W: P. Sobiesiak - Penszko (red.), *Prawo a partycypacja publiczna* (s. 91 - 99) Warszawa: Fundacja Instytut Spraw Publicznych.
45. Krzemiński, I. (2005). Społeczeństwo obywatelskie i symbole wspólnoty. W: M. Drogosz (red.), *Jak Polacy przegrywają, jak Polacy wgrzywają*, (s. 93 - 114). Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.

46. Kuć - Czajkowska, K., Michałowski, S. (2008). *Przywództwo lokalne a kształtowanie demokracji partycypacyjnej*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
47. Kurczewski, J. (2003). Lokalne społeczeństwa obywatelskie. W: J. Kurczewski (red.), *Lokalne społeczności obywatelskie* (s. 252 - 283). Warszawa: Kawdruk ZWP.
48. Lewenstein, B. (2010). *Partycypacja społeczna i aktywizacja w rozwiązywaniu problemów społeczności lokalnych*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.
49. Lewenstein, B. (2011). *Lokalny dialog obywatelski refleksje i doświadczenia*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.
50. Łajtar, M. (2003). Krzaki i Ptaki, czyli społeczeństwo obywatelskie Starego Sącza. W: J. Kurczewski (red.), *Lokalne społeczności obywatelskie* (s. 89 - 105). Warszawa: Kawdruk ZWP.
51. Makowski, G. (2012). Obywatelska inicjatywa uchwałodawcza - prawo i praktyka. W: A. Olech (red.), *Dyktat czy uczestnictwo* (s. 288 - 304). Warszawa: Fundacja Instytut Spraw Publicznych.
52. Makowski, G. (2013). Przegląd prawno - instytucjonalnych norm konsultacji społecznych na poziomie samorządu terytorialnego. W: P. Sobiesiak - Penszko (red.), *Prawo a partycypacja publiczna* (s. 24 - 45), Warszawa: Fundacja Instytut Spraw Publicznych.
53. Makowski, G. (2013). Prawo o stowarzyszeniach - ważny instrument partycypacji publicznej - oczekiwanie na zmianę przepisów. W: P. Sobiesiak - Penszko (red.), *Prawo a partycypacja publiczna* (s. 67 - 78) Warszawa: Fundacja Instytut Spraw Publicznych.
54. Makowski, G. (2013). Programy aktywności lokalnej czy mogą pobudzić partycypację publiczną? W: P. Sobiesiak - Penszko (red.), *Prawo a partycypacja publiczna* (s. 100 - 114). Warszawa: Fundacja Instytut Spraw Publicznych.
55. Marszałek, A. (2007). *Krewni, znajomi, obywatele: kapitał społeczny a lokalna polityka społeczna*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
56. Masłowski, P., Waszak, Ł. (2012). *Poradnik modelowej współpracy administracji publicznej i organizacji pozarządowych*. Warszawa: Sieć Wspierania Organizacji Pozarządowych Splot.

57. Marciniak, P. (1998). Lokalne partnerstwo samorządu i organizacji pozarządowych. W: G. Skąpska (red.), *Opiekuńczość czy solidarność* (s. 39 - 41). Kraków: Międzynarodowe Centrum Rozwoju Demokracji.
58. Moroń, D. (2012). *Organizacje pozarządowe - fundament społeczeństwa obywatelskiego*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
59. Moroń, D. (2009). *Wolontariat w trzecim sektorze prawo i praktyka*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
60. Odorzyńska - Kordek, J. (2013). Uznanie wartości, aspiracje i opinie o warunkach życia młodych w regionie. W: A. Olejniczuk - Merta (red.), *Miejsce i rola ludzi młodych w regionie* (s. 35 - 43). Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Sedno.
61. Olech, A. (2012). Modele partycypacji publicznej w Polsce. W: A. Olech (red.), *Dyktat czy uczestnictwo* (s. 25 - 52). Warszawa: Fundacja Instytut Spraw Publicznych.
62. Olech, A. (2012). Kiedy mieszkańcy uczestniczą w podejmowaniu decyzji. W: P. Sobiesiak - Penszko (red.), *Prawo a partycypacja publiczna*. (s. 109 - 121). Warszawa: Fundacja Instytut Spraw Publicznych.
63. Olszyk, S. (2013). Od polityka do społecznika - czy funkcja polityczna może być przeszkodą w prowadzeniu działalności społecznej. W: A. K. Piasecki (red.), *Lider społeczny w XXI wieku* (s. 148 - 158). Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego.
64. Osmólska, Z. (2013). Kompetencje obywatelskie jako czynnik niezbędny do pełnienia roli lidera społecznego. W: A. K. Piasecki (red.), *Lider społeczny w XXI wieku* (s. 70 - 96). Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego.
65. Pająk, B. (2005). Stan społeczeństwa obywatelskiego - Polska a tle innych krajów Unii Europejskiej. W: R. Paradowski (red.), *Unia Europejska a społeczeństwo obywatelskie* (s. 99 - 110). Poznań: Wydawnictwo Naukowe INPiD.
66. Paradowski, R. (2006). Społeczeństwo obywatelskie a demokracja. W: P. Borowiec i B. Krauz-Mozer (red.), *Czas społeczeństwa obywatelskiego między teorią a praktyką* (s. 123 - 132). Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
67. Piasecki, A. K. (2013). Dylematy i wyzwania współczesnego lidera. W: A. K. Piasecki (red.) *Lider społeczny w XXI wieku* (s. 6 - 8). Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego.
68. Pietrzyk - Reeves, D. (2006). Współczesny kształt idei społeczeństwa obywatelskiego. W: W: P. Borowiec i B. Krauz - Mozer (red.), *Czas społeczeństwa obywatelskiego*

- między teorią a praktyką* (s. 13 - 35). Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
69. Potoczek, A. (2001). Społeczna rola samorządu terytorialnego. W: W. Theiss, (red.), *Mała ojczyzna: kultura, edukacja, rozwój lokalny*, (s. 23 - 40), Warszawa: Wydawnictwo Żak.
70. Puch, P. (2014), Referendum tematyczne i w sprawie odwołania organu gminy, W: H. Iwanicki i E. Korzuchowska (red.), *Poradnik radnego i sołtysa na rok 2014*, (s. 117 - 118), Konin, Wielkopolskie Stowarzyszenie Sołtysów.
71. Rachwał, M. (2010). *Demokracja bezpośrednia w procesie kształtowania społeczeństwa obywatelskiego w Polsce*. Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe.
72. Safjan, M. (2005). *Prawa Polska*. Warszawa. Wydawnictwo Rosner i Wspólnicy.
73. Sanecka, E. (2013). Lider społeczny jako etyczny przywódca - osobowościowe determinanty skutecznego przywództwa. W: A. K. Piasecki (red.), *Lider społeczny w XXI wieku* (s. 30 - 49). Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego.
74. Shively, W. P. (2001). *Sztuka prowadzenia badań politycznych*, Poznań: Zysk i S - ka.
75. Siciński, A. (2002), Europejskie społeczeństwo obywatelskie instytucje i kultura. W: P. Gliński, B. Lewenstein, i A. Siciński (red.), *Samoorganizacja społeczeństwa polskiego: trzeci sektor* (s. 19 - 20) Warszawa: Wydawnictwo IFiS PAN.
76. Skarżyńska, K. (red.) (2002). *Podstawy psychologii politycznej*. Poznań: Zysk i S - ka.
77. Słodkowska, I. (2006). *Społeczeństwo obywatelskie na tle historycznego przełomu Polska 1980 - 1989*. Warszawa: Instytut Studiów Politycznych PAN.
78. Sobiesiak - Penszko, P. (2012). Organizacje pozarządowe a partycypacja publiczna. W: A. Olech (red.), *Dyktat czy uczestnictwo* (s. 137 - 148). Warszawa: Fundacja Instytut Spraw Publicznych.
79. Sołoma, L. (2002). *Metody i techniki badań socjologicznych*, Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko - Mazurskiego.
80. Sowa, K. Z. (2012). *Szkice o sferze publicznej i polskim społeczeństwie obywatelskim*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
81. Sułek, A. (2013). Stan społeczeństwa obywatelskiego. Doświadczenie, działania dla społeczności i kompetencje obywatelskie. Diagnoza Społeczna 2013 Warunki i Jakość Życia Polaków - Raport. [Special issue]. *Contemporary Economics*, 7, 275-284 DOI: 10.5709/ce.1897 - 9254.109

82. Suwaj, P. J. (2009). Administracja publiczna, służba, sektor publiczny i nauka administracji: istota i pojęcia. W: B. Guy Peters i B. Kudrycka, P. J. Suwaj (red), *Nauka administracji* (31- 52). Warszawa: Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
83. Śliwa, P. (2004). Czynniki wpływające na przebieg konfliktów w samorządach lokalnych. W: P. Buczkowski i P. Matczak (red.), *Konflikt nieunikniony, wspólnoty i władze lokalne wobec konfliktów spowodowanych rozwojem* (s. 25 - 42). Poznań: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej.
84. Szacki, J. (1994). *Liberalizm po komunizmie*. Kraków: Społeczny Instytut Wydawniczy Znak.
85. Szacki, J. (1997). Ani książę, ani kupiec: *Obywatel idea społeczeństwa obywatelskiego w myśli współczesnej*. Kraków: Społeczny Instytut Wydawniczy Znak.
86. Szczepański, M. S., Rojek, P. (2001). *Cnoty i instytucje obywatelskie w społeczności lokalnej*. Tychy: Śląskie Wydawnictwo Naukowe.
87. Szczepański, M. S. (2000). *Kapitał społeczno - kulturowy a rozwój lokalny i regionalny*. Tychy: Wyższa Szkoła Zarządzania i Nauk Społecznych.
88. Szczudlińska - Kanoś, A. (2013). Reprezentacja czy partycypacja?- rola współczesnego lidera społecznego. W: A. K. Piasecki (red.), *Lider społeczny w XXI wieku* (s. 99 - 100). Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego.
89. Szreder, M. (2010). *Metody i techniki sondażowych badań opinii*. Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne.
90. Szymczak, W. (2013). *Partycypacja osób zaangażowanych społecznie, struktura, funkcje, modele*. Lublin: Wydawnictwo KUL.
91. Theiss, M. (2007). *Krewni - znajomi - obywatele, kapitał społeczny a lokalna polityka społeczna*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
92. Wiśniewski, J., K. Żodź (2005). Społeczeństwo obywatelskie a społeczeństwo Unii Europejskiej. W: R. Paradowski (red.), *Unia Europejska a społeczeństwo obywatelskie* (s. 39 - 54). Poznań: Wydawnictwo Naukowe INPiD Uniwersytetu im. A. Mickiewicza.
93. Wierzbicki, Z. T. (1993). *Aktywizacja i rozwój społeczności lokalnych*. Warszawa: Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk.
94. Wnuk - Lipiński, E. (2005). *Socjologia życia publicznego*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.

95. Wojciszke, B., Baryła W. (2005). Kultura narzekania, czyli o psychicznych pułapkach ekspresji niezadowolenia. W: M. Drogosz, (red.), *Jak Polacy przegrywają, jak Polacy wgrzywają*, (s. 35 - 52). Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
96. Woźniak, Z. (2002). Między rywalizacją a partnerstwem. Bariery współpracy władz publicznych z organizacjami pozarządowymi. W: P. Gliński i B. Lewenstein, A. Siciński (red.), *Samoorganizacja społeczeństwa polskiego: trzeci sektor* (s. 99 - 120). Warszawa: Wydawnictwo IFiS PAN.

Artykuły

1. Bogacz – Wojtanowska, E. (2011). Zarządzanie procesem współpracy jednostek samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych. „Trzeci sektor”. s. 79 - 88.
2. Broda - Wysocki P. (2006). Analiza efektywności współdziałania państwa i organizacji pozarządowych w zwalczaniu ubóstwa i wykluczenia społecznego, „Polityka Społeczna” nr 11/12, s. 39 - 45.
3. Czech, J. (2008). Tutaj zamieszka tylko dobro, „Z Grodu Kingi” nr 2, s. 3.
4. Głąbicka, K. (2005). Rola organizacji w kreowaniu społeczeństwa obywatelskiego, „Praca Socjalna” nr 1, s. 96 - 102.
5. Hryniewiecka, A. (2004). Formalizacja działań organizacji społecznych. „Polityka Społeczna” nr 2, s. 8 - 10.
6. Kulesza, E., Krojec, U. (2008). Formy i zakresy współpracy władz samorządowych z organizacjami pozarządowymi, „Samorząd Terytorialny” nr 3, s. 25 -30.
7. Krzemiński, J. (2002). W szponach złej polityki. „Znak” nr 6, s. 12 - 29.
8. Ruszewski, J. (2010). Relacje organizacji samorządowych z samorządem terytorialnym, „Samorząd Terytorialny” 7/8, s. 140 - 150.
9. Rymsza, M. (2013). Społeczny i obywatelski potencjał polskiej wsi. „Trzeci Sektor” Nr 29, s. 2 - 9.
10. Siciński, A. (2006). Społeczeństwo obywatelskie bez obywateli. „Odra”, s. 2 - 8.
11. Smuga, T. (2009). Społeczeństwo obywatelskie i kapitał ludzki w kreowaniu rozwoju. „Gospodarka Narodowa” Nr 11/12, s.191 - 193.
12. Sowa, J. (2011). Cała władza w ręce rad? O formach demokratycznej kontroli nad wytwarzaniem kultury, „Kultura i Społeczeństwo”, nr 1, s. 25 - 40.
13. Śpiewak, P. (2002). Apolityczna wolność. „Znak” nr 6, s. 50 - 61.
14. Wojnar, K. (2006). Trzeci sektor- społeczeństwo obywatelskie - polityka państwa, „Polityka Społeczna” nr 120, s. 31 - 35.

15. Zybala, A. (2011/2012). Poziomy partycypacji obywatelskiej. „Trzeci sektor”, str.25 - 34.
16. Zalewski, D. (2009). Udział NGOs w tworzeniu samorządowej polityki społecznej. ”Polityka Społeczna” 11/12, s. 17 - 23.
17. Zalewski, D. (2011). Lokalne organizacje, konflikty i dialog. „ Polityka Społeczna” nr 7, s. 19 - 23.

Źródła internetowe

1. Kinowska, Z. (2012). Kondycja społeczeństwa obywatelskiego w Polsce. Pobrano z :<http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/publikacjaBAS.xsp?documentId=9789F55A271ABAC6C1257AC9004D8BE0>.
2. *Fundacja Centrum Badania Opinii Publicznej (2013). Pobrano z: www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2013/K_121_13.PDF Poczucie wpływu na sprawy publiczne BS/121/2013 Warszawa, 2013.*
3. Stypułkowski, W.(2012). Aktywność obywatelska - pojęcie, pomiar i jej wpływ na rozwój regionalny. Pobrano z: www.wydawnictwo.wsei.lublin.pl/.../157187%20Wojciech%20Stypulko...
4. Rachwał, M.(2011). Współczesna demokracja a społeczeństwo obywatelskie na przykładzie Polski. Pobrano 14 lutego 2014 r. z: <https://repozytorium.amu.edu.pl/jspui/handle/10593/7442>
5. http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/GS_stowarzyszenie_i_podm_spol_prowadz_dzial_gosp_2012.pdf
6. <http://wybory2010.pkw.gov.pl/att/1/pl/000000.html#tabs-1>,pobrano 9 marca 2014 r.
7. <http://wybory2012.pkw.gov.pl/grad/gw1/w12/p1210/g121016/index.html>
8. <http://wybory2006.pkw.gov.pl/kbw/wynikiWbp2Turae216.html?id=120000>
9. <http://bip.stary.sacz.pl/pl/55385/1/sprawozdania-z-wykonania-budzetu.html>
10. http://stat.gov.pl/bdl/app/dane_podgrup.display?p_id=614414&p_token=0.22220124110361306
11. bip.stary.sacz.pl/pl/56432/1/uchwala-nr-xxxi-321-2012.html.
12. http://bazy.ngo.pl/search/wyniki.asp?wyniki=1&kryt_nazwa=&kryt_miasto=stary+s%C4%85cz&kryt_woj=6&kryt_pola=
13. www.krs-online.com.pl/stary-sacz-miasto-17407-4.html
14. http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/GS_stowarzyszenie_i_podm_spol_prowadz_dzial_gosp_2012
15. <http://pcwop.starostwo.nowy-sacz.pl/>: organizacje pozarządowe Sądeczyzny

SPIS TABEL

Tabela 2.1.	Ludność miasta i gminy w 2006 i 2013 roku.....	30
Tabela 2.2.	Liczba kandydatów zgłoszonych przez Komitety Wyborcze w wyborach samorządowych 2006.....	32
Tabela 2.3.	Zestawienie kandydatów z podziałem na sołectwa i przynależność do komitetu wyborczego wybory 2006.....	34
Tabela 2.4.	Kandydaci na radnych w wyborach samorządowych w 2006 roku związani z działalnością samorządową i społeczną.....	34
Tabela 2.5.	Wyniki wyborów 2006, podział mandatów.....	35
Tabela 2.6.	Kandydaci zgłoszeni przez komitety wyborcze w wyborach samorządowych 2010...37	
Tabela 2.7.	Kandydaci na radnych w wyborach samorządowych w 2010 roku związani z działalnością samorządową i społeczną.....	37
Tabela 2.8.	Liczba kandydatów w wyborach samorządowych 2006 i 2010.....	38
Tabela 2.9.	Wyniki wyborów 2010, podział mandatów.....	39
Tabela 2.10.	Frekwencja wyborcza w wyborach 26 listopada 2006 roku w podziale na obwody wyborcze.....	40
Tabela 2.11.	Udział mieszkańców Starego Sącza i sołectw Gminy w wyborach samorządowych 2010 roku.....	41
Tabela 2.12.	Udział mieszkańców w wyborach do Rady Miejskiej w latach 2006 i 2010.....	42
Tabela 2.13.	Udział mieszkańców w wyborach przedterminowych burmistrza w 2012 roku.....	43
Tabela 2.14.	Frekwencja w wyborach samorządowych i burmistrza w roku 2006, 2010, 2012.....	44
Tabela 2.15.	Aktywność mieszkańców Gminy na tle Polski i powiatu nowosądeckiego w wyborach do samorządu gminnego.....	44
Tabela 2.16.	Kandydaci na sołtysów i członków rad sołeckich w wyborach w 2007 roku.....	45
Tabela 2.17.	Kandydaci na sołtysów i członków rad sołeckich w wyborach w 2011 roku.....	46
Tabela 2.18.	Kandydaci na przewodniczących Zarządów Osiedli w latach 2007 i 2011.....	47
Tabela 2.19.	Przewodniczący i członkowie zarządów osiedli.....	47
Tabela 2.20.	Udział mieszkańców gminy w działalności samorządów wsi i osiedli w latach 2007 - 2013.....	48
Tabela 2.21.	Udział mieszkańców sołectw w wyborach sołtysa i rady sołeckiej.....	49
Tabela 2.22.	Zestawienie zebrań i średnia liczba osób uczestniczących w zebraniach wiejskich w latach 2007 - 2010.....	50
Tabela 2.23.	Zestawienie zebrań i średnia liczba osób uczestniczących w zebraniach wiejskich w latach 2011 - 2013.....	51
Tabela 2.24.	Liczba obecnych mieszkańców na zebraniu w sprawie przyjęcia Planu Odnowy Miejscowości.....	52

Tabela 3.1.	Wydatki budżetu Gminy na realizację zadań własnych przez organizacje pozarządowe w latach 2006 - 2013.....	54
Tabela 3. 2.	Podział organizacji ze względu na rodzaj działalności i na poszczególne miejscowości Gminy w 2006 roku.....	56
Tabela 3. 3.	Podział organizacji ze względu na rodzaj działalności i na poszczególne miejscowości Gminy w 2013 roku.....	60
Tabela 3. 4.	Liczba organizacji pozarządowych w mieście i gminie w 2006 i 2013 roku.....	61
Tabela 3. 5.	Liczba członków OSP w roku 2006 i 2013.....	62
Tabela 3.6.	Odpowiedzi na pytanie: „Wymień co najmniej dwie organizacje pozarządowe, fundacje, organizacje kościelne, które działają na terenie Miasta i Gminy Stary Sącz”	64
Tabela 3.7.	Odpowiedzi na pytanie: „Czy jesteś członkiem jakiejś organizacji pozarządowej?”	64
Tabela 3.8.	Odpowiedzi na pytanie: „Czy w szkole podstawowej należałeś do jakiejś szkolnej organizacji?”.....	65
Tabela 3.9.	Odpowiedzi na pytanie: „Czy Twoi rodzice angażowali/angażują się w działalność społeczną?”	65
Tabela 3.10.	Odpowiedzi na pytanie: „Czy chętnie angażujesz się w pomoc innym?”	65
Tabela 3.11.	Odpowiedzi na pytanie: „Czy w ostatnim czasie wykonywałeś/wykonywałaś jakieś działanie na rzecz spoza kręgu Twojej najbliższej rodziny?”.....	65
Tabela 3.12.	Odpowiedzi na pytanie: „Czy uważasz, że warto pomagać innym?”	66
Tabela 3.13.	Odpowiedzi na pytanie: „Jakie czynniki twoim zdaniem decydują, czy też skłaniają do podejmowania działań na rzecz innych?”	66
Tabela 3.14.	Odpowiedzi na pytanie: „Czy przeglądasz stronę internetową Gminy?”	67
Tabela 3.15.	Odpowiedzi na pytanie: „Wyjaśnij skrót BIP”	67
Tabela 3.16.	Odpowiedzi na pytanie: „Czy regularnie czytasz lokalne gazety?”	67
Tabela 3.17.	Odpowiedzi na pytanie: „Jakie informacje szczególnie Cię interesują”	67
Tabela 3.18.	Odpowiedzi na pytanie: „Czy Twoi rodzice uczestniczą w wyborach, w których wybiera się radnych i burmistrza?”	68
Tabela 3.19.	Odpowiedzi na pytanie: „Czy interesujesz się polityką?”	68
Tabela 3.20.	Odpowiedzi na pytanie: „Czy zamierzasz jesienią bieżącego roku wziąć udział w wyborach samorządowych?”	68
Tabela 3.21.	Odpowiedzi na pytanie: „Czy w najbliższych wyborach zgłoszujesz na tego kandydata co Twoi rodzice?”	68
Tabela 3.22.	Odpowiedzi na pytanie: „Czy uważasz, że Twój głos oddany w wyborach jest ważny?”	69

Tabela 3.23.	Odpowiedzi na pytanie: „Wybory burmistrza odbywają się”.....	69
Tabela 3.24.	Odpowiedzi na pytanie: „Czy jesteś związany z miejscem zamieszkania?”.....	69
Tabela 4.1.	Zestawienie członków Stowarzyszenia ze względu na wiek.....	71
Tabela 4.2.	Przychody i koszty stowarzyszenia w 2013 roku.....	74
Tabela 4.3.	Wykaz projektów zrealizowanych ze środków zewnętrznych.....	76

SPIS WYKRESÓW

Wykres 2.1.	Ludność wg stanu na dzień 31 grudnia 2012 roku
Wykres 2.2.	Kandydaci w wyborach samorządowych 2006
Wykres 2.3.	Aktywność mieszkańców Gminy na tle Polski i powiatu nowosądeckiego w wyborach do samorządu gminnego

ZALĄCZNIKI**Załącznik nr 1 - Radni V kadencji Rady Miejskiej w Starym Sączu (2006 - 2010)**

Lp.	Nazwisko i imię radnego	wiek	Komitet wyborczy	liczba ważnych oddanych głosów na kandydata	% w skali okręgu wyborczego	wykształcenie	dotychczasowa aktywność społeczna i samorządowa
1.	Basta Czesław	55	Komitet Wyborczy wyborców Porozumienie Samorządowe	333	13,49	średnie	członek Parafialnego Oddziału Akcji Katolickiej, wiceprezes Stowarzyszenia pn. Sądeckie Centrum Pielgrzymowania
2.	Lis Marian	70	Komitet Wyborczy wyborców Porozumienie Samorządowe	273	11,06	wyższe	radny członek zarządu miasta 1994 - 1998, 1998 - 2002, 2002 - 2006, przewodniczący zarządu osiedla Północ od 1994 do nadal,
3.	Garbacz Mirosław	44	KWW Gminne Porozumienie Wyborcze	255	14,64	średnie	radny 1990 - 1994, od 2003 roku sołtys
4.	Łomnicka Elżbieta	44	Komitet Wyborczy wyborców Porozumienie Samorządowe	194	10,52	średnie	brak aktywności
5.	Janczak Jacek	40	Komitet Wyborczy Wyborców Porozumienie Samorządowe	182	10,45	zawodowe	brak aktywności
6.	Gizicki Kazimierz	37	Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP	177	10,16	średnie	członek OSP, prezes klubu Sportowego
7.	Myjak Andrzej	41	Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP	176	9,48	średnie	brak aktywności
8.	Zielińska Ewa	53	Komitet Wyborczy Wyborców Porozumienie Samorządowe	175	7,09	średnie	radna od 1998 roku, w latach 2002 - 2006 wiceprzewodnicząca Rady Miejskiej,
9.	Szewczyk Mieczysław	44	Komitet Wyborczy Wyborców Porozumienie Samorządowe	165	9,47	średnie	radny 200 - 2006, sołtys od 1998 do nadal
10.	Jan Janczak	44	Komitet Wyborczy Wyborców Porozumienie Samorządowe	162	8,79	zawodowe	radny 200 - 2006, sołtys wsi od 1998 roku
11.	Marduła Stanisław	49	Komitet Wyborczy Wyborców Porozumienie Samorządowe	161	9,24	zawodowe	prezes OSP, radny 1998 - 2002, 2002 - 2006, członek Zarządu Stowarzyszenia pn. Sądeckie Centrum Pielgrzymowania
12.	Gomółka Barbara	66	Komitet Wyborczy Wyborców Porozumienie Samorządowe	160	8,62	średnie	Prezes Parafialnego Oddziału Akcji Katolickiej
13.	Weber Zygmunt	43	Komitet Wyborczy Wyborców Porozumienie Samorządowe	136	7,32	zawodowe	radny 2002 - 2006
14.	Zych Andrzej	42	Komitet Wyborczy wyborców Porozumienie Samorządowe	135	7,27	średnie	radny 2002 - 2006
15.	Pierzga Antoni	66	Komitet Wyborczy Wyborców Porozumienie Samorządowe	129	5,22	zawodowe	radny 2002 - 2006,
16.	Iwulski Antoni	63	KWW Gminne Porozumienie Wyborcze	125	6,78	zawodowe	radny 2002-2006, sołtys Barcic 1990 - 2006

17.	Kurzeja Krzysztof	45	KWW Gminne Porozumienie Wyborcze	122	4,94	wyższe	radny 1998 - 2002
18.	Paluch Kazimierz	72	KWW Gminne Porozumienie Wyborcze	108	5,86	zawodowe	radny 1990 - 1994, 1994 - 1998, sołtys od 1990
19.	Potoniec Marian	42	Komitet Wyborczy Wyborców Porozumienie Samorządowe	96	3,89	średnie	radny 2002 - 2006 wiceprzewodniczący Rady Miejskiej
20.	Rams Andrzej	33	Komitet Wyborczy wyborców Porozumienie Samorządowe	94	5,10	wyższe	Członek Zarządu Stowarzyszenia Społeczno - Kulturalnego Dom w Łazach Biegonickich
21.	Kupczak Jan	49	Komitet Wyborczy Wyborców Porozumienie Samorządowe	91	4,90	wyższe	Wiceburmistrz 1990 - 1994, 1994 - 1995 ,1998 - 2000, 2000 - 2002, radny 1994 - 1998, 1998 - 2002, 2002 - 2006

Załącznik nr 2 - Radni VI kadencji Rady Miejskiej w Starym Sączu (2010 - 2014)

Lp.	Nazwisko i imię radnego	wiek	Komitet wyborczy	liczba ważnych oddanych głosów na kandydata	% głosów ważnych	miejsce zamieszkania	wykształcenie	dotychczasowa aktywność społeczna i samorządowa
1	Łomnicka Elżbieta	48	KWW GPW	349	17,04	Barcice	średnie	radna 2006 - 2010, członek Rady Sołeckiej
2	Garbacz Mirosław	49	KWW GPW	237	11,74	Gaboń	średnie	radny 1990 - 1994, od 2003 roku sołtys, radny 2006 - 2010
3	Stawiarski Andrzej	41	KWW GPW	165	8,40	Gołkowice Dolne	średnie	radny 2006 - 2010
4	Zych Andrzej	46	KWW GPW	279	14,20	Gołkowice Dolne	średnie	radny 2002 - 2006, 2006 - 2010
5	Rams Włodzimierz	53	KWW GPW	168	8,20	Łazy Biegonickie	zawodowe	członek Rady LGD, członek stowarzyszenia
6	Florek Władysław	48	KWW GPW	221	10,95	Moszczenica Niżna	zawodowe	członek Rady Sołeckiej
7	Szewczyk Krystyna	52	KWW GPW	152	7,53	Moszczenica Wyżna	średnie	sołtys wsi od 1998 r., członek LGD
8	Węgrzyn Maria	59	KWW GPW	142	6,84	Myślec	zawodowe	sołtys wsi Myślec od 1998 roku, członek stowarzyszenia LGD,
9	Kurzeja Czesław	69	KW PiS	115	5,62	Popowice	zawodowe	członek Rady Sołeckiej
10	Sobczak Jerzy	53	KW PiS	136	6,74	Przysietnica	zawodowe	brak aktywności
11	Szewczyk Mieczysław	48	KWW GPW	191	9,46	Skrudzina	średnie	radny 2002 - 2006, sołtys od 1998, radny 206-2010
12	Kucharska Zofia	45	KW PiS	114	4,39	Stary Sącz	średnie	brak aktywności
13	Kurnyta Marek	45	KW PiS	142	7,23	Stary Sącz	średnie	brak aktywności
14	Lis Marian	74	KWW GPW	305	11,74	Stary Sącz	wyższe	radny członek zarządu miasta 1994 - 1998, 1998 - 2002, 2002 - 2006, 2006 - 2010, od 2006 r. przewodniczący RM 2006-2010, przewodniczący zarządu osiedla Północ od 1994 do nadal
15	Pasoń Bogumiła	45	KW PiS	145	5,58	Stary Sącz	wyższe	brak aktywności
16	Sekula Marek	33	KWW GPW	148	7,53	Stary Sącz	średnie	przew. zarządu osiedla Południe, 2006 r., członek OSP,
17	Szczepaniak Sławomir	36	KWW GPW	248	9,55	Stary Sącz	średnie	przewodniczący Zarządu Osiedla, członek LGD, kandyduje po raz pierwszy
18	Trzebuniak Marianna	70	KWW GPW	149	5,74	Stary Sącz	zawodowe	Przewodnicząca Zarządu Osiedla Lipie od 1990 roku,
19	Zielińska Ewa	58	KWW GPW	236	9,08	Stary Sącz	średnie	radna od 1998 roku, w latach 2002 - 2006 wiceprzewodnicząca Rady Miejskiej, od 2006 - 2010 radna, zastępca przewodniczącego RM,
20	Zięba Ewa	53	KW PiS	157	7,99	Stary Sącz	średnie	członek stowarzyszenia
21	Janczak Jan	48	KWW GPW	147	7,18	Wola Krogulecka	zawodowe	radny 2002 - 2006, 2006 - 2010, sołtys wsi od 1998 roku

**Załącznik nr 3 - Wykaz organizacji pozarządowych w Mieście i Gminie Stary Sącz
w latach 2006 - 2013**

Lp.	Nazwa stowarzyszenia	rok powstania	Rodzaj działalności	liczba członków		siedziba organizacji	status organizacji
				2006	2013		
1.	Ochotnicza Straż Pożarna	1874	ochrona przeciwpożarowa, ratownictwo, działania profilaktyczne	52	57	Stary Sącz	podmiot aktywny
2.	Ochotnicza Straż Pożarna	1922	ochrona przeciwpożarowa, ratownictwo, działania profilaktyczne	57	65	Gołkowice Górne	podmiot aktywny
3.	Ochotnicza Straż Pożarna	1927	ochrona przeciwpożarowa, ratownictwo, działania profilaktyczne	32	22	Barcice	podmiot aktywny
4.	Ochotnicza Straż Pożarna	1931	ochrona przeciwpożarowa, ratownictwo, działania profilaktyczne	37	63	Moszczenica Niżna	podmiot aktywny
5.	Ochotnicza Straż Pożarna	1935	ochrona przeciwpożarowa, ratownictwo, działania profilaktyczne	34	46	Przysietnica	podmiot aktywny
6.	Polski Związek Hodowców Gołębi Poczтовых Sekcja	1939	organizacja hobbystyczna, hodowla i przygotowanie gołębi do lotów	24	24	Stary Sącz	podmiot aktywny
7.	Ludowy Klub Sportowy „Barciczanka”	1946	upowszechnianie kultury fizycznej i sportu	15	17	Barcice	podmiot aktywny
8.	Towarzystwo Miłośników Starego Sącza	1948	kultura i tożsamość narodowa	147	112	Stary Sącz	podmiot aktywny
9.	Miejski Klub Sportowy „Sokół”	1950	upowszechnianie kultury fizycznej i sportu	15	17	Stary Sącz	podmiot aktywny
10.	Ochotnicza Straż Pożarna	1967	ochrona przeciwpożarowa, ratownictwo, działania profilaktyczne	38	47	Gaboń	podmiot aktywny
11.	Koło Wędkarskie	1984	ochrona przyrody, stawów, ryb,	150	130	Stary Sącz	podmiot aktywny
12.	Stowarzyszenie Rodzin Katolickich przy parafii Św. Elżbiety Węgierskiej w Starym Sączu	1990	działalność ewangelizacyjna, umacnianie wartości katolickich w życiu rodzinnym, wzajemna pomoc	60	32	Stary Sącz	podmiot aktywny
13.	Stowarzyszenie Sądeckie Centrum Pielgrzymowania im. Jana Pawła II	1991	opieka nad ołtarzem papieskim, budowa Centrum Pielgrzymowania	60	60	Stary Sącz	likwidacja w 2011r.

14.	Ochotnicza Straż Pożarna	1994	ochrona przeciwpożarowa	59	57	Moszczenica Wyżna	podmiot aktywny
15.	Parafialny Oddział „Caritas” Stary Sącz	1994	działalność charytatywna - pomoc materialna i finansowa dla najuboższych	40	29	Stary Sącz	podmiot aktywny
16.	Uczniowski Klub Sportowy przy Zespole Szkół	1995	upowszechnianie kultury fizycznej i sportu	20	0	Stary Sącz	likwidacja w 2013r.
17.	Stowarzyszenie Społeczno - Kulturalne DOM w Łazach Biegonickich	1995	upowszechnianie kultury fizycznej i sportu	20	20	Łazy Biegonickie	podmiot aktywny
18.	Parafialny Oddział Akcji Katolickiej w Barcicach	1997	działalność charytatywna - pomoc materialna i finansowa dla najuboższych	22	24	Barcice	podmiot aktywny
19.	Parafialny Oddział Akcji Katolickiej w Starym Sączu	1998	działalność charytatywna - pomoc materialna i finansowa dla najuboższych	34	35	Stary Sącz	podmiot aktywny
20.	Uczniowski Klub Sportowy „Orły”	1998	upowszechnianie kultury fizycznej i sportu	5	5	Przysietnica	podmiot aktywny
21.	Parafialny Oddział Caritas przy parafii Najświętszej Maryi Panny Częstochowskiej w Gaboniu	1999	działalność charytatywna - pomoc materialna i finansowa dla najuboższych	15	15	Gaboń	podmiot aktywny
22.	Stowarzyszenie Prowincja	2000	działalność wspomagająca rozwój wspólnot lokalnych	1	1	Stary Sącz	likwidacja w 2008 r.
23.	Towarzystwo Przyjaciół Wyższego Seminarium Duchownego w Tarnowie przy parafii Św. Elżbiety Węgierskiej w Starym Sączu	2000	troska o rozwój powołań kapłańskich, kształtowanie kultury religijnej zgodnie z nauką kościoła katolickiego	41	0	Stary Sącz	podmiot nieaktywny
24.	Międzyszkolny Uczniowski Klub Sportowy „Poprad”	2001	upowszechnianie kultury fizycznej i sportu	15	15	Stary Sącz	podmiot aktywny
25.	Stowarzyszenie „Maltańska Służba Medyczna - Pomoc Maltańska „	2001	pomoc przedlekarska - wolontariat	30	0	Stary Sącz	likwidacja w 2009 r.
26.	Starosądecki Klub Honorowych Dawców Krwi	2002	Propagowanie i popularyzowanie idei honorowego krwiodawstwa, organizowanie honorowego krwiodawstwa	50	40	Stary Sącz	podmiot aktywny
27.	Starosądeckie Stowarzyszenie Prywatnej Przedsiębiorczości	2003	przeciwdziałanie bezrobociu, rozwój przedsiębiorczości	17	0	Stary Sącz	likwidacja w 2008 r.

28.	Klub Sportowy „Jaworzynka”	2003	upowszechnianie kultury fizycznej i sportu	15	17	Gołkowice Górne	działalność zawieszona
29.	Parafialny Oddział Caritas przy parafii Św. Antoniego Padewskiego w Gołkowicach	2004	działalność charytatywna - pomoc materialna i finansowa dla najuboższych	16	16	Gołkowice	podmiot aktywny
30.	Młodzieżowy Klub Sportowy „Feniks”	2005	upowszechnianie kultury fizycznej i sportu	15	32	Przysietnica	podmiot aktywny
31.	Parafialny Oddział Akcji Katolickiej w Gołkowicach	2005	działalność charytatywna - pomoc materialna i finansowa dla najuboższych	21	21	Gołkowice	podmiot aktywny
32.	Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych	2006	pomoc i aktywizacja osób niepełnosprawnych	20	46	Stary Sącz	podmiot aktywny
33.	Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju, Popularyzacji i Powszechnego Dostępu do Internetu „Barcice.net”	2006	<i>nie rozpoczęło działalności</i>	15	0	Barcice	nie rozpoczęło działalności
34.	Fundacja Rozwoju Ziemi Górskich	2007	działalność wspomagająca rozwój wspólnot lokalnych	0	1	Stary Sącz	podmiot aktywny
35.	Uczniowski Klub Sportowy „Karate - Kyokushin”	2007	upowszechnianie kultury fizycznej i sportu	0	3	Stary Sącz	podmiot aktywny
36.	Stowarzyszenie Drogami Tischnera - Koło w Starym Sączu	2007	gromadzenie pamiątek po ks. J. Tischnerze, upowszechnianie nauki księdza Tischnera	0	14	Stary Sącz	likwidacja w 2008 r.
37.	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Brama Beskidu	2008	działalność wspomagająca rozwój wspólnot lokalnych	0	37	Mostki	podmiot aktywny
38.	Sądeckie Towarzystwo Edukacyjne	2008	edukacja, sport, środowisko	0		Stary Sącz	podmiot nieaktywny
39.	Stowarzyszenie „Polska w Europie”	2009	pomoc społeczna i działalność charytatywna	0	0	Stary Sącz	likwidacja w 2013 r.
40.	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Skrudzina „Przyjaźń”	2009	działalność wspomagająca rozwój wspólnot lokalnych, aktywizacja społeczności lokalnej	0	21	Skrudzina	podmiot aktywny
41.	Stowarzyszenia Rodzin Katolickich w Parafii Najświętszej Maryi Panny Częstochowskiej w Gabońcu	2010	działalność ewangelizacyjna, umacnianie wartości katolickich w życiu rodzinnym, wzajemna pomoc	0	20	Gaboń	podmiot aktywny
42.	Starosądeckie Stowarzyszenie Kobiet „Junona”	2011	edukacja i rozwój kobiet	0	15	Stary Sącz	podmiot aktywny

43.	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Myślec „Szansa”	2011	działalność wspomagająca rozwój wspólnot lokalnych, aktywizacja	0	18	Myślec	podmiot aktywny
44.	Stowarzyszenie Grupa Twórcza Widzi Się	2012	zrzeszenie osób zajmujących się fotografią	0	2	Stary Sącz	podmiot aktywny
45.	Starosądeckie Stowarzyszenie Miłośników Kultury i Tradycji „Malowana Skrzynia”	2012	kultura i tożsamość narodowa	0	45	Stary Sącz	podmiot aktywny
46.	Uczniowski Klub Sportowy „Sokoliki”	2012	wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej i sportu	0	15	Stary Sącz	podmiot aktywny
47.	Fundacja „Będzie Dobrze”	2012	pomoc osobom chorym oraz niepełnosprawnym	0	10	Stary Sącz	podmiot aktywny
48.	Sądeckie Stowarzyszenie Regionalne	2012	kultura i tożsamość narodowa	0	4	Stary Sącz	podmiot aktywny
49.	Stowarzyszenie Wędkarskie Sądecki Karp Klub	2013	ochrona przyrody, stawów, ryb,	0	12	Stary Sącz	podmiot aktywny
50.	Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Wsi Gaboń,	2013	działalność wspomagająca rozwój wspólnot lokalnych, aktywizacja społeczności lokalnej	0	36	Gaboń	podmiot aktywny
51.	Fundacja Pomocy Osobom Niepełnosprawnym „Poprowadź Mnie”	2013	pomoc osobom chorym oraz niepełnosprawnym	0	1	Łazy Biegonickie	podmiot aktywny
52.	Starosądecka Fundacja Kultury	2013	kultura i tożsamość narodowa	0	2	Stary Sącz	podmiot aktywny
53.	Parafialny Oddział Caritas w Barcicach	2013	działalność charytatywna - pomoc materialna i finansowa dla najuboższych	0	19	Barcice	podmiot aktywny

**Załącznik nr 4 - Wykaz członków Stowarzyszenia Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych
Gniazdo - stan na 31 grudnia 2013 r.**

lp.	pleć	wiek	rok wstąpienia do organizacji	wykształcenie	aktywność zawodowa	rodzic dziecka niepełnosprawnego
1.	kobieta	50	2006	średnie	świadczenie pielęgnacyjne	tak
2.	kobieta	29	2006	wyższe	czynna zawodowo	nie
3.	kobieta	29	2006	średnie	emeryt	nie
4.	kobieta	49	2006	zawodowe	czynna zawodowo	tak
5.	kobieta	53	2006	wyższe	czynna zawodowo	nie
6.	kobieta	58	2006	wyższe	czynna zawodowo	nie
7.	kobieta	51	2006	zawodowe	rencista	tak
8.	kobieta	51	2006	średnie	rencista	nie
9.	kobieta	69	2006	wyższe	emeryt	tak
10.	kobieta	42	2006	wyższe	czynna zawodowo	nie
11.	mężczyzna	50	2006	średnie	rencista	nie
12.	kobieta	56	2006	wyższe	czynna zawodowo	nie
13.	kobieta	48	2006	średnie	świadczenie pielęgnacyjne	tak
14.	kobieta	68	2006	średnie	czynna zawodowo	nie
15.	kobieta	52	2006	średnie	czynna zawodowo	nie
16.	kobieta	57	2006	średnie	świadczenie pielęgnacyjne	tak
17.	kobieta	64	2006	wyższe	czynna zawodowo	nie
18.	kobieta	68	2006	wyższe	czynna zawodowo	nie
19.	mężczyzna	58	2006	średnie	czynny zawodowo	nie
20.	kobieta	42	2006	wyższe	czynna zawodowo	nie
21.	kobieta	53	2006	zawodowe	czynna zawodowo	tak

22.	kobieta	71	2006	średnie	emeryt	nie
23.	kobieta	63	2006	średnie	emeryt	tak
24.	kobieta	61	2006	wyższe	emeryt	nie
25.	kobieta	74	2006	średnie	emeryt	nie
26.	mężczyzna	75	2006	średnie	emeryt	tak
27.	kobieta	82	2006	średnie	emeryt	nie
28.	kobieta	66	2006	średnie	emeryt	nie
29.	mężczyzna	73	2006	średnie	emeryt	nie
30.	mężczyzna	57	2006	średnie	czynny zawodowo	nie
31.	kobieta	64	2006	średnie	emeryt	nie
32.	kobieta	70	2006	średnie	emeryt	nie
33.	kobieta	63	2006	średnie	emeryt	nie
34.	mężczyzna	69	2006	wyższe	czynny zawodowo	nie
35.	kobieta	65	2006	średnie	emeryt	tak
36.	mężczyzna	64	2006	średnie	emeryt	tak
37.	kobieta	66	2006	średnie	emeryt	tak
38.	mężczyzna	57	2006	wyższe	emeryt	tak
39.	kobieta	64	2006	średnie	emeryt	nie
40.	kobieta	71	2007	średnie	rencista	nie
41.	kobieta	56	2007	średnie	czynna zawodowo	nie
42.	mężczyzna	43	2008	wyższe	czynny zawodowo	nie
43.	kobieta	63	2009	wyższe	czynna zawodowo	nie
44.	kobieta	63	2009	średnie	czynna zawodowo	nie
45.	kobieta	55	2010	zawodowe	czynna zawodowo	tak
46.	kobieta	47	2012	zawodowe	świadczenie pielęgnacyjne	tak

Zródło: opracowanie własne na podstawie listy członków Stowarzyszenia - archiwum Stowarzyszenia Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych Gniazdo w Starym Sączu

Załącznik nr 5 - Kwestionariusz ankiety

ANKIETA

Jestem studentką II roku studiów uzupełniających magisterskich w Wyższej Szkole Biznesu - National - Louis University w Nowym Sączu, kierunek - politologia, specjalność - Instytucje i administracja publiczna.

Celem moich badań jest uzyskanie wiedzy na temat poziomu, czynników oraz form aktywności mieszkańców gminy Stary Sącz, w szczególności poprzez zaangażowanie w organizacjach pozarządowych i aktywność w działalności samorządowej.

Zrealizowanie wytyczonych celów nie jest możliwe bez zebrania cennych opinii respondentów, w związku z tym zwracam się z prośbą o udzielenie prawdziwych i szczerych odpowiedzi na pytania. Mam nadzieję, że pytania zawarte w ankiecie zainteresują Cię i chętnie udzielisz na nie odpowiedzi. Ankieta jest anonimowa.

- 1. Wymień dwie organizacje pozarządowe (stowarzyszenia, fundacje, organizacje religijne), które działają na terenie Miasta i Gminy Stary Sącz**

.....
.....

- 2. Czy jesteś członkiem jakiejś organizacji pozarządowej? (wstaw znak X w odpowiedniej rubryce)**

- tak
 nie

- 3. Czy w szkole podstawowej należałeś do jakiejś szkolnej organizacji?(wstaw znak X w odpowiedniej rubryce)**

- tak
 nie

Aktywność społeczna przejawia się uczestnictwem w akcjach charytatywnych, działalności w lokalnych organizacjach społecznych, ochotniczych strażach pożarnych, kołach gospodyń wiejskich, Radzie Parafialnej.

- 4. Czy twoi rodzice angażują się w działalność społeczną? (wstaw znak X w odpowiedniej rubryce)**

- tak
 nie

5. **Czy chętnie angażujesz się w pomoc innym?** (wstaw znak X w odpowiedniej rubryce)

- tak
- nie
- nie odczuwam takiej potrzeby

6. **Czy w ostatnim czasie wykonałeś/wykonałaś jakieś działania na rzecz osób spoza kręgu Twojej najbliższej rodziny?** (wstaw znak X w odpowiedniej rubryce)

- tak, pomogłam koledze (koleżance) w nauce
- tak, zrobiłam chorej sąsiadce zakupy
- tak, brałam (am) udział w akcji charytatywnej
- tak, zaopiekowałam (am) się dzieckiem sąsiadki
- tak, brałam (brałam) udział w organizacji lokalnej imprezy kulturalnej
- tak (napisz jakie).....
- nie

7. **Czy uważasz, że warto pomagać innym?**

- tak,
ponieważ.....
.....
.....
.....
- nie warto
- nie mam zdania

8. **Jakie czynniki, Twoim zdaniem decydują czy też skłaniają do podejmowania działań na rzecz innych** (podkreśl trzy odpowiedzi)

- korzyści materialne
- chęć niesienia pomocy
- możliwość nawiązania kontaktów z innymi
- zdobycie doświadczeń i nowych umiejętności
- inne.....
.....
- nie mam zdania

9. **Czy przeglądasz stronę internetową Gminy (www.stary.sacz.pl)?** (wstaw znak X w odpowiedniej rubryce)

- tak, przeglądam aktualności
- tak, czytam ogłoszenia i komunikaty
- tak, sprawdzam kalendarz imprez kulturalnych i sportowych
- nie

10. Wyjaśnij skrót BIP

11. Czy regularnie czytasz lokalne gazety? (wstaw znak X w odpowiedniej rubryce)

- tak
- nie

Jeśli zaznaczyłeś „tak” - przejdź do pyt.12, jeśli zaznaczyłeś „nie” przejdź do pytania 13,

12. Jakie informacje szczególnie Cię interesują? (wstaw znak X w odpowiedniej rubryce)

- wydarzenia polityczne
- informacje nt. wydarzeń z Gminy
- informacje kulturalne, sportowe
- informacje z życia znanych osób
- ogłoszenia

13. Czy Twoi rodzice uczestniczą w wyborach, w których wybiera się radnych i burmistrza Gminy? (wstaw znak X w odpowiedniej rubryce)

- tak
- nie
- rzadko
- nie wiem
- nie interesuje mnie to

14. Czy interesujesz się polityką? (wstaw znak X w odpowiedniej rubryce)

- tak
- nie

15. Czy zamierzasz jesienią bieżącego roku wziąć udział w wyborach samorządowych? (wstaw znak X w odpowiedniej rubryce)

- tak
- nie
- nie wiem

Jeśli zaznaczyłeś tak - przejdź do pyt.17, jeśli nie (nie wiem) przejdź do pytania 19

16. Czy w najbliższych wyborach zagłosujesz na tego samego kandydata co Twoi rodzice? (wstaw znak X w odpowiedniej rubryce)

- tak
- nie, będzie to wyłącznie moja decyzja i mój wybór

17. Czy uważasz, że twój głos oddany w wyborach jest ważny? (wstaw znak X w odpowiedniej rubryce)

- tak
- raczej tak
- nie
- zdecydowanie nie
- nie mam zdania

18. Wybory burmistrza odbywają się (wstaw znak X w odpowiedniej rubryce)

- co 4 lata
- co 6 lat
- raz na 10 lat
- nie wiem
- nie interesuje mnie to

19. Czy jesteś związany (związana) z miejscem zamieszkania? (wstaw znak X w odpowiedniej rubryce)

- tak,
- nie
- nie mam zdania

Metryczka:

Wiek

Płeć

Miejsce zamieszkania(wstaw znak X w odpowiedniej rubryce)

- miasto
- wieś

Dziękuję bardzo za wypełnienie ankiety.